



T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

FEMİNİZM TEOREMİ BAĞLAMINDA KÜRTAJ
HAKKI ÜZERİNE POLİTİK BİR İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

GİZEM KAYA

ORCID NO: 0000-0002-5127-945X

İZMİR-2021

**T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**FEMİNİZM TEOREMİ BAĞLAMINDA KÜRTAJ
HAKKI ÜZERİNE POLİTİK BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

GİZEM KAYA

ORCID NO: 0000-0002-5127-945X

DANIŞMAN: DOÇ. DR. BUĞRA KALKAN

İZMİR-2021

YEMİN METNİ

Tezli Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Feminizm Teoremi Bağlamında Kürtaj Hakkı zerine Politik Bir İnceleme" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21/05/2021

GİZEM KAYA

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Tezi

FEMİNİZM TEOREMİ BAĞLAMINDA KÜRTAJ HAKKI ÜZERİNE POLİTİK BİR İNCELEME

GİZEM KAYA

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Feminist teorilerin tarihsel ve kavramsal açılması yapılarak kürtaj hakkının feminist teori bağlamında incelenmesi ve kürtaj politikalarının bu doğrultuda analizi bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Feminizm, kadınların ve erkeklerin aynı haklara ve eşit statüye sahip olduğu bir toplum oluşturmak için çaba gösteren siyasal bir akımdır. 17-18. yy. döneminde kadının görevi annelik olarak algılanmış, 18.yy'dan sonra ise bu durum değişmeye başlamıştır. Yaşanan bu değişimin siyaset teorisine yansımaları bu çalışmada yer almaktadır. Tarihsel olarak feminizm akımı 3 dalgadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, kadınların erkeklerle hukuki eşitliğini öncelemektedir. İkincisi, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin sosyal ve kültürel yönüne vurgu yapmıştır. Üçüncüsü ise, erkeklerle olan eşitlik veya eşitsizlik meselesinden ziyade kadın haklarını savunma konusunu merkezine koymuştur.

Kürtaj politikalarının doğrudan kadın bedenine ve hayatına müdahale etmesi feministlerin bu politikaları birçok söylemsel hat üzerinden eleştirmesine ve bu politikalara karşı argüman geliştirmesine sebep olmuştur. Türkiye'de kürtaj politikaları dünyadaki birçok ülkenin aksine başlarda anti-natalist olarak serbest bir hal alırken nüfus dinamiklerinin değişimi ile pro-natalist politikalara dönüşmüştür. Bu çalışmada kürtaj konusunun neden bir çıkmaz olarak nitelendirildiği açıklanmış olup kürtaj karşıtı ve kürtajı savunan görüşler feminist teori bağlamında incelenmiştir. Son bölümde ise Türkiye'deki ve farklı toplumlardaki kürtaj politikalarına yer verilerek, güncel siyaset bağlamında kürtaj politikaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, kürtaj, kürtaj hakkı, Türkiye.

ABSTRACT

Master's Thesis

A Political Analysis On The Right To Abortion Through Feminism Theorem

GİZEM KAYA

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Political Sciens and Public Administration

The subject of this thesis is the historical and conceptual explanation of feminist theories, the examination of the right to abortion in the context of feminist theory and the analysis of abortion policies in this direction. Feminism is a political movement that acts to create a new society that men and women have the same rights and status. In the eighteenth-century women's profession was considered to be only motherhood. After eighteenth century this thought started to change.

The effects of this change on political theory are included in this study. Feminism movement has 3 stages historically. First of them prioritizes the legal equality of women with men. Second stage emphasizes the inequality between men and women in social places. The last stage centers around the issue of defending women's rights rather than the issue of equality or inequality with men. The fact that abortion policies directly interfere with women's bodies and lives caused feminists to criticize these policies and to develop arguments against these policies. Unlike many countries in the world, abortion policies in Turkey became free as anti-natalists at first but turned into pro-natalist policies with the change of population dynamics. This study explains why the issue of abortion is considered a dead end, and anti-abortion and abortion views are studied in the context of feminist theory. Lastly, abortion policies in the context of current politics are studied by including abortion policies in Turkey.

Key Words: Feminism, abortion, abortion rights, Turkey

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FEMİNİZM KÖKENLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
1.1.Feminizm Kavramı	4
1.2.Feminizm Akımının Gelişim Serüveni	5
1.2.1.Birinci Dalga Feminizm	5
1.2.2.İkinci Dalga Feminizm	7
1.2.3.Üçüncü Dalga Feminizm	9
2.FEMİNİZM TÜRLERİ	11
2.1.Liberal Feminizm.....	11
2.2.Kültürel Feminizm.....	13
2.3.Anarşist Feminizm.....	16
2.4.Marksist Feminizm	17
2.5.Radikal Feminizm.....	19
2.6.Sosyalist Feminizm.....	20
2.7.Postmodern Feminizm	22
3.TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKETİN TEMELLERİ.....	23

2.BÖLÜM

1. KÜRTAJ KAVRAMI	29
2.DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ, KÜRTAJ VE NÜFUS POLİTİKALARI.....	30
3.KÜRTAJ POLİTİKALARINA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR.....	34
3.1.Dini Bakış Açısından Kürtaj.....	34
3.2.Ahlaki Bakış Açısından Kürtaj.....	36
3.3.Hukuki Bakış Açısından Kürtaj.....	37
4. KÜRTAJ KARŞITI GÖRÜŞLER	40
4.1. Ceninin Potansiyel Kişi Olduğu Argümanı	43
4.2. Embriyonun/Kişinin Biricikliği	44
4.3. Katolik Klisesi Görüşü	45
4.4. İslami Yorum	48
5. KÜRTAJ TARAFTARI FEMİNİST GÖRÜŞLER	49
5.1. Hak Temelli Argüman	50
5.2. Tercih Argümanı.....	52
5.3. Özen Etiği	54
5.4. Mesuliyet ve Karar Verme Yetkisi	55
5.5. Alternatif Bir “Bizimki Gibi Bir Gelecek” Görüşü	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1.KÜRTAJ POLİTİKALARININ FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİYLE İNCELENMESİ	59
2. TÜRKİYE’DE KÜRTAJ POLİTİKALARI	70
2.1.Geç Osmanlı Döneminde Kürtaj Politikaları.....	70
2.2.Cumhuriyet Döneminde Kürtaj Politikaları.....	75
2.3.Günümüz Türkiyesinde Kürtaj Politikaları.....	78
3. TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKETİN KÜRTAJI ELE ALIŞ BIÇIMLERİ.....	85
SONUÇ	95
KAYNAKÇA.....	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** İsteyerek düşük öncesi gebeliği önleyici yöntemler (TNSA, 2018) 81
- Şekil 2:** İsteyerek düşük sonrası gebeliği önleyici yöntemler (TNSA, 2018)..... 83

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIDS	: Acquired İmmunodeficiency Syndrome
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CSAA	: Contraception, Sterilisation, and Abortion Act
Diğ.	: diğerleri
DNA	: Deoksiribo Nükleik Asit
Dr.	: Doktor
ETİ	: Eşdeğer Tutarlılık İlkesi
HIV	: Human İmmunodeficiency Viruses
KA-DER	: Kadın Adayları Destekleme Derneği
M.S.	: Milattan Sonra
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TJOD	: Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği
TRAP	: Targeted Regulation Of Abortion Providers
Vs.	: Vesaire
YAZKO	: Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi
Yy	: Yüz Yıl

ÖNSÖZ

Öncelikle bana yol gösteren, çalışmamda her zaman bana destek olan tez danışmanım Doç. Dr. Buğra Kalkan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kıymetli yorumlarıyla tezimi daha iyi hale getirmemi sağlayan hocalarım; Dr. Öğr. Üyesi İrem Özgören Kınılı ve Dr. Öğr. Üyesi Fazilet Ahu Özmen Akalın'a teşekkür ederim.

Her zaman beni destekleyen, her konuda arkamda duran, hayallerimi gerçekleştirmem için beni cesaretlendiren sevgili annem Leyla Kaya'ya babam Tuncer Kaya'a ve kardeşim Utku Kaya'ya her şey için teşekkür ederim.

Yapamayacağımı düşünüp bırakacak olduğumda beni motive eden, benimle birlikte strese giren, heyecanlanan, her sorunuma hemen çözüm bulan, kendiyle hiç alakası olmasa da tezime benim kadar hakim olan sevgili nişanlım Buğra Gedik'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans hayatımın en başından sonuna kadar yanımda olan, bana yardım eden, benimle birlikte araştıran, öğrenen, fikirler veren, hayatımın her alanında yanımda olan sevgili kız kardeşlerim Gül Hanım Biçici ve Melisa Aydın'a teşekkür ederim.

Gizem KAYA

21/05/2021

GİRİŞ

“Kadın, Uyan! Aklın çanları bütün evrende yankılanıyor” (de Gouges, 1791: 49). Olympe de Gouges’in 1791’de yayınladığı Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisi’nden alınan bu cümle kadın ve erkek eşitliği için mücadele başlatmayı amaçlamış ve kadınların kendilerinin farkında olmasını hedeflemiştir. Kadın ve erkekler eşit doğarlar, aynı şekilde dünyaya gelirler ve yaşamlarını sürdürmek için aynı şeylere ihtiyaç duyarlar. Ancak toplumlar, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasına izin vermemiştir. Eşit ücret, miras, çalışma hakkı ve sosyal haklar gibi birçok hak kadınlardan esirgenmiştir. Kadınlar ise çok eski yıllardan itibaren bu hakları almak için hep mücadele etmek zorunda kalmıştır. Feminizm akımı, bu mücadelenin bir sonucudur. Kadınlar ile erkekler arasında eşitlik kuramı kapsamında kadınların ve erkeklerin aynı haklara sahip olabilmesi için mücadele eden akım feminizm olarak adlandırılmaktadır (Arat, 2010: 29).

Feminizm, tarihsel süreç içinde birbirinden ayrılmış, farklı temsilcilere, farklı argümanlara ve farklı odak noktalarına sahip olmuştur. Bu tezde; feminizm akımının tarihsel gelişimi, temsilcileri, türleri detaylı olarak incelenmiştir. Feminizm söz konusu olduğunda en önemli konulardan birinin kürtaj olduğu tarih boyunca kürtaj konusuna kalıcı çözümler bulunamadığından bellidir. Aile planlaması sayesinde kadınlar istedikleri zaman istedikleri sayıda çocuk sahibi olabilme hakkına sahip olurlar. Aile planlamasında ekonomik durum, kişisel istekler, yaşlar etkili olmaktadır. Ancak, Türkiye’de ve dünyada aile planlaması ile ilgili pek çok sorun yaşanmaktadır.

1970 ve sonrasında kürtaj yasalarında bir özgürleşme ortaya çıkmıştır. Ancak bu özgürleşme çok sürmemiş dönem dönem yasaklar, daha katı kurallar getirilmiştir. Günümüzde bile hala dünya genelinde bir özgürlükten söz etmek zordur. Kürtaj; kadınların bedeni üzerinde kendi karar verme yetkilerinin olabilmesi için mücadeleler vermek zorunda oldukları bir konu olmuştur. Bu tez bağlamında kürtaj konusu da detaylı olarak incelenmiş, kürtaj karşıtı ve kürtajı savunan görüşlere yer verilmiştir.

Kürtaja karşıt görüşler ve kürtaj hakkını savunan görüşler birbiri ile yarışmaktadır. Kürtaj ile ilgili en önemli tartışma konularından biri ceninin kişilik hakkının var olup olmamasıdır. Kürtajı savunan kişiler ceninin dölllenme anından itibaren değil, doğum anından itibaren kişilik haklarına sahip olduğunu belirtmektedir.

Dolayısıyla kürtajın cinayet olarak kabul edilmesi mantıklı değildir Kürtaja karşı olan kişiler, ceninin yaşam hakkı olduğunu, insanların yaşam haklarının ellerinden alınmayacağını vurgulamaktadır.

Bu çalışmada kürtaj hakkının ve kürtaj politikalarının feminist teoriler bağlamında nasıl ele alındığı incelenmiş ve Türkiye örneğinde kürtaj politikaların hangi etkenler ve nedenler doğrultusunda şekillendiği analiz edilmiştir. Bu tez bağlamında elde edilen en önemli bulgu, kadınların bedenini ilgilendiren, özgürlüğünü kısıtlayan, tüm hayatı boyunca etkileneceği bir durum olan istenmeyen gebelik durumunda kürtaj hakkının devletler tarafından bireysel bir hak olarak değil ama daha çok nüfus planlanması olarak görüldüğüdür. Ayrıca kürtaj hakkının farklı farklı feminist teoriler bağlamında farklı gerekçelerle savunulduğu tespit edilmiştir. Feminist hareketler bu hakkı elde edebilmek ve daha birçok hakka erişebilmek için tarihin birçok döneminde gösterdiği zorlu mücadele ortaya koyulmuştur.

Çalışma kapsamında hem kürtaj hakkını savunan argümanlar hem de kürtaj hakkı karşıtı argümanlar detaylandırılmış ve karşılaştırılmıştır. Kürtaj konusu ahlaki, politik ve hukuki açılardan ele alınmıştır. Çalışmanın bu özelliği onu konuya ilişkin diğer çalışmalardan ayırmıştır. Literatür taraması sonucunda kürtajı ahlaki, hukuki ve politik olarak ayrı ayrı ele alan çalışmaların varlığı dikkat çekmiş ancak, bu üç unsuru bir arada barındıran, aynı zamanda feminist teorileri bu bağlamda inceleyen bir çalışmanın olmadığı fark edilmiştir. Literatürdeki bu açık yapılan çalışma ile doldurulmaya çalışılmıştır.

Tezin sorusuna cevap verebilmek için öncelikle; literatür taraması yapılmış, konuya benzer tezler, makaleler okunmuştur. Feminizm ile ilgili kitaplar, haberlere çıkan olaylar araştırılmış, tıbbi boyutta kürtaj ile ilgili sağlık alanında yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Türkiye örneğini iyice anlamak ve kürtaj politikalarının feministler tarafından nasıl değerlendirildiğini görmek için çağdaş toplumdaki politikalar incelenmiş ve tez içerisinde yer almıştır. Yasalar, resmi gazete ve hukuk kaynaklarına bakılmış, internet ve kütüphanelerden kaynakçalara ulaşılmıştır.

Birinci bölüm tamamen feminizm akımına ayrılmış detaylı olarak kavramsal tanımına, türlerine ve kronolojik sırasına yer verilmiştir. Tarihsel süreçte 3 dalgadan bahsedilmiştir: Birinci dalga feminizmde; kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsizlik durumunun siyasal nedenlerden kaynaklandığı vurgulanmış, kadınlar için siyasal hak

talepleri yapılmıştır (Atan, 2015: 5). İkinci dalga feminizmde ise eşitsizliğin sosyal ve kültürel nedenlerden yaşandığı söylenmiş, kadınlar evrensel bir dayanışma ortamında birleşmiştir (Altuntaş, 2012: 10). Üçüncü dalga feminizmde ise farklı kültürlere, sınıflara sahip olan kadınlar tek bir arada toplanmaya çalışılmıştır (Türkoğlu, 2015: 12). Feminizm türlerinde ise; ortaya çıkan ilk feminizm türü liberal feminizm olduğu için türlere liberal feminizmden başlanmıştır. Bu feminizm türünde kat edilen yol oldukça iyi durumdadır detayları tezin liberal feminizm başlığında anlatılmıştır.

1845 yılında Margaret Fuller “Woman in the Nineteenth Century (19. Yüzyılda Kadın)” isimli eseri ile kültürel feminizmi başlatmıştır (Donovan, 1997: 71). Burada ön plana çıkan durum, kültürel açıdan bir dönüşümdür (Şengül, 2015: 13). Anarşist feminizm; bir diğer feminizm türüdür. Bu feminizm türünde, kadınlar evlilik kurumunun tecavüz ve fuhuş kavramları ile bir arada olduğunu savunmuştur (Altun, 2008: 53). Marksist feminizmde, kadınlar ile ilgili tüm sorunlara çözüm bulmak amaçlanmış, Karl Marx’ın ve Friedrich Engels’in görüşlerine odaklanılmıştır (Sümer, 2009: 99). Radikal feminizm hareketinde, kadın-erkek arasındaki farklara odaklanılmış, kadınlar biyolojik açıdan erkeklerden üstün tutulmuştur. Marksist feminizmde sınıflara odaklanması, cinsiyet sorununa değinilmemesi, radikal feminizmde ise ataerkillik sorununa odaklanması, sosyalist feminizm ortaya çıkmasına vesile olmuştur (Sümer, 2009: 112). 1980’li yıllardan itibaren postmodern feminizm kendini göstermeye başlamıştır. Tüm bu türler ayrı ayrı incelenmiştir.

İkinci bölüm kürtaj ve feminizme ayrılmış ve kürtajın kavramsal tanımına, hem feministlerin argümanlarına hem de kürtaja karşı çıkanların argümanlarına yer verilmiştir. Kürtaj tıbbi olarak tanıtılmış daha sonra dini, ahlaki ve hukuki bakış açılarıyla incelenmiştir, Üçüncü bölümde ise Türkiye örneği üzerinde durulmuş kronolojik sıraya göre Türkiye’deki kürtaj politikaları ana hatlarıyla incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde, feminizm kavramının ne olduğu açıklanacak olup, feminizm kavramının türleri ve türlerin karşılaştırmaları detaylı olarak ele alınacaktır. Feminizmin kolları, feminizm içindeki tartışmalar ve çatışmalar sonucunda ortaya çıkan feminizm dalgalanmaları incelenecek, feminist görüşlere değinilecektir.

1. FEMİNİZMİN KÖKENLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1872 yılında Fransız yazar Alexander Dumas, ilk kez feminizm kavramını kullanmış, bu kavramı kadın haklarının ortaya çıkardığı eğilimi tanımlayabilmek adına sarf etmiştir (Arat, 2010: 36). Tarihsel süreç içerisinde pek çok farklı aşamadan geçen feminizm kavramı farklı türlere ayrılmış, bu nedenle ortak bir tanım yapmak giderek zorlaşmıştır. Feminizm ile ilgili yapılan bazı önemli tanımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Robert sözlüğüne göre; feminizm kavramı, toplum içinde kadının konumunu ve haklarını belirten, bu konumu ve hakları geliştirmek isteyen bir doktrin olarak ifade edilmiştir (aktaran Michel, 1993: 9).

- Feminizm; kadın ve erkeğin eşitliği kuramına odaklanan, kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olmasını amaçlayan, kadın-erkek ilişkisindeki iktidarı değiştirmeye yönelik akımdır (Arat, 2010: 29).

- Kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi kültürden, siyasete, iş hayatından aile yaşamına kadar sorgulayan hareket feminizm olarak adlandırılmaktadır. Feminizm, kadın ve erkek arasındaki iktidarı değiştirmeyi amaçlamaktadır (Aktaş, 2013: 59).

- Erkek egemen dünyada kadınların haklarını ön plana çıkarmaya çalışan, ahlaki ve politik yönleri sahip olan akım feminizmdir. Bu akım sayesinde cinsiyet olgusu bireysel ve toplumsal açıdan biçimlenmektedir (Atan, 2015: 4).

Feminizm kavramı, gündelik dilde “erkek düşmanlığı” anlamında kullanılabilir. Ancak söz konusu algı oldukça yanlıştır. Feminizmin yukarıdaki tanımlarına bakıldığında feminizmin aslında erkek düşmanlığı ile ilgili olmadığı aşikardır. Feminizmin farklı türleri olsa da tek bir tanım ile kavramı açıklamak gerekirse, ikincil olarak kabul edilen kadınların sosyal konumlarını düzeltebilmek

adına kadın hakları üzerine çalışma yapan ve kadınlara ilişkin sorunların çözümü için yol alan politik bir ideoloji ve sosyal bir hareket olduğunu söylemek gerekmektedir.

1.2. FEMİNİZM AKIMININ GELİŞİM SERÜVENİ

Tarihe bakıldığında zaman kadınların ekonomik, sosyal ve politik olarak ele alındığı ve marjinalleştirildiği görülmektedir. Erkek kimliğinin açıklaması olmadan kadın kimliğinin açıklamasını yapmak da mümkün olmamıştır. Bu durumdan rahatsızlık duyan ve durumu değiştirmek isteyen kadın hakları aktivistleri ve kadın hakları savunucuları feminist hareketi 18.Yüzyılın sonlarına doğru başlatmıştır.

17. ve 18. Yüzyıllarda kadının eş ve anne olarak algılandığı, bu algının 18.yüzyıldan sonra değişime uğradığı bilinmektedir. Ancak sanayi devriminin yaşanması ile kadının ev ve iş yeri mekanları birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Makineleşme ile birlikte ev ekonomisinin değerini kaybetmesi kamusal alan ile ev alanı da farklılaştırmıştır (Donovan, 1997: 19). 18.yüzyıldan önce de feminist hareketlere rastlanmış olsa da teorik açıdan feminizmin varlığından bahsedilecek yıl aralığı 18. Yüzyılın sonları ve 19. Yüzyılın başlarıdır (Kef, 2014: 63).

Feminizmin tarihsel açıdan incelenebilmesi için birinci dalga feminizm, ikinci dalga feminizm ve üçüncü dalga feminizm süreçlerine odaklanmak gerekmektedir. Tüm bu farklı süreçler feminizmi geliştirmiş ve olgunlaştırmıştır.

1.2.1. BİRİNCİ DALGA FEMİNİZM

Birinci dalga feminizm olarak isimlendirilen süreç, 18.yüzyılda yaşanan Fransız İhtilali sonrasında kendini göstermiştir. Feminist eserlerin ilki 1790 yılında Judith Sargent Murrey tarafından kaleme alınan “*Cinsiyetler Arası Eşitlik Üzerine (On The Equality of Sexes)*” adlı kitabıdır. Bunun yanında 1791 yılında Olympe Gouges’in “*Kadın Hakları Beyannamesi*” ile 1792 yılında Mary Wollstonecraft’ın “*Kadın Hakları Savunucusu (A Vindication of Rights of Woman)*” eserleri de feminizme katkı sağlamıştır (Sezgin, 2014: 6).

1791 yılında Fransa’da Rahibe Manastırında İnsan Hakları Deklarasyonu okunmuş, bu sırada Olympe Gouges söz almış ve kadın hakları ile ilgili 17 madde

okumuştur. Okuduğu maddelerden biriyle kadınların giyotin ile öldürülme hakları olduğu gibi tribünde konuşma haklarının olduğunu da vurgulamıştır. (Kef, 2014: 64).

Aynı dönemde İngiltere’de Mary Wollstonecraft kadınların saygı görmeyi hak ettiğini, eşit ve özgür eğitim alabilmeleri gerektiğini, ekonomik bağımsızlıklara sahip olmak istediklerini açıklayan kitabını yayımlamıştır (Arat, 2010: 32-33). J.S. Mill 1869’da yayımladığı “Kadınların Boyunduruk Altına Alınması” (The Subjection of Women) adlı kitabında, erkeklerin kadınlardan üstün olduğuna yönelik ahlaki, hukuki ve biyolojik iddiaları reddetmiş ve kadınların erkeklerle olan eşitliğine yönelik önemli argümanlar üretmiştir.

Sosyal alanlar içerisinde kadınlar konuşabilmek, haklarını savunabilmek adına kadın hareketini başlatmış, özellikle de oy hakkını elde etmek adına mücadele vermiştir. Bunların yanında çalışan kadınların ücret eşitsizliğine yönelik olarak başlattıkları “eşit işe eşit ücret” hareketi de önemli bir tarihsel gelişmedir. Her ne kadar oy hakkı için mücadele liberal feminizm olarak kabul edilmiş olsa da kadınlar eşit eğitimi, eşit kamusal katılımı talep etmiştir (Çardak, 2012: 57). Kadınlar yüzyıllar boyunca ikincil konumda kalmış, bu konumlarından kurtulabilmek adına mücadele etmiştir. Kadın yazarlar yazdıkları eserlerle, yaptıkları konuşmalar ile sosyal alanda kadın haklarını vurgulamaya çalışmıştır.

Liberal feminizm, ilk dalga feminizmin en etkin kollarından biri olmuştur. Kadın ile erkek eşitsizliğinin en önemli nedenlerinden biri olarak kadınların siyasal alandan uzaklaştırılmış olmaları gösterilmiştir. Bu nedenle pek çok kadın siyasal hakları için mücadele vermek durumunda kalmıştır. Kadın hakları savunucuları, erkekler ile aynı siyasi haklara sahip olduklarında kadın-erkek eşitliğine hızlı bir şekilde ulaşabileceklerine inanmışlardır.

1.2.2. İKİNCİ DALGA FEMİNİZM

Birinci dalga feminizmde kadın ile erkekler arasındaki eşitsizliğin siyasal konumdan kaynaklandığı savunulmuş, kadınlara ve erkeklere eşit ücret verilmesi talep edilmiş, siyasal düzenlemeler yapılması öngörülmüştür. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise verilen siyasal hakların eşitliği sağlamadığı görülmüş, bu nedenle kadınlar üzerindeki psikolojik ve cinsel baskılara dikkat çekilmeye başlanmıştır (Atan, 2015: 5).

Birinci dalga feminizmde genel olarak kadınlar ve erkeklerin eşit olduğu vurgulanmış olsa da ikinci dalga feminizmde kadınlar ve erkeklerin aynı hukuki eşitliğe sahip bir yapıda olduğu reddedilmiştir. İkinci dalga feminizmine göre; kadınlar erkeklerden çok daha farklıdır ve kadınlar sadece kadınlar içerisinde homojen bir yapıya sahiptir. Burada homojenlikten kasıt hukuki eşitliktir. Hukuki eşitlikten söz edilebilmesi için kadınların ve erkeklerin aynı haklara sahip olması gerekir. Çünkü cinsiyete bakılmadan her bir birey insandır, insanların da insani hakları vardır. İkinci dalga feminizm hareketinde sosyal ve kültürel açıdan kadınların ikincil planda olduğu, kadınların evrensel bir dayanışma içine girmesi gerektiği vurgulanmıştır (Altuntaş, 2012: 10). Evrensel kardeşlik dayanışması ile birlikte kadın hakları savunucuları birlikte hareket etmiş, feminist hareket çok daha güçlenmiş ve popülerleşmiştir.

İkinci dalga feminizm hareketinin başarısı günümüzdeki "kadınlık" kavramının değişim göstermesini sağlamıştır. Söz konusu ikinci dalga feminizmin başarısı olduğunda günümüzdeki kadın erkek ilişkisindeki "kadınlık" kavramının değişimine odaklanmak gereklidir. Bu durum yeni politik kararların da ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Farkındalık kazanma, alternatif yaşam seçenekleri, ailede ve toplumda iş yükünün paylaşılması, karşıt kültürlerin kurulması feministler sayesinde ortaya çıkmıştır (Çaha, 1996: 45).

İkinci dalga feminizm terimi, çoğunlukla 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarındaki kadın kurtuluş hareketinin radikal feminizmine atıfta bulunmaktadır. 1968 ve 1969'da Miss America Pageants ile bağlantılı protestolar ikinci dalga feminizminin oluşumunda rol oynamıştır (Freeman, 1975, 410). Liberal feminizmin daha aktivist kısımlarının taktiklerinden esinlenen radikal ikinci dalga feministler,

şimdi “kadın baskısı” olarak adlandırılan duruma ışık tutmak için tiyatro performanslarından yararlanmıştı.

Redstockings, New York Radical Feministleri diğer önemli feminist gruplar kadınların nasıl göründüklerinin ne yaptıklarından ya da ne düşündüklerinden daha önemli olduğu varsayımını vurgulayabilmek adına 1969 protestolarında yer almıştır. Atlantic City’nin sahil kesiminde gerçekleşen gösterilerde feministler Miss America’yı koyun olarak tasvir etmiş, ona taç takmış, sahte kirpikleri, yüksek topuklu ayakkabıları “baskıcı” cinsiyet eserlerini fırlatmış, çöp tenekelerine atmıştır (Freeman, 1975: 420).

“Sığır Geçit Törenleri İnsanları Aşağılamaktadır”, “Sıkıcı İş: Aranan Kadın” ve “Düşük Ücret: Aranan Kadın” posterleri taşıyan feministler mesajlarını yüksek sesle ve açık bir şekilde dile getirmiştir: “Kadınlar ataerkil, ticarileştirilmiş, baskıcı bir güzelliğin kurbanlarıdır” (Freeman, 1975: 421).

Radikal ikinci dalga feminizm, 1960’ların ve 1970’lerin diğer hareketlerinden ayrı olarak tartışılmaz. Aslında, savaş sonrası Batı toplumlarındaki sol hareketleri ile ortaya çıkmış, bunların arasında öğrenci protestolarından, Vietnam Savaşı karşıtı hareketten, lezbiyen ve gey hareketlerden, Amerika Birleşik Devletleri’nde sivil haklardan ve Siyah güç hareketlerinden güç almıştır. Bu hareketler, “kapitalizmi” ve “emperyalizmi” eleştirmiştir ve “ezilen” grupların (işçi sınıfları, siyahlar ve ayrıca prensipte kadınlar ve eşcinseller) çıkarlarına odaklanmıştır.

Sonuç olarak, sadece kadınlara yönelik “rap” grupları ve bilinç yükseltme grupları oluşturulmuş, bu gruplar aracılığıyla kadınları hem toplu hem de bireysel olarak paylaşma ve rekabet tekniklerini kullanarak güçlendirmeye çalışmışlardır. “The BITCH Manifesto” bu gruplardan biridir (Freeman, 1968). Redstockings, 1960-1970’lerin etkili ancak kısa ömürlü radikal feminist gruplarından biriydi ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yaygın sözcükler haline gelen birçok ifadeyi üretmiştir: “Kız kardeşlik güçlüdür”, “bilinç yükseltme”, “Kişisel olan siyasal, “ev işi siyaseti”, “prowoman hattı” vb.

Radikal ikinci dalga feminizm teorik olarak neo-Marksizm ve psikanalizin bir kombinasyonuna dayanmaktadır; Juliet Mitchell gibi feminist akademisyenler tarafından The Subjection of Women (1970) ve Shulamith Firestone in The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution (1970) çalışmaları yapılmıştır. Ataerkilliğin

burjuva toplumunun doğasında olduğunu ve cinsel farklılığın sınıf-ırk farklılıklarından daha temel olduğunu iddia etmişlerdir. Hatta kadınların –aileye ve yeniden üretime birincil sosyal bağlılıkları nedeniyle- evdeki ücretsiz işe, anneliğin üretkenliğine ve bir işgücü rezervi olarak işlevlerine dayanan kendilerine ait bir sınıf ve ekonomi oluşturduklarını iddia etmişlerdir. Kadınların “doğal” bağımlılığı ve cinsel soğukluğuna dair Freudyen teorisi ilk başta suçlanmış olsa da, daha sonra kapitalizm ile ataerkillik arasındaki cinsiyetçiliği kadın baskısının özel karakteri olarak tanımlayan kutsal olmayan ittifakın bir taklidi olarak yeniden ifade edilmiştir (Mitchell ve Oakley, 1984). Bu yeni hareketin özünde, Kate Millett (2016) tarafından yazılan ve kadınların kendi bedenlerine sahip olma haklarından bahsettiği bir kitap vardır. Homoseksüel yazar Adrienne Rich ve Afrikalı Amerikalı homoseksüel yazar Audre Lorde (1934–1992) gibi diğer radikal feministler, heteroseksüellik ve kadınlara uygulanan baskıyı birbirine bağlamak için şiir, konuşma ve yazı gibi edebiyat ürünlerinden yararlanmışlardır. Her ikisi de heteroseksüelliğin, erkeklerin sosyal gücünü sınıflar ve ırklar boyunca sürdürmek için tasarlanmış zorunlu bir olgu olduğunu ifade etmiştir. On Lies, Secrets, and Silence (Rich, 1980) ve Sister Outsider: Essays and Speeches (Lorde, 2020) gibi çalışmalarda heteroseksüel zorunluluk aracılığıyla cinsiyetçilik, ırkçılık ve klasisizmin nasıl birlikte işlediğini araştırmıştır. Böylece, erken aşamada, radikal ikinci dalga feminizmleri, kadınlar arasındaki farklılıklara ve eş zamanlı olarak “Kadının mücadelesi sınıf mücadelesidir” ve “Kişisel olan politiktir” sloganlarına rağmen, kardeşlik ve dayanışma iddiasıyla karakterize etmiştir.

1.2.3. ÜÇÜNCÜ DALGA FEMİNİZM

Üçüncü dalga feminizm hareketi Amerika Birleşik Devletleri’nde 90’lı yıllarda başlamıştır. Bu hareket “Grrl feminizm” olarak adlandırılmış, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde kadınlara karşı şiddetin, insan kaçakçılığının, estetik operasyonların son bulmasını hedeflemiştir. Birinci ve ikinci dalga feminizm hareketlerinin kadın sorunlarına karşı tek tip evrensel çözümler sunması bu feminizm hareketlerinin üçüncü dalga feminizm hareketine katılan kadın hakları savunucuları tarafından eleştirilmesine neden olmuştur.

Modern dünyada yaşayan kadınlara göre evrensel kız kardeşlik çok önemlidir. Ancak, üçüncü dünya ülkelerinde yaşayan kadınların yaşadıkları toplumsal olaylar ve

ekonomik bağlar modern dünya kadınları için bir şey ifade etmemiştir. Modern dünya kadınlarına göre üçüncü dünya ülkelerinde yaşayan kadınların yaşamları barbarca geleneklerden ve boyun eğiştten ibarettir ve kadınların bu boyun eğişi değiştirme isteğine ve arzusuna sahip olmadığı sürece yapılacak bir şey yoktur (Altuntaş, 2012: 14).

Evrensel açıdan kabul görmüş olan tüm standartların kadınlar üzerinde uygulanması, kadınlar arasında eşitsizliklere neden olmuştur (Sezgin, 2014: 12). Kadınlar dini, sınıfsal, mezhepsel açıdan farklı kişiliklerdir (Altuntaş, 2012: 17). Üçüncü dalga feministleri bu durumun farkında olmuş, farklılıklardan doğan kadın sorunlarına çözüm aramıştır. Yani feminist hareket içerisinde kadınların arasındaki farklılıklar da dikkate alınmıştır. Üçüncü dalga feminizm hareketinde cinsiyet ayrımcılığını ortaya koyan kelimeler eleştirilmiş, yeni kavramlar oluşturulmaya ve iletişim yolları belirlemeye çalışılmıştır. Kadın hakları savunucuları kadınlık kavramını yeniden tanımlamış, farklı kadın gruplarının ırk, dil, sınıf ve din ile ilgili sorunlarını ön plana çıkarmıştır. Temel amaçları ise yeni bir dünya düzeni kurabilmektir. Bunun için de komünizm, dini fundamentalizmi ve milliyetçiliği yok etmek durumunda olduklarını düşünmüşlerdir.

Üçüncü dalga feminizm hareketi Ruj feminizmi, kız feminizm, isyan grrl feminizmi, cybergrrl feminizm, transfeminizm ya da sadece grrl feminizm olarak da anılmaktadır. Birinci ve ikinci dalga feministlerin uğruna mücadele ettiği ayrıcalıklarla doğan üçüncü dalga feministler, genellikle kendilerini yetenekli, güçlü ve iddialı sosyal temsilciler olarak görmektedir: “Üçüncü Dalga, daha fazla fırsata ve daha az cinsiyetçiliğe sahip olmanın verdiği güvenle canlanıyor” (Baumgardner ve Richards, 2000: 83). Genç feministler artık yeni, daha iddialı –hatta saldırgan- ama aynı zamanda daha eğlenceli ve daha az görkemli bir feminizm türü ile uğraşırken, başka bir nesli çekmek için “kız” terimini kullanmıştır. Karen McNaughton’un (1997) sözleriyle, “*Ve evet bu G.r.r.l.s, bizim durumumuzda Büyük Kızlar için siber-dildir. Grrl aynı zamanda kalpte genç bir şey ve 18 yaşın altındakilerle sınırlı değil*”.

2. FEMİNİZM TÜRLERİ

Feminizm tarihsel süreci içerisinde farklı türlere ayrılmıştır. Literatürde çok farklı sınıflandırmalar olmakla birlikte bu tezde feminizm kategorilendirmesi şu şekilde yapılmaktadır: Liberal feminizm (Demir, 1997; Çaha, 1996; Arat, 1991; Donovan, 1997; Watkins ve diğ., 1996), kültürel feminizm (Osborne, 1996; Donovan, 1997; Kayhan, 1999), anarşist feminizm (Weir, 1997; Avrigh, 2005; Woodcock, 1967), Marksist feminizm (Goldman, 1972; Donovan, 1997), radikal feminizm (Bendason, 1995; Watkins ve diğ., 1996), sosyalist feminizm (Watkins ve diğ., 1996; Marx ve Engels, 1976a; Aziz, 1995), postmodern feminizm (Lloyd, 1996; Fraser, 2007; Tekeli, 1987). Bu bölüm kapsamında feminizmin türlerinin kendi aralarında nasıl farklar ortaya çıkardığı ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

2.1. Liberal Feminizm

Ortaya çıkan ilk feminizm türü liberal feminizmdir. Her ne kadar günümüz feminizmi liberalizmden fazla etkilenmemiş olsa da liberal feminizm kadın haklarında büyük yol kat edilmesini sağlayan önemli katkılar sunmuştur. Liberal feministlere yönelik eleştiriler, liberalizmin cinsiyetler arası hukuki eşitlik savunusunun kapitalizmin sınıfsal ayrımcılığını ve sömürsünü gizlediğini ileri sürerler.

Liberal feminizm kadınları ve erkeklerin arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak adına çalışmalar yapmıştır. 17. Ve 18. Yüzyıllarda kadınların ve erkeklerin arasında eşitliğin sağlanması gerektiğini savunan pek çok düşünür olsa da 1792 yılında Mary Wollstonecraft tarafından kaleme alınan “*Kadın Hakları Savunucusu (A Vindication of the Rights of Woman)*” kitabı ilk temel eser olarak kabul edilmiştir (Arat, 2010: 53).

Erkek bireyler ile eşit şartlar ve kadın söylemleri liberal feminizminin temelini oluşturmuştur (Yuva, 2005: 4-5). Kadının özgür olabilmesi için ekonomik açıdan bağımsızlığı eline almalı, iş dünyasında kadınlar ile erkekler eşit haklara sahip olmalıdır (Sezgin, 2014: 15). Kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanabilmesi için mutlaka yasal düzenlemeler hazırlanmalıdır. Bu eşitliğin sağlanabilmesi için parlamentonun kararları önem teşkil etmektedir (Şengül, 2015: 12). Liberal feministler devletin kanunlar ve nesnel tutumlar kapsamında kadının ve erkeğin eşit olmasını sağlayabileceğini savunmuştur (Türkoğlu, 2015: 14).

Mill (1971)'e göre kadınların erkek egemenliğine karşı bir araya gelmesi konusunda pek çok engel bulunmaktadır. Çünkü kadınlar her dönemde köleleştirilmiş, bu nedenle de farklı bir sosyal sınıf olarak betimlenmiştir. Kadınlar Mill (1971)'e göre bağımsız, kendi kendine yetebilen, kararlarını kendi verebilen bireyler olarak değil, ilk çağlardan beri itaatkar bir karakterde eğitilmiştir. Mill (1971)'e göre her koşulda erkeklerin oy hakkına sahip olması ancak, kadınların bu haktan yoksun olması kabul edilemez. Aynı zamanda edebiyat ve güzel sanatlar konusunda kadınların erkeklerin taklitçisi olduğunu, kendilerine ait orijinal fikirler üretememesini ise şu sözler ile açıklamıştır: “*Niçin Romalıların kendilerine ait orijinal bir literatürü yok? Basitçe Grekliler onlardan önce geldiği için*” (Mill, 1971: 511).

Söz konusu liberal feministlerin temel düşünceleri olduğunda aşağıdaki unsurlardan bahsetmek gerekmektedir (Donovan, 1997: 27-28):

1. Akla inanmak gerekmektedir. Wollstonecraft'ın da aralarında bulunduğu pek çok düşünür aklın ve tanrının eş anlamlı olduğunu savunmuştur. Her bir bireyin aklının içinde tanrısal bir kıvılcım yer almaktadır. Bu kıvılcım kişinin vicdanını temsil etmektedir.

2. Kadınlar ve erkeklerin ruhları ve yetenekleri aynıdır inancı ortaya çıkmaktadır. Yani kadınların ve erkeklerin ontolojik benzerlikleri bulunmaktadır.

3. Toplumun gelişmesi ve değişmesi için eğitim en önemli araçtır. Bu nedenle eğitim, eğitilmek önem teşkil etmiştir.

4. Her bir birey hayata yalnız gelmekte ve hayattan yalnız gitmektedir. Bireyler hayatları boyunca gerçeği aramakta, bağımsızlığı ile onurlanmaktadır. Bu nedenle her bir birey hem rasyonel hem de bağımsız bir aktör olarak kabul edilmelidir.

5. Aydınlanma teorisyenlerine göre doğal haklar önem teşkil etmektedir. Her ne kadar teorisyenler siyasi haklar ile ilgili olan talepler ile kendilerini sınırlamamış olsa da 19. Yüzyıl kapsamında kadın hareketleri oy kullanma hakkına odaklanmıştır.

Liberal feminizm, genel olarak kadınların ve erkeklerin ontolojik olarak birbirine benzediğini, ahlaki olarak birbirlerinin eşiti olduklarını ve bilişsel yeteneklerinde herhangi bir farklılığın olmadığını savunmaktadır. Kadın ve erkekler arasında açığa çıkan ekonomik ve sosyal eşitsizliğin fırsat eşitsizliklerinden kaynaklandığını öne sürülmektedir. Bu nedenle kadınlar ve erkekler aynı eğitim

şartlarından ve fırsatlarından yararlanabilmeli, kamusal alanda kadın ve erkek eşitliği sağlanmalıdır. Bu eşitliğin elde edilebilmesi için ise kadınların siyasi haklarının tanınması ve korunması gerekliliği vurgulanmaktadır. Liberal feminizm hareketi genel olarak oy hakkının kadınlara verilmesi için mücadele göstermiştir. Aynı zamanda eşit işe eşit ücret, hukuki hakların eşitliği liberal feminizm hareketinin önemli parçaları arasındadır.

Liberal feminist görüş çerçevesinde kürtaj hakkının savunulduğu argümanlar şu şekilde sıralanabilir (Shrage, 2003: 41):

1. “Üreme gibi kişisel konularda sosyal baskıdan bağımsız olma hakkı.”
2. “Ahlaki açıdan tartışmalı konularda kişinin kendi vicdanını dinleme özgürlüğü.”
3. “Kritik durumlarda bile başkasına yardım etmeyi reddetme hakkını kapsayan, gönüllü olmadığı bir hizmete zorlanmama özgürlüğü.”
4. “Bedensel müdahale ve zarara maruz kalmama özgürlüğü”.

Yukarıda yer alan argümanlardan ve liberal feminizm çerçevesinde yapılan çalışmalar dikkate alındığında kürtaj hakkının olması gerekliliği ifade edilmektedir. Temellendirilen nokta ise bir birey olarak kadınların toplumsal eşitliklerinin sağlanması gerekliliğidir. Kadınların sosyal eşitsizliğe maruz kalmalarının giderilmesi sonucunda kürtajın doğal bir sonuç olarak hak olarak kabul edileceği ifade edilebilir. Liberal feminizm içerisinde öncelikle kadınların ekonomik alandaki eşitsizliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Yani toplumsal alanın her yerine sirayet etmiş olan eşitsizliğin kadınların iş dünyasındaki konumuyla çözüme ulaştırılması kürtajın doğal bir hak olarak kendiliğinden geleceği söylenebilir. Çünkü liberal feminizmde genel olarak kadınların toplumsal alandaki varlıklarının ekonomik alandaki eşitsizliğinden hareket edilmektedir. Özellikle kürtaj üzerinden bir amaç belirlenmesi yoktur.

2.2. Kültürel Feminizm

1845 yılında Margaret Fuller “*Woman in the Nineteenth Century (19. Yüzyılda Kadın)*” isimli eserini yayınlamış, böylelikle kültürel feminizm başlamıştır (Donovan, 1997: 71). Kültürel feminizm söz konusu olduğunda siyasi yapılanmadan çok kültürel dönüşüm ön plana çıkmaktadır (Şengül, 2015: 13). Liberal feminizm daha çok

kadınların kendini geliştirmesini, eleştirel şekilde düşünebilmesini ele alırken kültürel feminizmde kadınların ve erkeklerin arasında fark olduğu görüşü kendini göstermiştir.

Fuller kadınların ve erkeklerin kendine özgü yeteneklerinin olduğunu savunmuştur. Kendine has yetenekler bireylerin elektrik doğasından ortaya çıkmıştır. Elektrik doğa olarak ele alınan kavram sezgisel ve entelektüel yeteneği kapsamaktadır (Donovan, 1997: 74-75). Kadınların sezgisel ve entelektüel yeteneklerini sergilemeleri toplumsal örgütlenme biçimleri vasıtasıyla erkekler tarafından engellenmiştir. Kadınları özel bir alana hapsetmiş, kadınların yeteneklerini ortaya çıkarmasına karşı çıkmıştır.

Elisabeth Cady Stanton “*The Woman’s Bible (Kadının İncili)*” isimli makalesinde Hıristiyanlık ile İncili eleştirmiştir. Kültürel feminizmin gelişmesinde büyük rol oynayan Stanton söz konusu makalesinde doğal hakların İncil’den çok daha büyük bir ahlaki değere sahip olduğunu vurgulamıştır. Kadınların doğal haklarını sömüren hiçbir inancı kabul etmemesi gerektiği üzerinde durmuştur (Donovan, 1997: 79). Stanton makalesinde sadece İncili değil, kadınların doğal haklarını kısıtlayan tüm inançlara karşı bir tavır sergilemiştir.

1898 yılında Charlotte Perkins’in kaleme almış olduğu “*Women and Economy (Kadınlar ve Ekonomi)*” isimli eserde kadınların ekonomik açıdan erkeklere bağımlı olduğu, bu nedenle toplumda ve ekonomik ortamda kendine yer bulamadığı, toplumun ve ekonominin yapay olduğu ifade edilmiştir. Toplumun ve ekonominin yapay olmasının ise anormalleşmelere neden olacağını, ırkların neslinin tükeneceğini vurgulamıştır (Sümer, 2009: 96).

1903 yılında Gilman “*The Home (Yuva)*” isimli eserini yayınlamış, bu eserde yuvada herhangi bir özgürlüğün ya da eşitliğin olmadığını, yuvaların söz sahibi bir babadan, köle ruhuna sahip bir anneden ve bağımlı olan bir çocuktan meydana geldiğini vurgulamıştır (Donovan, 1997: 100-102). Gilman’a göre ev işleri bir meslek haline getirilmeli, kadınlar ise bu meslekler üzerinden ekonomik özgürlüklerini kazanmalıdır.

Kültürel feministler genel olarak aile, din ve ekonomik açıdan bağımsızlığın kazanılması için mücadele vermiştir. Liberal feministler ise daha çok yönetim ve siyasete odaklanmıştır. Kültürel feministler de siyasi haklara önem vermiş ancak bu hakların kazanılmasının tek başına eşitlik yaratacağına inanmamıştır.

Kültürel feminizm görüşünde anaerkillik düşüncesi ön plana çıkmıştır. Stanton yönetim kapsamında ilk olarak anaerkilliğin ortaya çıktığını, daha sonra ataerkilliğin yönetimi ele geçirdiğini ancak, eşitlik için kadının ve erkeğin eşit haklara sahip olarak yönetime katıldığı “Amfi-arki (iki egemenlik)” olarak adlandırılan dönemin geleceğini belirtmiştir (Donovan, 1997: 69-82). Kültürel feministlere göre erkeğin savaşçı ve yıkıcı yönünün yerini kadının barışçıl ve iş birliği yönünün alması gerekmektedir.

Kadınların oy hakkına sahip olabilmesi kültürel feministler tarafından da desteklenmiştir. Bu destek erkekler ile eşit şartlara sahip olabilmek için değil, kadınlık kültürünün kamusal alanda yer almasını sağlamak içindir. Toplumsal çatışmaları törpülemek, uluslararası savaşları durdurmak, doğaya karşı saygılı olabilmeyi sağlamak için kadınlık kültürünün kamusal alanda aktif olması gerektiğine inanmaktadır. Kültürel feministler kadınların farklılıkları ile kamusal alanda aktif olabilmesi için özel yasaları savunmaktadır. Buradaki amaç siyasal ve yasal değişimler değil toplumların kültürel dönüşümüdür (Donovan, 1997: 110-127; Kayhan, 1999: 39).

Kültürel feminizmde kürtaj meselesinin cinsel özgürlükten ileri geldiği görülmektedir. Kültürel feminizmde kadınların ataerkil dünya içerisinde cinsel bir meta olarak değerlendirilmelerinin önüne geçilerek kadınların kendi bedenleri üzerinde hak sahibi olması savunulmaktadır. Bununla beraber sadece kadın bedeni üzerinde durulmamış eşcinselliğin doğal olarak kabul edilmesi gerekliliği üzerinde söylemlerde bulunan ilk feminist gelenek olarak dikkat çekmektedir (Yüksel, 2003: 93). Tüm bunlardan yola çıkılarak kültürel feminizmde kürtaj hakkının cinsel özgürlükle ilişkili olarak kadınların istekleri doğrultusunda var olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bu da kadınların öncelikle ataerkil ideolojide yer etmiş olan cinsel meta özelliğinin dışında bir şekilde kadınların kendi bedenleri üzerindeki özgürlüklerinin toplumsal alanda tanınmasıyla gerçekleşebileceğidir. Bu bağlamda kültürel feminizm çerçevesinde kürtajın bir hak olarak kadınların doğası gereği olması gerekliliğinin olduğu ifade edilebilir.

2.3. Anarşist Feminizm

Devletin, kilisenin, ailenin baskıcı otoritesi sonucunda ortaya çıkan sosyalizm, politika ve ekonomik unsurlar anarşizmin eleştirisini toplamaktadır. Fransız Pierre Joseph Proudhon anarşist olduğunu ifade eden ilk düşünürdür (Bozkır, 2011: 27-28).

Feminizme karşı olan sosyal, aile, evlilik, kilise, devlet ve siyasi tüm kurumlar anarşizmin karşısındadır (Altun, 2008: 52). Bu toplumlar yasaları da arkalarına alarak kadınları bir nesne olarak görmüş, onları ikincil konuma getirmiştir (Kabadayı, 2004: 59).

Anarşist feminizm söz konusu olduğunda Victoria Woodhull ve Emma Goldman ön plana çıkmıştır. Özellikle Woodhull evlilik kurumunun tecavüzdən ve fuhuştan ibaret olduğunu savunmuş, bu nedenle evlilik kurumunun yok edilmesi gerektiğini öne sürmüştür (Altun, 2008: 53).

Goldman (1972)'a göre kadınların pasif bir konumda olduğunu söylemiş, kadınların özgürlüklerini iddia etmediği sürece özgür olamayacağını belirtmiştir (Kayhan, 1999: 40). Her kadın köleliği reddetmeli, direnç göstermelidir. Kişi önce kendini sonra toplumu değiştirebilir (Altun, 2008: 55). Goldman da evliliği reddetmiştir, evlilik yerine aşkı savunmuştur. Goldman (1972)'a göre sevgi kanun ve anlaşmalara karşı çıkabilmekte, insanların kaderlerini şekillendirebilmektedir. Bu nedenle sevgi kilisenin ya da devletin yaratmış olduğu evlilikle bir tutulamaz (Kayhan, 1999: 40).

Feminizmin karşısına almış olduğu tüm kurumlara anarşizm varlığı gereği savaş açmaktadır. Örgütlenme konumuna bakıldığında anti otoriter, anti hiyerarşik olduğu görülmektedir. Anarşizme göre ortak riskleri alan her bir kişi yönetimde de ortak olmalıdır. Merkezsiz bir yapıya sahip olan anarşizmde dayanışma kültürü ön plana çıkmaktadır. Yapısı gereği çok seslilik anarşizmin temelidir. Sayılan tüm bu özellikler feminist örgütlenmenin de en önemli ilkeleri arasında yer almaktadır. Anarşizm ataerkilliğe, erkek egemenliğine, cinsiyetçiliğe karşıdır ve duruşunun da antimilitarist olduğu söylenebilir. Anarşizmin kurucularından biri olan Kropotkin, anarşizmin otoriteye karşıtlık, karşılıklı yardımlaşma, sömürünün karşısında durma ilkelerine sahip olduğunu belirtmiş, şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yalnızca Yasa, Din ve Otorite'nin bu soyut üçlemine karşı savaş açmakla kalmıyoruz, anarşist olarak, bu üçlemin yüreklerimize boşalttığı tüm bu aldatmaca, hile, sömürü, ahlak bozukluğu ve kötülük yığınınına –tek sözcükle eşitsizliğe- savaş açıyoruz. Onların davranış tarzına, düşünce tarzına savaş açıyoruz. Yönetilen, aldatılan, sömürülen, fahişelik yapan, vb. kişiler her şeyden önce eşitlik duygumuzu yaralar. Artık ne fahişe ne sömürülen ne aldatılan ne de yönetilen insanların olmamasını Eşitlik adına istiyoruz.” (Weir, 1997: 38).

Anarşist feminizm görüşüne göre anarşinin reddetmiş olduğu kurumların kapatılması, kadınların ve erkeklerin eşit ve özgür bir dünyada yaşaması için gereklidir. Buradan hareketle kürtaj hakkında doğrudan bir söylemden ziyade genel bir karşı duruş ile kadınların bedenleri konusunda özgür olmaları adına mücadelelerin yapılması gerekliliğinin anarşist feminizmde olduğu söylenebilir. Yani anarşist feminizm karşı oldukları her kurumun kürtaj hakkındaki söylemlerine karşılık bir görüş oluşturmuş oldukları doğal olarak kürtajın varlığının kadınların özgürlükleriyle ilişkili olduğu söylenebilir.

2.4. Marksist Feminizm

Marksizmin temel öğretilerini ele alarak kadınlar ile ilgili sorunlara çözüm arayan hareket Marksist feminizm olarak adlandırılmıştır. Bu feminist teori kapsamında Karl Marx ve Friedrich Engels'in görüşleri ön plana çıkmıştır (Sümer, 2009: 99).

Engels tarafından kaleme alınan 1884 yılında yayınlanan “*Ailenin Kökeni*” isimli eser, Marksizm'in ilk dalgasında üretilmiş, Marksist feminizm teorisini içermiştir (Engels, 1884). Anaerkil bir toplumdan ataerkil bir topluma geçiş olduğu, bu geçişte ekonomik gelişmelerinin etkisinin bulunduğu kitap içinde ele alınmıştır (Donovan, 1997: 143). Marx ve Engels (1976a)'e göre kadın sorununun çözülebilmesi için aile kurumunun kaldırılmasının, aile kurumu yerine toplumsal endüstrilerin kurulmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Üretim gereçlerinin ortak kullanımı, tekil aile toplumunun ekonomik birim olarak değerlendirilmesinin önüne geçmektedir. Yani ev işlerinin de toplumsal endüstri olarak kabul edildiği görülmektedir. Çocuk bakımı toplumsal bir olarak

değerlendirilmektedir. Toplum tüm çocuklar ile benzer şekilde ilgilenmektedir (Donovan, 1997: 145).

Eşitsizliğin oluşmasında kapitalist düzenin etkisi oldukça büyüktür. Kapitalist düzene göre erkekler kamusal alanda kendini ifade ederken kadınlar özel alanda kendilerine bir yer bulabilmiştir (Şerbetçi, 2013: 28). Erkekler kamusal alanda yer alarak ekonomik bir güç elde etmiş, kadınlar ise ücretsiz ev işi yapmakla görevlendirilmiştir. Dolayısıyla erkek ile kadın arasındaki ilk eşitsizlik ailede doğmuştur. Kamusal alanda ekonomik bağımsızlık yakalayan erkekler özel mülkiyetin oluşmasına etki etmiştir. Marx'a göre ilk özel mülkiyet erkek tarafından köleleştirilen kadın ve çocuklardır (Donovan, 1997: 137). Aile ve özel mülkiyet kapitalizmin temelini oluşturmakta, kapitalizme hizmet etmektedir. Marksist feminizmin görüşüne göre ailede ve özel mülkiyette eşitsizlikten söz edilmemesi için kapitalist düzenin değişmesi gerekmektedir.

Marksist feminizm için en önemli konulardan biri sınıf ayrımlarıdır. Bu tür feministler için kadınlar ayrı sınıflarda yer almamış, tek bir sınıf içinde değerlendirilmiştir (Altun, 2008: 60). Kadın sorunlarının çözülebilmesi için de sınıfların ortadan kaldırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kapitalizmde aile, özel mülkiyet ve sınıf çok önemli unsurlardır. Marksist feminizmler kapitalizm için önemli olan bu unsurların ortadan kaldırılmasının kadınlar için bir kurtuluş olacağını savunmuştur. Kadın sorunlarının çözümü sosyalist düzende saklıdır (Şerbetçi, 2013: 28). Marksist feminizmde en önemli sorun çatışmaların sınıfsal mı yoksa cinsiyetsel mi olduğudur. Erkek cinsiyeti nedeni ile mi kadından üstün kabul edilmiştir yoksa erkek sınıfı kadın sınıfından mı üstündür? Marksist feminizmi bu sorulara yanıt aramış, bu sorunların üzerinde durmuştur.

Marksist feminizm görüşünde kürtajın bir hak olarak varlığı da sınıfsal mücadele içinde kadının yeriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Bunun sebebi ise kadınların erkeklerle kapitalizm sistem içerisinde farklı konumlandırılışları üzerinde durulmasıdır. Buradan hareketle kürtajın bir hak olarak kadınlara verilmesi sınıfsal mücadelenin bir kazanımı olarak ele alınmakta olduğu düşünülebilir. Kapitalist sistem içerisinde özel mülkiyetten yol acıkılarak kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği üzerinden söylem üreten Marksist feminizmde kadınların kürtaj haklarının olması var olan eşitsizliklerin giderilmesinde önemli bir unsurdur. Ancak özellikle üzerinde

durulan bir konu olarak ele alınmadığı görülmektedir. Buna karşılık kadınların var olan sistem içerisindeki eşitsizliklerinin giderilmesinde kürtaj hakkının kazanılması önem taşımaktadır.

2.5. Radikal Feminizm

Newyork ve Boston'da 1960'lı ve 1970'li yıllarda ortaya çıkan radikal feminist hareket özellikle siyasi faaliyetlerde boy gösteren aktivist kadınları bünyesinde barındırmıştır (Donovan, 1997: 267).

Radikal feminizm hareketinde kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar ön plana çıkarılmıştır. Erkekler tarafından sürekli baskı gören ve ezilen kadınlar biyolojik açıdan erkeklerden farklı kabul edilmiştir. Özellikle kadının çocuk doğurabilen bir organizma olduğunun üzerinde durulmuştur. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte doğum yapabilen kadının konumunun güçleneceğini savunmuştur.

Örneğin; suni dölleme gibi anlaşma barındıran annelik sisteminin geliştirilmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması çocuk doğurmak istemeyen kadınların çocuk bakmak zorunda kalmaması adına avantajlı bir durum yaratacaktır (Sümer, 2009: 106). Kadınlar kürtaj hakkına sahip olmalı, çocuk sahibi olup olmama konusunda kendi kararlarını verebilmelidir (Şengül, 2015: 17).

Radikal feministlerin üzerinde durduğu diğer bir konu ataerkilliktir. Radikal feministler göre tarihsel perspektiften bakıldığında feodal, kapitalist ya da sosyalist olan her bir toplumun ataerkil yapısının kadını baskılamaya yönelmiştir (Kabadayı, 2004: 55). Radikal feminizm ataerkil yapının kapitalist ve diğer tüm sistemlerde kendini gösterdiğini ancak bu durumun değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Radikal feminizmin en önemli unsurlarından biri de aile ile ilgili görüşleridir. Aile söz konusu olduğunda kadın fedakarlıkları ve karakteri ile sadece erkek kategorisi ile tanımlanmış, zayıf ve bağımlı biri olarak kabul edilmiştir (Altun, 2008: 72). Simone de Beauvoir ataerkil yapının etkisinin yok edilebilmesi için aile sisteminin kökten bir değişime gitmesi gerektiğini savunmuştur (Arat, 1991: 76). Radikal feministlere göre aile biyolojik etkilerden arındırılmalı, farklı bir biçim sergilemelidir. Shulamith Firestone 1971 yılında "*Cinsiyet Diyalektiği (Dialectic of Sex)*" eserini yayınlamıştır

(Sezgin, 2014: 18). Bu eserde ailenin diktatörlüğünün sona erdirilebilmesinin sorunların kaynağından çözümü olduğunu vurgulamıştır (Donovan, 1997: 280).

Radikal feminizm kendini “Kişisel Olan Politik” sloganı ile tanımlamaktadır. Slogana göre özel alan içinde gerçekleşen hiçbir olay özel alanda kalmaz ve her zaman baskı oluşturur. Baskının olduğu yerde ise siyaset kaçınılmazdır (Altun, 2008: 71). Radikal feminizme göre tecavüz politik bir suçtur. Siyaseti baskı ile birleştiren bu görüşe göre tecavüz sadece baskı altında gerçekleşebilir. Bu nedenle de tecavüz kadınları ikinci sınıf olarak konumlandıran ataerkil sistemin devamlılığı adına bilinçli bir politik eylem olarak kabul edilmelidir (Donovan, 1997: 277).

Radikal feminizmde sorunların çözümü için kadınların bir arada mücadele vermesi gerekmektedir. Bu feminizm hareketinde erkek egemen dünyanın yerini kadın egemen dünya alması istenmiştir. Amaca ulaşabilmek adına düzenlemeler değil devrim gerekli görülmüştür. Buradan hareketle kürtaj hakkının varlığında öncelikle kadınların cinsel özgürlüklerinin kabul edilmesi gerekliliği dikkat çekmektedir. Öyle ki kadınlara ithaf edilmiş olan “iffet” kavramının aşılması gereken önemli bir dönüm noktasını oluşturduğu ifade edilmektedir (Millet, 2016: 105-114). Dolayısıyla kadınların toplum içerisindeki konumlanışları aile üzerinden olduğu ve kürtajında bu bağlamda yasaklanmış olması kadınların bedenleri hakkında söz sahibi olmalarının önüne geçildiği ifade edilmektedir. Radikal feministler de kadınların bedenleri hakkında özgür kararlar alabilecekleri toplumsal ve siyasal değişimlerin olması gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Kürtaj hakkının da kadın bedeninin özgürlüğe kavuşmasında önemli bir dönemeç olarak ele alındığı söylenebilir.

2.6. Sosyalist Feminizm

Marksist feminizmin sınıf sorununa odaklanmasını ancak cinsiyet sorununu ikinci plana atmasını ve radikal feminizmin sadece ataerkillik sorununa odaklanmasını eleştiren feministler sosyalist feminizm hareketini başlatmıştır. Sosyalist feminizm hareketinde Marksist ve radikal feminizm arasında bir bağ kurmaya çalışmıştır (Sümer, 2009: 112). Her ne kadar Marksist feminizm ile sosyalist feminizm bazı kaynaklarda aynı başlık olarak ele alınmış olsa da iki feminizm hareketi birbirinden farklıdır. Sosyalist feminizm Marksist feminizminin kadını ev ve iş ortamında

baskılayan ataerkil düşünceyi ve kadın emeğinin sömürülmesini yeterli düzeyde ele alamadığını düşünmüştür (Şerbetçi, 2013: 33).

Marksist feminizmde ataerkillik sadece sınıf ilişkilerini kapsamış bu nedenle konuyu açıklamada yetersiz kalmıştır (Sümer, 2009: 113). Ataerkil toplumlarda kadının baskılanmasının, sömürülmesinin asıl nedeni cinsiyete bağlı iş bölümü ile alakalı değil, tahakküm ilişkisi ile alakalıdır (Altun, 2008: 24). Her ne kadar ataerkil toplumun oluşmasında kapitalizmin etkisi olmasa da ataerkil toplumun kapitalizmin sürdürülebilmesi için temel yapı taşı olduğunu söylemek gerekir. Sosyalist feminizme göre ataerkillik maddi temele dayanan bir yapıdır (Sümer, 2009: 113).

Sosyalist feminizme göre kadınların baskılanmasının, ezilmesinin ardındaki neden ekonomidir. Kadının ekonomik açıdan bağımsızlığını kazanamamasında kapitalist sistemin rolü büyüktür (Yuva, 2005: 7). Kapitalizme göre toplum kamu ve özel olarak ayrılmış, erkekler gelir getiren kamu düzenine, kadınlar ise gelir getirmeyen özel düzene dahil edilmiştir. Sosyalist feministlerin bazıları özel alan içinde yapılan işlerin ücretlendirilmesini talep etmiş, bazıları ise kadının kamusal alanda yer almasını istemiştir. Sosyalist feministlere göre kadınların toplumsal emek gücüne katılması özgürleşmeleri için yeterli olmamıştır çünkü kadınlar her zaman iki işi birden yürütmek zorunda bırakılmıştır (Donovan, 1997: 158). Dolayısıyla kamu alanlarında da kadınlar erkeklere göre daha dezavantajlı bir konuma gelmiştir (Kara, 2006: 8-9). Bu feminizm görüşüne göre dezavantajların yok edilebilmesi için kadının daha donanımlı olması, pozitif ayrımcılığın oluşması gereklidir (Çaha, 1996: 171). Bunun yanında sosyalist feministlere göre de aile kurumunun yok edilmesi gerekmektedir.

Sosyalist feministler kadınların bir sınıf olup olmadığı konusunda tartışma ortamlarına girmiştir. Sosyalist feministlerin tamamı kadını bir sınıf olarak kabul etmiştir. Marksist feministlerin aksini iddia eden bu tutumda kadınlar ezilen bir sınıfa dahil edilmiş, aynı zamanda başka sınıfların etkilerinden de bahsedilmiştir. Siyahi bir kadın ele alındığında kadın hem siyahi olduğu için hem de kadın olduğu için ezilmeye mahkum edilmiştir. Sosyalist feministlere göre merkezi siyasal yapılanma karşıtı olan tüm sendikal, ırkçılık karşıtı hareketlerin, etnik grupların, kadın hareketlerinin bir arada mücadele etmesi gerekmektedir (Şerbetçi, 2013: 33).

Kadının özgür bir birey olabilmesi için çok uzun süreli bir mücadele verilmeli, kapitalist sistem yıkılmalı, kapitalist sistemin yerini sosyalist sistem almalıdır. Kadın ancak, bu şekilde özgür ve bağımsız bir birey olabilir (Altun, 2008: 62).

Sosyalist feminizmde kadının birey olması üzerinde Marksist ve Radikal feminist görüşlerin birleştirilmeye odaklanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda kürtajın özellikle bir konu şeklinde ele alınabilecek bir görüş ortamının oluştuğu söylenebilir. Sonuç itibarıyla, kadın bedeninin toplumsal alandaki özgürlüğüne kavuşması; sınıfsal, kültürel, ırksal ve diğer tüm unsurlarla birleşerek gerçekleştirilmesi söz konusu haline gelmiştir. Dolayısıyla sosyalist feminizmde, kürtajın hak olarak savunulması hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda değerlendirildiği ifade edilebilir.

2.7. Postmodern Feminizm

1980'li yıllardan sonra feminizm hareketlerinden en dikkat çeken postmodern feminizm olmuştur. Hem postmodernizm hem de feminizm kavramlarının bir arada kullanılmasında iki akımın da Aydınlanma felsefesine karşıt düşünceler beslemesi önemli rol oynamıştır. Feminizme göre Aydınlanma felsefesinde erkek cinsiyetinin ön plana çıkması yanlışken postmodernizme göre Aydınlanma felsefesi tamamen gereksizdir (Sezgin, 2014: 20).

Sümer (2009: 120)' e göre Aydınlanma felsefesi toplumun kavramlarını ve kültürlerini referans almakta, bu kavramlar ve kültürler üzerinde toplum ve zaman için gerekli açıklamayı yapabileceği yanılgısına düşmektedir.

Elizabeth Spelman'a göre kadın kavramının genel olarak ele alınması kadınların arasındaki farklı yapıların üzerini kapatmıştır ancak feminizmde heterojenlik önemli bir parametre olmuştur (Altuntaş, 2012: 11-12). Bell Hooks kız kardeşlik düşüncesinin kadınların farklı yanlarını gizlediğini, bu nedenle de yanılgılar oluşturduğu kanısını paylaşmıştır (Davis, 2003: 229). Postmodern feminizm sayesinde kadınlar genel olarak ele alınmamış, ırk, dil, din, sınıf ve yaşam deneyimlerine göre tartışma konusu olmuştur (Altuntaş, 2012: 8).

Gail Pheterson (1990) yapmış olduğu çalışmada Hollanda'yı hedef almış, siyahi ve beyaz, Yahudi ve Yahudi olmayan, lezbiyen ve heteroseksüel kadın grupları üzerinde incelemede bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucunda ise farklı kadın

gruplarının ortak bir feminist politika oluşturmasının m¼mk¼n olmadığını ileri s¼rm¼řt¼r. Kadın hakları savunucuları evrensel bakış açısına sahip olamayan, sadece kendi yaşanmışlıkları ¼zerinden politikaya dahil olmak isteyen kadınları benimseyememiştir (Altuntaş, 2012: 25-26).

Postmodern feminizmin başladığı yılların ¼ncesinde k¼rtajın bir hak olarak birçok ¼lkede kazanılmış olduğu bilinmektedir. Postmodern feminizmde çoğunlukla k¼rtaj hakkından ziyade farklı cinsel kimliklerin tanınmasına y¼nelik hak savunuculuğu yapılmaktadır. Bununla beraber k¼rtaj hakkının çerçevesine ilişkin çalışmalar cinsel ¼zg¼rl¼k bağlamında değerlendirilmiştir.

3. T¼RKİYE’DE FEMİNİST HAREKETİN TEMELLERİ

T¼rkiye’deki feminizm hareketleri ile Batıdaki feminizm hareketleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Batıda feminizm kadınların m¼cadelesi sonucunda ortaya çıkmış olsa da T¼rkiye’deki feminizm kadın haklarının yasal d¼zenlemesinin ciddi bir toplumsal talep bulunmadan Batılılaşmak adına h¼k¼metler eliyle gerçekleştirilmiştir. T¼rkiye’deki feminizm hareketleri 3 farklı kategoride ele alınabilir: Osmanlı d¼nemi feminizm, Cumhuriyet d¼nemi feminizm ve 1980 sonrası feminizm.

M¼sl¼manlar ve Osmanlı topraklarında yaşayan gayri-m¼slimler feminizm ile Osmanlı Devleti’nin son d¼neminde tanışmıştır. Osmanlı’da I. Meşrutiyet d¼neminde kadar herhangi bir feminist hareket g¼r¼lmemiřtir. I. Meşrutiyetten sonra feminizm ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır (Emin, 1995: 75). Tanzimat’ın ilan edilmesinden sonra kadının stat¼s¼nde bir gelişim ve değişim meydana gelmiş, 1856 Islahat Fermanı kapsamında kadınların ikincil duruma d¼řmeyeceęi belirtilmiştir. 1858 Arazi Kanunu kapsamında kadınlara mirastan eşit pay alma hakkını elde etmiş, eğitim alanında da pek çok yenilikler yapılarak kadınlara 1842 yılında tıp fak¼ltelerinde hemşirelik eğitimi almaya başlamaları sağlanmıştır. 1859 yılında kız r¼řtiyeleri açılmış, b¼ylelikle eğitim hakkı daha fazla kesime ulaşmıştır (Sezgin, 2014: 31). 1881 Sicil-i N¼fus Nizamnamesi ile de evlilik kurumu resmileştirilmiş, ruhani reis tarafından kıyılan nikah n¼fus memuruna bildirilmiş, kaydın tashihi yapılmıştır (Çaha: 1996: 88). 1914 yılında kadınlara için ¼niversite açılmış, kadınlara bu ¼niversitelerde y¼ksek ¼retim eğitimi g¼rebilmiřtir (Berber, 2011: 20).

1908 yılında kadın hareketleri maksimum düzeye ulaşmış, pek çok kadın açtıkları dernekler, yayınladıkları eserler ile ön plana çıkmıştır (Kayhan, 1999: 49). Kadınlara eğitim verilmesi, aile içindeki eşitsizliğin giderilmesi, çok eşlilik kurumunun yasaklanması, kadına toplum içinde görevlerin verilmesi bu dönemde savunulan görüşler arasındadır (Şengül, 2015: 21).

Osmanlı döneminde kadının konumu genel olarak ataerkil sisteme ve dine göre belirlenmiştir (Şengül, 2015: 21). Halide Edip 1913 yılında “*Yeni Turan*” eserini kaleme almış, burada ideal kadını kara çarşafli olarak değil ancak, saçları örtülü ve paltolu olarak tasvir etmiştir (İngün, 2005: 15-16).

Kadınlar için getirilen tüm yenilikler kadın sorunlarını çözme amacından ziyade Batılılaşma amacına hizmet etmiştir. Her ne kadar Batılılaşmak temel hedef olsa da kadınların eğitilmesi, haklara sahip olması feminizmin temelleri için ideal bir yapı sunmuştur.

Cumhuriyet dönemi feminizmi aynı zamanda Kemalist feminizm ya da devlet feminizmi olarak da adlandırılmaktadır. Cumhuriyet döneminde feminizm hareketlerinin yaygınlaşmasında en büyük rolü, 1923 yılında Nezihe Muhittin liderliğindeki kadınların Kadınlar Halk Fıkrasını kurmak istemeleri üstlenmiştir. O dönemde kadınların seçme ve seçilme hakkı olmadığı için Kadınlar Halk Fıkrasına izin çıkmamıştır. İzin çıkmamasının üzerine parti programlarında değişikliğe gidilmiş, 1924 yılında Türk Kadınlar Birliği derneği adı altında faaliyete başlamıştır. 1927 yılına gelindiğinde Nezihe Muhittin ve yönetim kurulu yolsuzluklara karıştıkları gerekçesi ile birlikten tasfiye edilmiştir. 1935 yılında ise kadınların bazı hak ve özgürlüklere kavuştuğu için Türk Kadınlar Birliği artık bir derneğe gerek olmadığı gerekçesi ile kendi kendini feshettiğini duyurmuştur (Berber, 2011: 24-25). Kadın Halk Fıkrası ve Türk Kadınlar Birliği etrafında toplanmış olan eylemcilerin ve grupların lideri konumuna ise Nezihe Muhittin gelmiştir (Sezgin, 2014: 35).

Cumhuriyet dönemi feminizminde kadınların eğitim hakkı ve kamusal hayata katılma istekleri ön plana çıkmış, bunun için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Özelliklere kadınlara tanınmış olan hakların çoğu bağımsızlık mücadelesinin simgesi haline gelmiştir (Sezgin, 2014: 359). Atatürk’ün en önemli amaçlarından biri Türkiye’yi dünyaya medeni bir ülke olarak tanıtmak olmuş, bu nedenle de cinsler arasındaki eşitsizliğin minimum düzeye çekilmesi için pek çok düzenleme yapmıştır

(Şengül, 2015: 25). Atatürk pek çok konuşmasında kadınların toplumsal alanda da kendilerine rol edinmesinin toplumsal gelişimin anahtarı olduğunu vurgulamıştır (İngün, 2005: 17).

Cumhuriyet dönemi feminizmi kapsamında 1926 yılında Medeni Kanun çıkarılmış, eğitim reformu yapılmış, 1930 yılında eşit yurttaşlık hakkı sağlanmış, çalışma hakları verilmiştir (Berber, 2011: 22). 1926 tarihli Medeni Kanun kapsamında resmi nikah zorunluluğu, tek eşlilik, kadına boşanma hakkı verilmesi, kadının mirasta eşit hakka sahip olunması, erkek için 18, kadın için 14 yaş evlilik sınırının oluşturulması reformlarından bahsedilebilir (Çaha, 1996: 111). 3 Nisan 1930 tarihinde kadınlar belediyelerde seçme ve seçilme hakkına sahip olmuş, 26 Ekim 1933 tarihinde köy ihtiyar heyetine ve muhtarlık seçimine girebilme, seçme ve seçilme hakkına ulaşmış, 5 Aralık 1934 tarihinde ise milletvekili seçme ve seçilme hakkına kavuşmuştur (Kaplan, 1998: 172).

Cumhuriyet dönemi feminizm hareketinde kadınların eğitim alabilmesi, siyasi ve sosyal haklara sahip olması, toplumda görevler üstlenmesi toplumun gelişmesi olarak kabul edilmiştir. Tüm bu durumlar için yasal düzenlemeler getirilmiş, bu yasal düzenlemeler sayesinde kadın ikincil konumdan kurtulma yolunda büyük yol kat etmiştir.

Osmanlı döneminde başlayan ve Cumhuriyet döneminde iyice belirginleşen feminizm 1980'li yıllardan sonra bağımsız kadın hareketine dönüşmüştür. 1980'li yıllardan sonra kadın sorunlarının çözüme ulaşabilmesi için devletin politikalar geliştirmesi gerektiğini savunan kadınlar, politikaları da yetersiz bulmuştur. Askeri bir iktidarın olduğu ortam içerisinde feminizm hareketi herhangi bir siyasi ayağa bağlı olarak gelişmemiş, kendi kendine yön vermiştir (Çaha, 1996: 186). Yazarlar, sanatçılar, gazeteciler ve politikacılar kendi aralarında birleşmiş, devletten bağımsız şekilde gruplar oluşturmuştur. Bu aşamada Batıda ses getiren feminizm konulu eserler

Türkçeleştirilmiştir (Emin, 1995: 82-83). 1980 dönemi feminizmde cinselliğin denetim altına girilmesi sorgulanmış, cinsiyet ayrımcılığı ön plana çıkmıştır (Yuva, 2005: 14). Kadınlar kendi aralarında sivil toplum örgütleri kurmuş, cinsiyetçi tutumlara karşı görüş bildirmiştir (Şengül, 2015: 27).

1980'li yıllarda feminist eylemler her geçen gün çoğalmış, küçük gruplar ile ilk adım atılmıştır. YAZKO (Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim

Kooperatifi) tarafından 1982 yılında İstanbul'da sempozyum düzenlenmiş, bu sempozyumda feminizmden bahsedilmiştir (Kayhan, 1999: 50). YAZKO'nun Somut Dergi'sinde Okuyucunun dikkatini çekmek ve sıkıyönetimin tepkisiyle de karşılaşmamak için Feminizm temasıyla çıkış uygun görülmüştür. 4. Sayfası feminizme ayrılmıştır. 4. Sayfanın kazandırdığı bilinç ile ilgili Ovadia Stella, 2. Cins olarak görülme duygusunu paylaşılma hissini büyük bir enerji oluşturdu yorumunu yapmıştır (Tepe, 2014: 89).

1980'li yıllarda kadınların bir araya gelerek bilinç toplantıları düzenlemesi üstünde durulması gereken başka bir konudur. İlk olarak az sayıda kadının bir araya gelmesi ile toplantılar yapıyordu. Bu toplantılarda kadınlar bir araya gelerek başlarından geçen olayları birbirine anlatıyor, kadınların farklı yönleri açığa çıkıyordu. Daha fazla kadının bu toplantılara katılmak istemesi, ev toplantılarını dışarı taşıdı. 1985 yılında Metropol sinemasında gerçekleşen toplantı kamusal bir nitelik taşımıştır (Bora ve Günel, 2002: 15-20).

Türkiye'de yapılan araştırmalarda 80'li yıllarda kadınların en fazla 3 çocuk istemesine rağmen nüfus artış hızının çok yüksek olduğunu ve yılda ortalama 450.000 kadının kürtaj sonucunda yaşamını yitirdiğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum 2827 sayılı Nüfus Planlanması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Yasa, "Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük" ve "Nüfus Planlaması Hizmetlerini Yürütme Yönetmeliği" ile tamamlanarak 10. Haftaya kadar olan gebeliklerde kürtaj yasağı kaldırılmıştır (Kaleci ve diğerleri, 2013: 11).

1980 yılında İkinci Dünya Kadın Konferansı kapsamında Eylem Programı ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) imzalanmıştır. 1985 yılında ise Türkiye söz konusu sözleşmeyi kabul etmiştir (Arat, 2010: 87). Birleşmiş Milletler tarafından benimsenen insan haklarından bir tanesidir. Sözleşme; insan haklarına kadınların da sahip olduğunun altını çizmek amaçlı oluşturulmuştur. Anlaşmaya taraf olan devletler, kadınlara karşı olan ayrımcılıkların önlenmesi, kadınların yaşadığı mağduriyetlerin önüne geçilmesi, kadınlara yönelik şiddetlerde cezalandırmanın gerçekleştirilmesi yükümlülüklerine tabi olmuşlardır (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2021).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin uygulanmasını talep eden İstanbullu ve Ankaralı kadınlar "Kadınlar Dilekçesi" olarak nitelendirilen imza toplama kampanyasını düzenlemiştir. 8 Mart 1987 tarihinde dilekçe 7000 imzaya ulaşmış, meclise sunulmuştur (Bora ve Günel, 2002: 22-23). Kampanyanın ardından ise Türkiye'nin pek çok yerinde Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği, İnsanca Yaşam İçin Kadın Derneği gibi kurumlar açılmıştır (Arat, 2010: 88). Gelişmelerin yaşanması ile birlikte bir anda Türkiye'deki pek çok kitabın, derginin, araştırmanın, televizyonun ana konusu kadın olmuştur (Sezgin, 2014: 39).

1989 tarihinde hem Ankaralı hem de İstanbullu feministlerin bir araya gelmesi ile 1. Feminist Hafta Sonu Toplantısı düzenlenmiştir. Bu kadınlar toplantısının sonucunda ortak Kadınların Kurtuluşu Bildirgesi yayınlanmıştır. 1989 yılında İstanbul'da "Cinsel Tacize Hayır" kampanyası başlatılmıştır. Kadınların kendini savunabilmesi için bu kampanyada mor iğneler dağıtılmıştır (Kayhan, 1999: 54).

1989 yılında ise Aile Araştırma Kurumu ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Anavatan Partisi (ANAP) tarafından kurulmuştur (Çaha, 1996: 196-197). 1990 yılında aile içi şiddet gören kadınlara psikolojik, sosyal ve hukuksal destek sunan Mor Çatı Sığınağı Vakfı feministler tarafından kurulmuş, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi faaliyete geçmiştir (Kayhan, 1999: 55).

1991 yılına gelindiğinde Medeni Kanun ve Ceza Kanunu kapsamında bazı değişikliklerin yapılması öngörülmüştür. Medeni Kanun kapsamında 11. madde kadınların çalışabilmesi için eşinin iznine gereksinim duymasını, 134. madde ise boşanma işleminin 6 şarta bağlanmasını söylemektedir. Yapılan yeni düzenlemelere göre kadınlar çalışmak için eşlerinden izin almak zorunda kalmamıştır. Bunun yanında boşanmak için 6 adet şarta bağlı kalmamış, karşılıklı anlaşma ile boşanma mümkün kılınmıştır. Türk Ceza Kanunu kapsamında fahişelik yapan kadınlara tecavüz edilmesi durumunda 3'te 2'lik ceza indirimini belirten 438.madde kanun metninden çıkarılmıştır (Çaha, 1996: 198).

1997 yılında Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER) kurulmuş, kadın ve erkeklerin siyasal alanda eşitliğini savunmuştur. Her ne kadar KA-DER feminist bir görüş bildirmediğini belirtmiş olsa da kadın hareketinin bir ürünü olduğu kabul edilmiştir (Kılıç, 1998: 359-360).

2000’li yıllarda Medeni Kanun ve Ceza Kanunu kapsamında evlilik içi tecavüz suç olarak kabul edilmiş, tecavüz sonucu evlilikte ceza ertelenmesi kaldırılmıştır (Berber, 2011: 55). Daha önce devlet tecavüzü suç saymış olsa da bu tecavüz evlilik içinde gerçekleştiği zaman ya da tecavüz sonunda evlilik meydana geldiği zaman suç sayılmamıştır (Kef, 2014: 71). 2000’li yıllardan sonra feminizm hareketi yavaşlamış, bilinç yükseltme çalışması neredeyse hiç olmamıştır. İdeolojik çeşitlilik artmış feminizme olan destek azalmıştır (Budak, 2018: 46).

2002’ de iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde kadınlar için yaşanan gelişmeler 3 dönemde incelenebilir. İlk dönem olarak; 2002-2007 ‘de feminist örgütlerle kısmen ilişkiler yaşanmış, kadınlar için yeni düzenlemeler yapılmış, başörtü meselesi gündeme gelmiştir. Kadına yönelik şiddet önlenmeye çalışılmış, CEDAW’ın uygulanması için çalışmalar yapılmıştır. Kadının toplumdaki önemi hatırlatılmaya çalışılmış, kız çocuklarının eğitimi için çalışmalar yapılmıştır. 2007-2011 dönemlerinde “eşit iş, eşit ücret” için çalışmalar yapılmış, kadınlar için istihdam alanları oluşturulmaya çalışılmıştır. 2009 yılında Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuş kadın ve erkek arasında toplumsal eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. 2011 ve sonrasındaki dönem olarak görülebilecek 3. Dönemde daha çok muhafazakar seçmen hedef alınmaya başlanmıştır. Kadınlar ev içindeki yerleri ile ve annelikleri ile gündeme gelmeye başlanmıştır. Cinsiyetçi söylemler ortaya çıkmıştır (Güngördü, 2019: 72-87)

Günümüzde feminist hareketler çok hareketli olmamakla birlikte, kadınlar tarafından kurulan birçok örgüt faaliyetlerine devam etmektedir. Kürtaj hakkı ile ilgili yaşanan gelişmeler tezin Türkiye’de Kürtaj Politikaları başlığı altında detaylı olarak incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Tezin bu bölümünde kürtaj konusu incelenecektir. Kürtaj öncelikle kavramsal olarak tanıtılacaktır daha sonra kürtaj hakkı ile ilgili feministlerin gerekçelendirmelerine ve karşı çıkanların gerekçelerine yer verilecektir.

1. KÜRTAJ KAVRAMI

Fransızca'da "curetage" olarak nitelendirilen sözcük, 1930'lu yıllarda Türkçeye "kürtaj" olarak geçmiştir. Vücut içerisinde yer alan yabancı maddelerin, hastalıklı ya da vücuda zarar veren dokuların kazıma yöntemi ile alınması; döl yatağında yer alan ceninin kazıyarak alınması; boşluk içerisinde yer alan nekrotik parçaların ya da uterusu yer alan plasenta dokularının kazınması ile dokuların dışarı çıkarılması kürtaj olarak adlandırılmaktadır (Kocatürk, 1994).

Fetosid (feticide) kelimesi kürtaj ile benzer bir anlama sahip olup, fetüsün indirgenmesi olarak bilinmektedir. Yani bebek sayısının azaltılması için fetosid işlemi yapılmaktadır. Fetosid "*fetüsün yok edilmesi veya kürtaja sebep olma eylemi*" (8 Temmuz 2020, <https://www.dictionary.com/browse/feticide>) olarak kabul edilmektedir

Hem cenin hem de embriyo kavramları çalışma içerisinde sıklıkla kullanılacağı için bu kavramları da açıklamak gerekmektedir: "*Yirmi üç kromozomlu erkek tohum hücresi (sperm) ile yirmi üç kromozomlu dişi tohum hücresi (yumurta) döllendikten sonra kırk altı kromozomlu ve tek hücreli zigot adı verilen döllenmiş yumurta oluşur. Hamileliğin ilk sekiz haftasında bu döllenmiş yumurtaya embriyo denir.*" (Dölen ve Özdeğirmenci, 2008: 28). Cenin ile fetüs aynı anlamda kullanılmakta, embriyodaki organ oluşumunun tamamlanmış halini ifade etmektedir (Dölen ve Özdeğirmenci, 2008: 28).

Genel olarak kürtaj kelimesinin anlamına bakıldığında, gelişim sürecini tamamlamadan fetüsün ya da ceninin anne rahminden alınması işlemi tanımlanmıştır. Tıp terimi açısından kürtaj ise; anne rahminde bulunan embriyonun ya da ceninin rahim içine uygulanan farklı yöntemler ile (ilaç ya da dışarıdan müdahale) dışarı çıkarılması anlamını taşımaktadır. Hamileliğin sonlandırılması, embriyonun ya

da fetüsün rahimden dışarı çıkarılması işlemidir. Herhangi bir ilaç ya da dış müdahale olmaksızın aniden kürtaj vakaları gerçekleşebilir ve bu kürtaj vakaları halk arasında “çocuk düşürme” olarak kabul edilmektedir. Ancak, kürtaj terimi genel olarak isteyerek hamileliğin sonlandırılması anlamına gelmektedir (Palmer, 2002).

Kürtajı iki farklı kategoride incelemek mümkündür: doğal kürtaj ve istemli kürtaj. Hem doğal hem de istemli kürtaj için de sonuç aynıdır. Her iki işlemin sonunda da fetüsün ya da ceninin yaşamı sona erdirilmektedir. Doğal kürtajın ortaya çıkmasında embriyoda ya da fetüste meydana gelen sağlık sorunları etkili olmaktadır. Bunun yanında embriyonun ya da fetüsün annenin sağlık durumuna olumsuz etkisi olması durumlarında da doğal kürtaj oluşabilmektedir. İstemli kürtajda ise; sağlık profesyonellerinin kasıtlı bir müdahalesi söz konusudur. Doğal ve istemli kürtajın yanında spontane kürtajdan ve kasıtlı kürtajdan da bahsetmek gerekmektedir. Spontane kürtajda herhangi bir dış etki söz konusu olmamaktadır. Spontane kürtaj kendi kendine gerçekleşmektedir. Kasıtlı kürtajda ise kendi kendine gerçekleşme durumu söz konusu değildir. Kasıtlı kürtaj söz konusu olduğunda yerel kanunlar sağlık güvenliğini sağladığını iddia etmiş olsa da tahmini olarak her yıl 44 milyon kadın sağlıksız koşullarda gebeliğini sonlandırmak zorunda kalmaktadır. Yine de gebelik ile ilgili bilgilendirmelerin yapılması, önlemler ile ilgili eğitimlerin verilmesi kürtaj kazalarının dengeli bir seviyeye gelmesi mümkün olmuştur (Palmer, 2002).

2. DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ, KÜRTAJ VE NÜFUS POLİTİKALARI

Her bir doğum kontrol ilacı, araç ve gereci hamileliğin oluşmasını engellememektedir. Bazı kişilere göre doğum kontrol yöntemleri çocukların düşürülmesi ya da kürtaj amacı ile kullanılmakta, bu nedenle eleştirilerin odağında olmaktadır. Doğum kontrolü ile kürtaj arasında belirgin bir fark bulunmaktadır. Kürtaj, bir gebeliğin sonlanması sırasında başvurulan yöntemken doğum kontrol, gebeliğin hiç ortaya çıkmaması için kullanılan bir yöntemdir (Gudorf, 2003: 33).

Her ailenin istediği zaman, istediği sayıda çocuk sahibi olabilmesi aile planlaması olarak kabul edilmektedir. Aile planlamasında bireylerin kişisel istekleri, ekonomik durumları, yaşları vs. durumlar önem teşkil etmektedir. Aile planlamasının asıl amacı çocuk sayısını sınırlandırmak olarak görülmemelidir. Aile planlamasının

yapılmasındaki en önemli unsur dünyaya gelecek olan bebeğin ve annenin sağlığının korunması, istenen zaman diliminde gebe kalınmasının sağlanmasıdır. Kadınların aşırı doğurganlığının önüne geçmek hem annenin hem de çocuğun sağlığına olumsuz etki edebilecek durumları önlemek adına önem teşkil etmektedir. Aynı zamanda çocuk sahibi olma konusunda sorun yaşayan ailelerin bu sorunlarına bir çare olabilmenin yolu da aile planlamasından geçmektedir. Hem kalıcı olarak hem de geçici olarak hamileliği önlemek, hamile kalma ihtimalini minimum seviyeye indirmek için doğum kontrolü önemli bir araçtır. Doğum kontrolü hem erkek hem de kadın tarafından sağlanabileceği gibi bu işlem için çeşitli ilaçlar, araç ve gereçler bulunmaktadır (Gudorf, 2003).

İlk çağlardan beri çeşitli doğum kontrol yöntemleri kullanılmıştır. Doğum kontrol yöntemlerinin kullanılma sebepleri arasında; evlilik dışı ilişkiler, evlilikte istenmeyen gebelikler, ailenin ekonomik durumu sayılabilir. Tüm bunlar evrensel sebepler arasındadır. Doğum kontrol yöntemlerin bazıları kullanıldığı çağda kalmış, bazıları çeşitli şekillerde aktararak günümüze kadar ulaşmıştır. Dönemsel olarak doğum kontrol yöntemlerine kısaca bakacak olursak; İlk çağda genel olarak bitkisel yollar denenmiş bunların yanı sıra bazı kimyasal ve hayvansal karışımlar ile muska, tampon gibi yollar da denenmiştir. Orta Çağ' a gelindiğinde özellikle geri çekilme yönteminin kullanıldığı ayrıca kilisenin tavsiye ettiği bekaret kemeri adı verilen yöntemin kullanıldığı bulgularına ulaşılmıştır. Bekaret kemeri adı verilen yöntem, bugün bile kullanılabilen bir yöntemdir. Kadın bedeninde genital bölgeyi çevreleyen bir alettir. Amacı kadınların cinsel ilişkiye girmesini engellemektir. Tecavüze karşı koruma odaklı olduğu da iddia edilmiştir. Rönesans döneminden sonra kondom yönteminin gelişmeye başladığı gözlemlenmiştir (Kuloğlu ve diğerleri, 2012)

Doğum kontrol yöntemleri, toplum sağlığı ve refahını artırma potansiyeline sahip yöntemlerdir. Bu yöntemlerle doğum zamanı belirlenebilir, anne veya çocuk için tehlikeli olabilecek doğum önlenir. Ancak tüm bunları sağlayabilmesi için doğum kontrol yöntemlerinin güvenli olması gerekir. 20. Yüzyılda feministler ve sosyalistler doğum kontrol yöntemlerinin bireysel bir hak olduğunu savunmuşlardır. 1920'lerden sonra bu grupların söyledikleri dikkate alınmamaya başlanmıştır ve doğum kontrol yöntemleri daha profesyonel, daha kurumsal bir hal almıştır. Yaşanan bu gelişme ile de doğum kontrolü sağlık alanında sıkışmıştır. Bu alandan alınan destek ile egemen

grupların kontrol merkezi haline gelmesi kolaylaşmıştır. Egemen grupların doğum kontrol yöntemlerine müdahale amacı genellikle nüfus politikaları olmuştur. Nüfusun en rahat kontrol altına alınabildiği yer kadın bedeni olarak görülmüş ve kısıtlamalar, yasaklar veya zorunlu tutmalar gibi birçok politik hareketle müdahaleler yapılmıştır (Özberk, 2003: 54-60).

Doğum kontrol yöntemlerine yapılan müdahaleler dönem dönem değişiklik göstermiştir. Sadece döneme bağlı değil ırk ayrımı yapacak şekilde bile müdahaleler yapılmıştır. Örneğin; 1920-1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik bunalım sebebi ile tüm dünyada işsizlik ve göç artmıştır. Bu duruma bağlı olarak Batıda ve Kuzey Amerika'da 2 farklı nüfus politikası yönetilmiştir. Eğitimli, beyaz üst ve orta sınıf insanların nüfusu arttırılmaya çalışılırken diğer kesimin doğurganlığını sınırlandırmaya yönelik kararlar verilmiştir (Özberk, 2003:37). 1988'de Brezilya'da doğum izni 120 güne çıkarılmıştır ve bu gelişme ile bazı işyerleri işe alırken kısırlaştırma belgesi istemeye başlamıştır. Geliştirilen doğum kontrol yöntemleri ağırlıklı olarak kadın bedeni üzerinde geliştirilmiştir. Başlıca geliştirilen yöntemlere RİA (rahim içi aparat), implant, tubectomy örnek verilebilir. Geliştirilen yöntemlerde kadın üzerindeki yan etkileri düşünülmemiş kadınların bireysel özellikleri ve farklılıkları göz önüne alınmamıştır (Özberk, 2003: 56-57).

Kürtaj, doğum kontrol yöntemlerinden farklıdır. Gebelik gerçekleşikten sonra yapılan bir uygulamadır. Kürtajın gelişmesi, yasakları doğum kontrol yöntemlerindeki benzeşme de daha katı bir hal aldığı günümüz toplumlarında çok rahat görebiliriz. Kürtaj tarih boyunca çeşitli şekillerde var olmuştur. İlk çağlarda bebek dünyaya geldiğinde diri bir şekilde gömülerek öldürülmesi yöntemi kullanılmıştır. Sağlıksız doğumlar, anne ve çocukların ölümleri de sık sık yaşanmış olaylardır. 19. Yüzyıla gelindiğinde kürtaj bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir (Yıldırım, 2018:57).

Miller'a göre, 19. yüzyılda kürtaj konusunda alanında uzmanlaşmış doktorlardan ziyade ebe kadınlar yetkili olmuştur. Kendilerini daha üst sınıf olarak gören beyaz erkekler ise bu yetkiyi kadın ebelerin elinden almak istemişlerdir. Bu istek hem ırkçı hem de cinsiyetçi bir mücadelenin başlangıcı olmuştur. Kürtaj konusunu ele alan eğitimli doktorlar kürtaj konusunu resmileştirmiş ve ebelerin elinden almıştır. Bu durum aynı zamanda nüfus konusunda bir politik çizgi oluşturmaya başlamıştır. Kendi

yerli nüfusunun azalmasından endişelenen ülkeler nüfus politikasına kürtaşı dahil etmiştir. Bu politikalarla çocuk doğurmanın teşviki, nüfusun artırılması amaçlanmıştır. Özellikle doktorlar kürtaşı hem medikal bir tehlike olarak nitelendirmiş hem de beyaz burjuva nüfusunun azalacağı endişesini yaymışlardır. Bu şekilde beyaz kadınlar doğum yapmaya zorlanmış ve kürtaşı cinayet olarak nitelendirilmiştir. Aynı zamanda egemenin yaşatma hakkına bir saldırı olarak görülmüştür. Kadın bedeni bu şekilde kamuya açılmış ve kadınlar hem biyopolitik bir özne hem de biyopolitik bir yer haline gelmişlerdir (aktaran Güngördü, 2019:31-32).

Biyopolitika kavramı detaylı bir kavram olduğu ve ayrı bir tez konusu oluşturacağı için bu tezde detaylı olarak incelenmeyecektir. Ancak kavramın anlaşılabilmesi adına kısaca bahsedecek olursak, daha önce farklı isimler tarafından kullanılmasına rağmen kavramın mucidi Foucault olarak görülür. Foucault tarafından kavram ilk kez 1974 yılında Brezilya'daki bir seminerde kullanılmıştır. İktidarı anlamak için biyopolitika kavramının temel bir ihtiyaç olduğunu söyleyen Foucault, kavramı toplumsal tıp ile ilişkilendirmiştir. Biyolojik ve bedensel olanın kapitalizm için vazgeçilmez olduğunu söylemiştir. 19. Yüzyılda nüfusun önemli bir toplumsal konu haline geldiğini işaret eden Foucault nüfusu etkileyen bir dinamik olması sebebi ile kadın bedeninin denetim alanına girdiğini belirtmiştir. Ona göre; iktidar kavramı ilişkisel bir kavramdır ve insan ilişkilerinin olduğu ortamdan türetilir. İktidarların nüfusu ekonomik bir kaynak olarak gördüğünü ve insan bedenini siyasete dahil ettiğini söylemiştir. Tıptaki değişimlere değinen Foucault, bireysel bir değişim değil toplumsal bir değişim yaşandığının altını çizer. Modern tıp ile tıbbın alanının genişlemesinin otoritelere de güç kazandırdığını söylemiştir. Kürtaşı kavramı 19. Yüzyıla kadar biyopolitik bir anlam kazanmamıştır. O dönemlere kadar hamilelik, öncesi ve sonrası kadının bedensel deneyimi olmuştur. Ancak 19. Yüzyıldan itibaren Foucault'un işaret ettiği gibi nüfus konusunun önem arz eden bir konu olması ile kürtaşı da biyopolitik bir anlam kazanmıştır. Kürtaşın biyopolitika ile ilişkilendirilmesi yaşam ve ölümü kapsamı açısından kaçınılmaz olmuştur (Koç, 2018: 205-207).

İkinci Dünya Savaşından sonra kürtaşın yasallaşması ile ilgili adımlar atılmaya başlanmıştır. Fransa, Türkiye, İtalya konu ile ilgili çeşitli adımlar atmıştır. Kürtaşın yasallaştığı alan; gebeliğin kadının veya çocuğun hayatını tehlikeye attığında uygulanması olmuştur (Güngördü, 2019: 34). Bu noktada ise kadınlar isteğe bağlı

kürtaj için mücadele etmiştir ve hala etmektedir. İstemli kürtajın yasallaşmaması dünyada çocuk doğurmak istemeyip merdiven altı kürtaj yaptıran milyonlarca kadının ölümüne sebep olmaktadır. Sadece bu da değil doğurulup bir köşeye bırakılan çocuklar, çöpe atılan bebekler de kürtaj konusu ile birebir bağlantılıdır.

3. KÜRTAJ POLİTİKALARINA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

3.1. Dini Bakış Açısından Kürtaj

Toplumlarda kuralları belirleyen en önemli unsurlardan birisi de dindir. Dinler insan hayatını düzenleme, yol gösterme üzerine kuruludur. İnsanlık tarihi hakkında bilgi verirken, insanların yaratılışını, yaratılış amacını anlatırlar. Toplum düzeni büyük ölçüde din ile şekillenebilir. Bu durum toplumların kendi kültür, ekonomik durumuna da bağlıdır. Kürtaj konusuna da dini bakış açısı vardır ve mezheplere göre bile farklı yorumlar kazanmıştır. Tezin bu kısmı çok detaylandırılmayacaktır ancak mezheplerin görüşleri ile ilgili literatürde kaynaklar mevcuttur.

Yaratılış mitlerinde karşımıza çıkan ilk ifadelerde kadın olmak aşağılanmaktadır. “Doğal” metaforu oluşturulur ve tek tanrılı dinlerde bu metafora göre kadın ve erkek yeri belirlenir. Bununla söylenen erkeğin doğal olarak akıllı ve güçlü olması iken kadın olmak da doğal olarak zayıf, akıl olarak erkeğe göre eksik ve duygusal olarak dengesiz görülür. Bu tarz söylemler kadını kamusal alandan dışlar ve evin için hapseder (Berktaş, 2000: 26). Tezin ilk bölümünde ele alınan feminizm teoremi içerisinde de bu ifadeler yer verilmişti ve özellikle feminizm türlerinin ilki olan liberal feministler kamusal alanı düzeltmeye çalışmışlardır. 3 tek tanrılı dinin de benzer yorumları farklı şekilde ifade ederek kadını ikincil konuma ittiği iddia edilir. Ancak unutulmaması gereken ve kişinin kendi inancına göre sıkı araştırma yapması gereken konulardan birisi dini kaynakların tercümesidir. Bilinen odur ki dinler tarih boyunca ekleme yapılarak toplumsal şartlara göre uyarlanarak gelmiştir. Kullanılan ifadelerin tek bir anlamı olmadığı kişilerce veya dini otoritelerce farklı yorumlamalar yapıldığı inanışlardaki farklılıklardan aşıkardır.

Tek tanrılı dinlerde yaygın olarak bilinen bir iddia ilk insanlar olarak yaratılan Havva'nın Adem'in kaburga kemiğinden yaratıldığıdır. Bu iddia ile kadının ikincil olduğu gözler önüne serilir. Kadınların kamusal alandan dışlanması, ikincil kabul

edilmesi kadınların varlık nedenini doğum yapmak, ev içindeki işlere mahkum olmak anlamına gelmektedir. Kürtaj konusu ve dini bakış açısı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kadının yapabildiği kadar doğum yapması makbul görülürken, annenin veya çocuğun sağlığını ciddi anlamda tehlikeye atan bir durum yoksa kürtaj kesinlikle kabul edilmez. Dinler yaşam hakkı üzerine kuruludur ve yaşama veya ölüm hakkı sadece yaratana aittir. Dolayısı ile çocuğun başka bir şekilde istemli olarak yaşamına son verilmesi kabul edilmez. (Berktaş, 2000:90-94). Halk arasında yaygın olarak kullanılan ve peygamber tarafından söylendiği iddia edilen ifade doğacak çocuğun rızkını Allah'ın vereceği yönünde olup ekonomik koşullar gibi bir sebepten çocuğun aldırılması da engellenmiştir.

Ülkemizde dini konularda danışılan kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığının islamda kürtaj caiz mi sorusuna verdiği cevap şu şekildedir:

“İnsan hayatının korunması, İslam dininin beş temel ilke ve amacından biridir. Zira en şerefli varlık olan insanoğlu saygındır ve dokunulmazdır. İnsanın yaşama hakkı, erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin başladığı andan itibaren Allah tarafından verilmiş temel bir hak olup, artık bu safhadan itibaren anne baba da dâhil hiçbir kimsenin bu hakka müdahale etmesine izin verilmemiştir. Buna göre, annenin hayatının korunması gibi haklı ve kesin bir zaruret olmaksızın gebeliğe son vermek caiz değildir.” (2 Ocak 2021, <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/999/kurtaj-yaptirmak-caiz-midir->)

Bu cevaptan da görüleceği üzere kürtaj dini bakış açısına göre doğru bulunmamakla birlikte karar yetkisi kesinlikle kadınlara bırakılmamıştır. Toplumsal olarak da bu görüş etkili olacağı için kürtaj yaptıracak kadın kendisini kötü hissedecektir. İnancı olan kadınlar günaha girdiği düşüncesi ile vicdani olarak da sürekli huzursuz olacaktır. Kürtaj keyfi olarak yaptırılacak bir konu olmamakla birlikte hiçbir kadın bunu keyifle yaptırmayacaktır. Dini bir baskı da bu durumu daha zor bir hale getirecektir.

3.2 Ahlaki Bakış Açısında Kürtaj

Kürtaj psikoloji, sosyoloji, tıp, din, siyaset gibi kategorilerin en önemli unsurlarından biri olmuş, geçmişten günümüze kadar tartışılmıştır. Araştırmacılar kürtaj ile ilgili olarak kürtajın onaylanabilir ya da onaylanamaz bir eylem olduğunu kendi perspektiflerinden değerlendirmiştir. Kürtajın bir eylem olması, dolayısıyla herhangi bir bilim açısından onaylanabilir ya da onaylanamaz olarak nitelendirilebilmesi için ahlaki durumunun incelenmesini gerektirmektedir. Kürtaj ile ilgili günümüz etki tartışmalarına bakılacak olursa üç ana kategoride konu ele alınabilir (Johnson, 2004):

- Embriyonun ya da fetüsün ahlaki ve ontolojik konumu,
- Embriyo ya da fetüsün hayatının sonlandırılmasının olumsuz sonuçları,
- Kürtajın engellenmesi ile birlikte kadınların karşısına çıkacak negatif durumların irdelenmesi.

Kürtaj ile ilgili olarak kafaları karıştıran en önemli unsurlardan biri henüz doğmamış olan bir ceninin sahip olduğu yaşama hakkının elinden alınmasının ahlaki açısından değerlendirilmesidir. Her bir bireyin doğuştan elde etmiş olduğu devredilemez ve vazgeçilemez hakları vardır ve bunlardan biri de yaşama hakkıdır. Birçok devredilemez ve vazgeçilemez hak olsa da bunların en başında yaşama hakkı yer almaktadır. Yaşama hakkı diğer hakların oluşabilmesi için en önemli unsurdur. Ceninin bir birey olup olmadığı konusunda önemli tartışmalar vardır ve eğer ki ceninin bir birey olarak kabul edilmesi söz konusu olursa o zaman yaşama hakkından söz edilmesi gerekecektir.

Kürtaja karşı çıkan, istemli kürtajın gerçekleştirilmesini onaylamayan kişilerin temel gerekçesi ceninin yaşama hakkına sahip olmasıdır. Kürtaja karşı olmayan kişilerin görüşlerini gerekçesi ise bir kişinin birey olarak kabul edilebilmesi için rasyonelliğe ve bilince ihtiyacının olmasıdır. Birey olunabilmesi için kişinin kendi varlığının farkında olması, geçmişini hatırlayabilmesi, geleceği öngörebilmesi ve zaman kavramına sahip olabilmesi gerekmektedir. Ancak, bir ceninin tüm bu unsurları gerçekleştirilmesine imkan yoktur (Sarıtaş, 2012).

Cenin bir birey olarak nitelendirilmesi ile ilgili herhangi objektif bir unsur bulunmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri bu konuda fikir beyan eden

kişilerin kendi değer yargılarına göre hareket etmesidir. Bilimsel açıdan bir kişinin şahsi düşüncesinin işin içine girmesi o konuyu bilimsellikten uzaklaştırmaktadır. Fetüsün bir kişi olarak nitelendirilebilmesi için hem hamilelik hem bebeklik hem de çocukluk döneminde normal bir gelişim yaşayacağıının varsayılması gerekmektedir.

Her ne kadar kürtaj tıbbi bir olgu olarak kabul edilse de ahlaki değerleri kürtajdan ayrı tutmak mümkün değildir. Ahlak felsefesi açısından kürtaj genel, bütünlüştürücü ve evrensel bir kaniya varmalıdır. Tıp etiğine bakıldığında yararlılık, zarar vermeme, yaşam hakkına saygı, mutlak kuralcı ahlak yaklaşımı kapsamında kürtaj ahlaki bir eylem olarak kabul edilemez (Sarıtaş, 2012: 588).

3.3. Hukuki Bakış Açısından Kürtaj

Sağlık hukukunda kürtaj önemli tartışmalara neden olan bir konudur. Kürtaj ile ilgili olarak bazı savunulan görüşler vardır (Komut, 2011: 91-93):

- Kadının bedensel bir özgürlüğü bulunmaktadır,
- Bebeklerin de yaşama hakkı vardır,
- Ceninin bir birey olarak kabul edilip edilmemesine karar verilmelidir.

Söz konusu durumlar ile ilgili temel iddialar ise şu şekildedir:

- Kürtajın yasaklanmasını isteyenler durumun doğal olmadığını savunmaktadır.
- Kürtajın hak olduğunu iddia edenlerin gerekçesi ise bedeni ile ilgili karar verebilecek tek kişinin bedenin sahibi olan kadın olduğudur.
- Kürtajın cinayet olduğunu kabul edenler, bebeklerin öldürülmesinin suç olduğunu söylemektedir.

Bebek aldırma ya da düşürme söz konusu olduğunda tarihe bakıldığında pek çok farklı kültürde ve dönemde farklı değerlendirmeler yapılmıştır. “Pro-choice” (seçim yanlısı) kürtaj taraftarları tarafından kullanılan bir sözcük iken “pro-life” (yaşam yanlısı) kürtaja karşı olanlar tarafından kullanılmaktadır.

Kürtajın tarihine bakıldığında Eski Yunan’da kürtajın henüz ortaya çıkmaması bu nedenle de gebelik önleyici başka yöntemlere odaklanıldığı görülmektedir. Doğu ve Ortadoğu ülkelerinde doğan çocukların gömülmesi ya da öldürülmesi en yaygın toplumsal hadiselerden biri olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda sağlıklı ve steril

ortamın bulunmaması anne ve bebek ölümlerinin de sayısının artmasına neden olmuştur. Timsah dışkısı ve benzeri ürünler ile gebeliği önlemek de yine geçmiş zamanlarda tercih edilen yöntemler arasındadır (Yıldırım, 2018: 57).

Orta çağ dönemine bakıldığında kürtaj ile ilgili konularda söz sahibi Kilise öğretileri olmuştur. Ataerkil bir alanda bir anda bastırılmış olan kadınlar kendilerini ortaya çıkarmış, orta ve üst sınıfa ait olan kadınlar da kendini göstermiştir. Bu iki kadın grubunun elde etmiş olduğu haklar ise birbirinden farklı olmuştur. Söz konusu kürtaj olduğunda orta ve üst sınıfa dahil olan kadınların elde etmiş olduğu haklar çok daha fazla olmuş, bu kadınlar daha özgür bir yaşam sürmüştür. O dönem kürtaj eylemi oldukça maliyetli olduğu için halk tarafından benimsenememiş, sadece soylu kadınların tercih ettiği bir yöntem olmuştur (Yıldırım, 2018: 57).

Kürtajın bir suç teşkil ettiğini ifade eden ilk kaynaklardan biri Hamurabi Kanunlarıdır. Antik Yunan döneminde bazı nedenlerden ötürü çocuk aldırma normal bir şekilde karşılanmaktadır. Kadınların belli bir yaştan sonra doğum yapmasının risk taşıması kürtaj hakkı sağlamıştır. Attika kanunlarına bakıldığında ise bir kadının kocası hayatını kaybetmiş ise kürtaj olması yasaklanmıştır. Lidya- Philadelphia'da çocuk düşürmek ya da aldırma cinayet suçu olarak kabul edilmiştir (12 Ağustos 2020, <https://www.ekrebugraekinci.com/article/?ID=398>).

Roma Hukuku kapsamında ilk başlarda fetüs bir birey olarak kabul edilmediği için kürtaj yasaklanmamıştır. Roma Hukuku'nda fetüs annenin bir parçası ve babanın mülkü olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla henüz doğmamış olan bir bebeğin birey olması mümkün olmamıştır. Ancak, Roma Hukuku'na göre kadınların kürtaj olabilmesi için babanın iznine bakılmış, babanın izni olmadan kürtaj yaptıran kadınlara ceza verilmiştir (12 Ağustos 2020, <https://www.ekrebugraekinci.com/article/?ID=398>).

Ahlaki ve dini açıdan kürtajı ele almayan kişiler, kürtaj ile ilgili kararları yasalar ile almayı hedeflemektedir. Sadece yasalar bağlamında kürtaj ele alındığında serbest olması kürtajın iyi ve onaylanabilir olduğunu; yasak olması ise kürtajın kötü ve onaylanamaz olduğunu göstermektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin m.2/1'inde yaşam hakkı ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: “*Herkesin yaşam hakkı yasanın korunması altındadır.*”. Bu maddeden yola çıkarak her bir devlet “isteyerek”

ölüme sebebiyet vermekten kaçınma sorumluluğuna ve insan yaşamını koruma altına alma sorumluluğuna tabidir.

Kanunlara ve sözleşmelere bakıldığında yaşam hakkının dünyaya gözlerini açan kişilere verildiği, ceninlerin bu kapsama girmediği görülmektedir. Türkiye’de 10. haftanın sonuna kadar kadınların kürtaj yaptırması yasaldir. Vatikan’da, Malta’da, Dominik Cumhuriyeti’nde, El Salvador’da, Şili’de ve Nikaragua’da kürtaj kesin olarak yasaklanmıştır. Söz konusu biyoetik olduğunda Batı yaklaşımının bireyciliği, özgürlüğü ve din dışılığı vurguladığı, Batılı olmayan yaklaşımlarının ise kültürü, aile ve toplumu ön plana çıkardığı görülmektedir. Dolayısıyla kürtajın hukuki açıdan niteliği hem zamana hem de ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir.

Kendilerini “yaşam yanlısı (pro-life) olarak adlandıran, kürtaj karşıtı hareketleri ile ön plana çıkmış gruplar, kürtajı yasaklatmak adına pek çok girişimde bulunsalar da başarılı olamamış ancak, kürtaj yanlıları lehine alınacak kararların çıkarılması önünde engel oluşturmuştur. Yapmış oldukları eylemler ile özellikle alt tabakada yer alan kadınlar ve genç kadınlar için kürtajı oldukça zorlaştırmıştır. Amerika’da 1976 yılında başkanlık seçiminde adayların kürtaj ile ilgili görüşleri ciddi şekilde sorgulanmıştır (Binion, 1997: 64). Pro-life kampı içinde Katolik Kilisesi, Yeni Sağ, Cumhuriyetçi Parti ve yerel kuruluşlar yer almış, bu kamp desteklenmiş ve finanse edilmiştir. Pro-life hareketleri sadece kürtajı ele almamış, aynı zamanda okullarda cinsellik eğitiminin verilmesini ve ergenlik çağına gelen gençlerin doğum kontrol yöntemlerine yönelmesini de engellemek istemiştir. Pro-life grubunun kürtaja bu kadar karşı olmalarının en önemli nedeni kürtajın anneliği değersizleştirdiğine inanmalarındır (Caron, 2009: 11).

Türk Ceza Kanunu’na bakıldığı zaman kürtajın yasal olarak kabul edilmiş olduğu süre gebeliğin 10 haftasını kapsamaktadır. 10 haftayı geçen ceninin annenin rızası ile düşürülmesi suç teşkil etmektedir. Türk Ceza Kanunu’nun m.100’ünde: *“Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.”* ifadesi yer almakta, bu nedenle annenin kendi mücadelesi ile çocuğunu düşürmesi suç sayılmaktadır. Tıbbi açıdan cenin annenin sağlığını olumsuz etkiliyorsa 10 haftalığı geçmiş olsa bile kürtaj yasal olarak kabul edilmektedir. 10 haftalığı dolmamış olan ceninin alınabilmesi için ise annenin rızasının olması zorunludur. Eğer ki annenin hamile kalmasının nedeni

tecavüz gibi mağduriyet yaratan bir durum ise 10 haftalık yasal süre 20 hafta olarak kabul edilmektedir (Tabak, 2014).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kürtaj ile ilgili vermiş olduğu kararlar genel olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafı olan devletlerin iç mevzuatlarına uygundur. Bunun en önemli nedenlerinden biri ülkelerde kürtajın yasak olması kültürel miras ile ilgiliyse ahlak hukuk olarak dayatılabilmelidir görüşüdür.

Avrupa'da İrlanda'da yaşanan bir dava örnek verilirse A-B-C ve Ireland davasında İrlanda'da ikamet eden 3 kadın istem dışı hamile kalmıştır. İrlanda'da kürtaj ve kürtaja yardımcı olmak suç olarak kabul edildiği için bu kadınlar Birleşik Krallık'a gitmek durumunda kalmıştır. Dava başvurusu yapan kadınlar bu durumun utanç verici ve sağlıklarını zedeleyici bir hareket olduğunu savunmuştur. Başvuruda bulunan kadınlardan biri nadir görülen bir kanser türüne yakalandığını, gebeliğin ise söz konusu kanseri tetikleyebilme ihtimalinin bulunduğunu, bu nedenle hayati tehlike yaşadığını ifade etmiştir. Başvuru yapanlardan sadece kanser ile mücadele eden kadının yasal kürtaj hakkından yararlanamamasını 8.maddenin ihlali olarak gören AİHM, diğer kadınlar için herhangi bir ihlalin söz konusu olmadığını dile getirmiştir (AİHM, 16 Aralık 2010).

4. KÜRTAJ KARŞITI GÖRÜŞLER

Yaşama hakkı nedeni ile kürtaja karşı olduklarını bildiren kişiler her bir insanın yaşama hakkını kullanması gerektiğini, ceninin de bir insan olduğunu kabul etmektedir. Kürtaj hakkını savunan kişilere göre söz konusu argüman içerisinde iki farklı insan kavramından bahsedilebilir. Burada bahsedilen insan kavramlarından biri; biyolojik açıdan homo sapiens türüne dahil "insan"dır. Ceninin de insan DNA'sına sahip olması, bu grubun içinde yer almasına vesile olmaktadır. İnsan kavramlarının diğeri ise; toplumun bir parçası olan "insan"dır. Yeni döllenmiş bir zigotun, ahlaki açıdan insan kabul edilmesi insan kavramının değerini düşüren bir unsurdur. Çünkü insan "bilinci" ile vardır ve zigotun bilince sahip olarak kabul edilmesi bu argümanda insanı değersizleştirmektedir (Saul, 2003: 135-140).

Kürtaj karşıtı görüş bildiren kişilerin en önemli argümanlarından biri herhangi bir sağlık probleminin ortaya çıkmadığı kesin olan gebelik durumlarında cenin sağlıklı

bir şekilde hayata gözlerini açabilmesi ve ceninin hayata gözlerini açma hakkı kürtaj nedeni ile ihlal edilmesidir. Bu argüman kapsamında döllenmiş yumurta bir bebeğin, bir yetişkinin eşdeğeri olarak kabul edilmektedir. Kürtaja karşı olan kişilerin en önemli argümanının yaşam hakkı olması, tüm insanların yaşama hakkının bulunduğunu ve ceninin de bir insan olduğunu kabul etmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bazı karşıt görüşlülere göre cenin masumdur ve ahlaki bakımdan istenmeyen gebeliğe sebebiyet veren hatalı kadından daha üstündür. Bu nedenle bu kişiler yaşama hakkının seçim hakkından üstün olduğunu savunmaktadır (Smyth, 2002: 335-345).

Kürtaj karşıtı olan kişilerin fikirlerinin ortaya çıkışı üç öncünün birleşmesinden kaynaklanmaktadır. “Masum bir bireyi öldürmek yanlıştır.”, “cenin, masumdur.”, “o halde, cenini öldürmek yanlıştır”. Kürtaj ile ilgili ceninin bir insan olup olmadığının netleştirilmesi gerekmektedir ancak insan hayatının ne zaman başladığı net cevap verilebilen bir soru değildir. Tezimizde olabildiğince farklı cevaplara yer verilmeye çalışılmış olup bu bölümde karşıt görüştekilerin verdiği cevaplara odaklanılacaktır.

Filozof Don Marquis’un yetişkin bir insanı öldürmenin ahlaki bir açıklamasının yapılamayacağını belirtmiş bu tanımdan sadece ötenaziyi ayırmıştır. Marquis bu varsayımından sonra yetişkinlerin sahip olduğu ve bu nedenle onları öldürmenin yanlışı olacağı nitelikleri saymaktadır. Eğer ki fetüs bu niteliklere sahip ise o zaman kürtajın da yanlışı olduğu kabul edilmelidir (aktaran Tıbbık, 2011: 144). Marquis’e göre geleceği olabilecek herhangi bir canlıyı öldürmek yanlıştır, bu durum sadece insanlar için geçerli değildir. Marquis’in teorisinde değerli gelecek tabirinin kullanılması farklı türlerin kişi olabilme olasılığını taşıdığını, diğer türlerin de insanların haklarına sahip olduğunu, dolayısıyla herhangi bir türü öldürmenin yanlışı olduğunu ifade etmektedir. “Bizimki gibi bir gelecek” tabiri ile tam olarak neyin ifade edildiğini ise Marquis açıklamamaktadır. Marquis’in “bizimki gibi bir gelecek” tabiri kürtaja ahlaki bir boyut kazandırmaktadır. Yani ceninin de bir yaşam hakkı, gelecek kurma ihtimali olmalıdır. Her bir yetişkin ceninden sorumlu olmalıdır. Nasıl ki akli dengesi yerinde olmayan bir kişinin sadece öldürme fiilini anlamadığı için öldürülmüyorsa aynı durum ceninler için de geçerli olmalıdır (aktaran: Tıbbık, 2011: 144-145).

Bireyin öldürülmesi onu hayattan koparmakta, gelecekte mahrum etmektedir. Bu nedenle cinayet doğru olarak kabul edilemez. Cinayete kurban giden birey deneyimlerden, etkinliklerden, hazlardan, değer verdiği her şeyden mahrum

kalmaktadır. Geleceğin kişinin elinden alınması cinayetin yanlış olduğunu gösteren durumdur. Marquis'in bu nitelikleri kürtajı da ahlaki açıdan yanlış yapmaktadır. Her bir fetüsün belirli bir geleceği vardır (Marquis, 1989: 192).

Kürtaj konusuna karşı çıkan pek çok kişi döllenmiş yumurtadan doğum anına kadar geçen sürecin süreklilik gösterdiğini, bu nedenle yeni doğan bir bebek ile fetüsü birbirinden ayırmanın mantıklı olmadığını savunmaktadır (Waren, 2009: 140-148). Kürtaj karşıtı kişiler birey kavramının yeni doğan bir bebeğe verilmesi ile fetüse verilmesi arasında herhangi bir farklılık olmadığını düşünmekte, bunu da bireyin rahme düştüğü andan itibaren bir değere sahip olduğunu, bu değerini doğmuş bir bebeğe verilen değerden farklı olmadığını vurgulamaktadır.

Fetüsün yaşam hakkı ile ilgili kesin bir yargıya varmak oldukça zordur. Özellikle de fetüsün yaşama hakkının diğer haklardan daha önde gelen bir hak olduğunu iddia edebilmek adına yeterli kanıt toplamak mümkün değildir. Kürtaj karşıtlarının çok küçük bir kısmı fetüsün anne sağlığını riske attığında kürtaj yapılmasını masum bir canın hayatına son vermek olarak görmekte, bu durumda annenin ölümüne göz yummaktadır. Kürtaj karşıtlarının ılımlı yaklaşımlarına bakıldığında anne yaşamını olumsuz etkileyen gebeliklerde ya da tecavüz sonucu oluşan gebeliklerde kürtaj yapılabilir. Söz konusu tecavüz ya da ensest ilişki durumları olduğunda tutarsızlık oluşmaktadır çünkü bu durumda fetüsün yaşam hakkı babasının eyleminin altında kalmaktadır. Ensest ya da tecavüz sonucu ortaya çıkan gebeliklerdeki fetüsün diğer fetüslerden niye daha az yaşam hakkının olduğu, neden fetüsün yaşam hakkının annenin haklarından daha geri planda kaldığı konusunda kürtaj karşıtı görüş bildirenler açıklama yapamamaktadır (aktaran Tıbbık, 2011: 149).

Kürtajda babanın izni konusu da bir o kadar önemlidir. Eş rızası alınması yönünde görüş bildirenlerin en önemli savunusu evlilik birliğinin karşılaşılabileceği tüm sorunlarda eşler birlikte hareket etmelidir. Henüz doğmamış olan çocuklar üzerinde her iki tarafın da söz hakkı olmalıdır. Dolayısıyla söz konusu kürtaj ise sadece kadının rızasının olması ahlaki açıdan yeterli değildir, erkeğin de bu konuda rızasının olması gerekmektedir (Özalp ve Özalp, 2014). Yıldırım' a göre (2018: 31) kadının ya da erkeğin herhangi bir engeli olması durumunda bir daha çocuk sahibi olma şansı yoksa kürtajın yapılabilmesi için bu tarafın onayının olması gerekir. Hakeri'ye (2015) göre fetüs anne rahminde gelişim gösterdiği için annenin onayı olmadığı durumlarda baba

kürtaj talebinde bulunamaz ancak, annenin kürtaj kararı alması durumunda baba da olumlu ya da olumsuz görüşünü bildirebilir. Kürtaj konusu hem fetüsün yaşama hakkı hem de kürtajın gerçekleşmesindeki karar anına kadar her aşamasında tartışmalı bir konu olmuştur. Yaşama hakkını savunanlar, babanın rızası olması gerektiğini savunanlar, tam tersi şekilde kadının beden bütünlüğü ve özgürlüğünü savunanlar veya ılımlı orta yol bulmaya çalışanlar olmuştur. Kesin bir sonuca varmak ise mümkün olmamıştır. Kürtaj karşıtı düşüncelere bağlı olarak aşağıda 4 farklı bakış açısına yer verilecektir.

4.1. Ceninin Potansiyel Kişi Olduğu Argümanı

Ana rahmindeki cenin ile ilgili yapılan ahlaki değerlendirmeler sonucunda bir kısım kürtaj hakkı ile ilgili destekleyici, bir kısım ise kürtaj hakkı ile ilgili karşıt düşünceler sunmaktadır. Çünkü ceninin insan olduğuna dair görüşler kürtaj hakkına karşıt düşüncelerin kaynağını meydana getirmektedir. Buna karşılık onun insan olmadığını kaynak olarak kabul edenler ise kürtaj hakkını savunanlardır. Bu konuda doğrudan ceninin insan olmadığından ziyade insan olma potansiyelini taşıyan fakat henüz insan olmamış düşüncesinden hareket edilir. Bu sebeple henüz insan olmamış bir canlının hayatının sonlandırılması bir insanın hayatına son vermek olmadığı ifade edilir. Kürtaj karşıtı olanlar içinse, insan olma potansiyeli olan bir canlının hayatına son vermek kabul edilemezdir. Çünkü o ileride insan olacaktır ve yaşama hakkı bulunmaktadır iddiasını ileri sürmektedirler (Çokar, 2006: 42).

Burada bakılması gereken nokta ise “insan olma potansiyeli”ndeki “potansiyel”dir. Potansiyel olma ifadesine yönelik belli görüşler oluşmuştur. İlk olarak John Harris (1998) bu konu hakkında; gebeliğin yumurtanın döllenmesi itibarıyla başlayıp, bebeğin dünyaya gelmesiyle son bulan bir süreç olduğunu söylemektedir. Buradan hareketle bebeğin yani insanın dünyaya gelişinin başlangıç noktası döllenme olduğuna işaret etmektedir. Çünkü döllenme ile tüm kalıtsal aktarımların başladığı ve dolayısıyla biricik olduğunun gerçeği vurgulanmaktadır. Bu durumda ceninin esasında insan potansiyelini taşıyan bir canlı olduğu ve yaşama hakkının olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu düşünceler kürtaj hakkının etik dışı değerlendirilmesinde yer alan bir savunma olarak dikkat çeker (Harris, 1998: 32).

Harris'in ifade ettiği insan olma potansiyeli hakkındaki görüşlerine eleştirilerde bulunulmuştur. Çünkü var olan insan ile var olma potansiyeli taşıyan bir canlının aynı insan haklarına sahip olması noktasında ayrıştıkları üzerine vurgu yapılmıştır. Bu duruma örnek olarak ise, bir vatandaşın oy hakkına sahip olabilmesi için belirlenen bir yaşa erişmesi kuralı gösterilmektedir. Sonuçta belirlenen yaşa gelmeden oy kullanılmıyorsa insan olma potansiyeli taşıyan canlının da gerçek insanın sahip olduğu haklara sahip olamayacağı ifade edilmektedir. Oy hakkının verilmesinde belli bir yaşın kabul edilmesinin arka planında, o yaşa gelene kadar verdikleri kararların geçerliliğinin oluşması savı yer almaktadır. Ancak bu durum ileride oy haklarının olmayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü onlar siyasi olgunluğa erişme potansiyeline sahip vatandaşlardır. Aynı durum fetüs için de geçerlidir. Fetüsün yaşamının sona erdirilmesinde henüz insan olmamış olma durumları söz konusu olduğu için yaşamlarının sona erdirilmesinde karar sahibi olamayacakları gerçeği bulunmaktadır. Fetüsün kendi kendine karar verme imkanı olmuş olsaydı da ölümü seçmesi intihar olurdu. Günümüzde bile pek çok yerde ötenazinin yasaklı olması söz konusu savunmanın yetersiz olduğunu gösteren bir durum olduğu iddia edilmiştir (Warren, 2009: 144).

4.2. Embriyonun/ Kişinin Biricikliği

Kürtaj hakkının kabul edilebilir olmamasına ilişkin karşıt görüşlerin kullanmış olduğu bir diğer kaynak ise "kişinin biricikliği"dir. Kişinin biricik olma durumu aslında potansiyel insan olma düşüncesiyle ilişkilidir. Bu konuya ilişkin bir teolog olan Paul Ramsey, bir spermin yumurtaya ulaşmasının "asla tekrarlanamayacak" bir mucize olduğunu dolayısıyla "fetüslerin hayatlarının sonlandırılmasının cinayet" olduğunu ifade etmektedir (Wasserstrom, 2975: 18-20). Bu görüşü destekleyen uygulamaların gerçeekliği ise başka bir boyutta yer almaktadır. Öyle ki Amerika'da Bush'un başkan olduğu dönemde kök hücre araştırmalarının fonlarında kısıtlamalara gidilmiş ve uygulamanın savunuculuğu "embriyonun bir kar tanesi gibi" başka eşi benzerinin olmadığı ifadeleriyle yapılmıştır. Singer'a göre emsalsiz olan yani eşi benzeri bulunmayan şey sırf emsalsiz olması onun korunma hakkını doğurmaz. Sonuçta hiçbir kar tanesi korunmamaktadır. Ayrıca Ramsey'in asla tekrarlanmayacak olarak ifade ettiği görüş ise bilimsel olarak yanlışlanmaktadır. Çünkü tek yumurta

ikizlerinin oluşmasında genetik bilginin tekrarlanması söz konusudur. (Singer: 215-216).

Fetüsün insan olma potansiyeline ilişkin görüşler çoğunlukla döllenme ile desteklenmektedir. Fetüsün bir aşama sonrasında insan olacağından ziyade aşamaların olmadığı doğrudan döllenme ile kişi olma durumu başlamaktadır. Bu düşüncelerin desteklenmesi ise yumurtanın döllenmiş olması yeterlidir denilebilir. Çünkü döllenmiş yumurtanın tam ahlaki düzeyde insan olma potansiyeli bulunmaktadır. Ceninin potansiyel kişi olma savunması bu düşüncelerden türemiştir.

4.3. Katolik Kilisesi Görüşü

Kürtaj hakkının kullanılmaması için geliştirilen argümanlardan biri dini unsurlardır. Neredeyse tüm dinler kürtaja aynı bakış açısı ile bakmaktadır. Cinselliğin oluşabilmesi için evliliğin olması dinler açısından önemlidir. Cinsellik dini açıdan çocuk yapmanın bir aracı olarak kabul edilmektedir. Yıldırım 'a göre; kürtajın ve doğum kontrolünün ortaya çıkmadığı dönemlerde evlilik öncesinde cinsellik yaşanması evliliği dini açıdan zorunlu hale getirmiştir. Bazı din sosyologları dinin tarihsel fonksiyonunun düzenli bir sosyal hayat ortaya çıkartmak olduğunu iddia etmektedirler. Dolayısıyla dinler için resmi olmayan bir birliktelik kabul edilemez niteliktedir. Semavi dinler evlilik olmadan cinsel ilişkinin olamayacağını belirtmektedir (Yıldırım, 2018: 60).

Hristiyanlık dinine göre çocuğun düşürülmesi büyük bir günahdır. Kilise geleneklerine bakıldığında insan hayatının ne kadar önemli olduğu vurgulanmış, her bir safhada insan hayatının korunması gerektiği üzerinde durulmuştur. Özellikle de evlat katilinin ön plana çıktığı Grek-Roma adetlerine şiddetle karşı çıkmıştır Hristiyanlık inancına göre, Tanrı dininde varlıkları bir süreç içinde yaratmış, yarattıklarına bir fiziki ölümü bağışlamıştır. Bu nedenle Tanrının asıl hedefi hayatın devamlılığının sağlanmasıdır (aktaran Tüfekçi, 2013: 129).

Yaşamın devam etmesi dünya üzerindeki her din için muhakkak ki çok önemlidir. Bu önem ölümün kötücül düşünülmesine yol açmaması gerektiğini vurgular. Çünkü varlıkların hepsinin yaradılıştan Tanrıya bağlı olduğu belirtilir. Bu sebeple Hristiyanlıkta da varlıklarının belirli bir ömrü olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Burada asıl mesele her ne kadar ölüm gerçek olsa da hayatın sürdürülmesi gerekliliğidir. Dolayısıyla bu konuya ilişkin kürtaj hakkında söylemlerde bulunulmuştur. M.s. 1. Y.y.'ın sonlarında yazıldığı tahmin edilen ve yazarı belli olmayan "Didache" adlı eserde kilisenin en eski yasalarının yazılı olduğu düşünülür. Başlangıcında "On İki Havarinin Eğitimi" başlığının altında yer alan öğütlerden bir tanesi direkt kürtaj ile ilgilidir ve kürtajın kesinlikle yapılmaması gerektiği söylenmiş, yasaklanmıştır. (Milavec, 2016: 5). Hıristiyanlık tarihi boyunca literatürde kilise babaları olarak geçen din adamlarınca da bu görüş her zaman savunulmuştur. Hıristiyanlıkta çocuğun ana rahmine düşmesiyle ruh kazanması aynı zamana tekabül etmemektedir. Henüz ruhu verilmemiş ceninin dahi düşürülmesi çok büyük bir günah olduğu gibi suç olarak ifade edilmiştir (Harman, 1993: 363-364).

Hıristiyanlığın bir mezhebi olan Katolikler, insanı tanrısallığın yansıdığı varlık olarak tarif etmişlerdir. İnsanın hayat bulmasını sağlayan tek kaynak tanrıdır. Bu bakış açısına sahip olunan bir inanışın buyruklarında öldürmenin günah olduğunu görülmektedir. Özellikle kadınlar hamile kaldıklarında, rahimlerinde bulunan cenini düşürmeleri On Emir'deki 6.emir olan "öldürmeyeceksin"i temel almaktadır. 6. emir bir yandan Tanrı-insan ilişkisinin doğum öncesine dayandığını iddia eden İncil'deki pek çok cümle ile ilişkilidir. Bu emre göre kadınların ceninleri öldürmeleri çok büyük bir günah olarak kabul edilir. Bu bağlamda kürtaj hakkına olan yaklaşımların dini söylemlerde yerinin büyük günah olarak değerlendirildiğinin söylenmesi yanlış olmayacaktır (Badham, 2004: 1).

Katolik görüş kürtaj konusunda oldukça sert bir çizgiye sahip olmuştur. Kilisenin görüşüne göre kutsanmayan bir kişinin ölümü, kişinin günahlarından aranamayacağına bir göstergesidir. Kürtaj da bir çocuk öldürme suçu olarak kabul edilmiştir. Düşürülmüş ya da kürtaj ile rahimden alınmış bir fetüs henüz vaftiz edilmediği için günahlarından aranamayacaktır, bu durum Katolikliğin kürtaja neden karşı olduğunun en önemli göstergeleri arasındadır. Teolojik olarak bakıldığında Protestanlık Katolikliğin karşısında konumlanmaktadır. Protestanlık kürtaj ile ilgili farklı bakış açılarına sahiptir. Bir grup Protestan Katolik görüşünü savunurken bir grup Protestan öjenik nedenlerden ötürü hamileliğin sonlandırılabilceğini düşünmektedir (Gürbüz, 2012: 16-19).

16. yy'da Avrupa Hristiyanlığındaki Reformist liderlerin kürtaj ile ilgili olan tüm görüşleri Protestan öğretinin benimsediğı görüşlerdir. Martin Luther ve John Calvin gibi liderler Kilise uygulamalarını revize ettikleri gibi kürtaj konusunda da değışimler yapmak istemiştir (Harrison, 2004: 35-36). Martin Luther'e göre insanlar Tanrı'ya hizmet edebilmek adına çocuk sahibi olmalıdır ve bu da ceninin korunması gerektiğinin en önemli nedenidir (Oktar, 2016: 66). Pronatalist eğılimi (her kadın anne, her erkek baba olmalı görüşü) Protestanlığın en güçlü eğılimlerinden biridir. Bazı din adamları Protestanlık kapsamında kürtajın İncil'de belirtilen öldürme yasağının bir ihlali olduğunu kabul etmiş olsalar da bazı şartlarda kürtaj ahlaken imkan dahilinde olabileceğini belirtmiştir (Harrison, 2004: 37).

Protestanlık ile Katoliklik İncil'i kendilerine göre yorumlamıştır. Bu nedenle günümüzde de Protestanlığın kürtaj ile ilgili görüşlerinde karmaşanın hakim olduğu grlmektedir. Evangelik ve Fundamentalist kiliselerde kürtaj yasaktır. Protestan kiliselerinin büyük bir çoğunluğu da yine annenin ve bebeğın hayatının aynı seviyede öneme sahip olduğunu ileri sürmüş, kürtajın yasadak olmasını uygun görmüştür. Bazı Protestan kiliseleri (rneğın Mormonlar) ise tecavüz ya da ensest ilişki nedeni ile gebeliklerde ya da annenin sağlığının etkilendiğı durumlarda kürtajın yasal olmasını istemiştir (Kalkan, 2014: 24).

Ortodoks öğretisine bakıldığı zaman evlilik kendi başına küçük bir kilise olarak kabul edilmektedir. Kadın ve erkek kilisenin yapı taşlarıdır ve aileye çocukların da katılması ile kilise büyümektedir. Tanrı'nın Kilisesi hiçbir kimseye kapılarını kapatamayacağı gibi küçük aile kilisesi de aileye katılacak olan çocuklara kapılarını kapatamaz inancı hakimdir. Ortodoks öğretisine göre doğum kontrolü ve kürtaj insanların kiliseye girişinin engellenmesi ile aynı anlama gelmektedir (Meyendorff, 2000: 63-65). Doğum kontrol ve kürtaj sadece annenin hayati tehlikesi olduğu durumlarda kabul edilmektedir (Meyendorff, 2000: 63-65).

2016 yılında Rum Başıpiskopos Hrisostomos Güney Kıbrıs'ta yer alan tüm kiliselere bir genelge göndermiş, bu genelgede kürtaj yaptıran annenin, eşlerin ve kürtajı yapan doktorun katil olarak ilan edilmesini talep etmiştir. Genelgede ifade edildiğine göre hiçbir açıdan kilise kürtajı kabul etmemiştir. Eğer ki aileler sosyal durum nedeni ile çocuklarından vazgeçmek durumunda kalıyorsa kilise bu çocukların bakımını üstlenecektir ifadelerine eyr verilirken kilise istenmeyen gebeliklerde

kadının yanında olduğunu çocuğu doğurması gerektiği çağrısında bulunmuştur (12 Kasım 2020, <https://www.haberler.com/rum-baspiskopos-kurtaj-yapan-katil-ilan-edilsin-8281578-haberi/>).

4.4. İslami Yorum

Dinler genel olarak kürtaj hakkına karşı bir görüşe sahiptirler. İnsan cinayetinden farklı düşünülmeyen fetüsün hayatının sonlandırılması tıpkı Katolik inancında olduğu gibi İslam inancında da günah olarak kabul edilmektedir. İslamiyet'te insan vücudunun sadece biyolojik bir canlı olarak görülmediği içinde tanrısallığa ilişkin bir ruh taşıdığı görüşü bulunmaktadır. İslamiyet'te insan bedenine karşı sorumludur. Çünkü beden insanın emanet edilmesi söz konusudur. Dolayısıyla insanlar bedenlerine istedikleri gibi davranamazlar. Ancak İslam düşünürlerinde Katoliklere karşılık kürtaj hakkının farklı bir değerlendirilmesi görülmektedir. İlk olarak fetüsü taşıyan bedende fetüs o bedene zarar veriyorsa yani annenin hayatını riske atan bir gebelik söz konusuyla fetüsün hayatına son verilmesinde bir sakınca yoktur. İkinci görüşte ise ortak bir fikir birliği bulunmasa da genel bir kanı olarak fetüsün hayatı dördüncü aya girmeden son verilebilir. Özellikle dördüncü ay denilmesinin sebebi fetüsün bu aşamadan sonra bedenine ruh üflenecek olmasıdır (Kahraman, 2008: 458-464).

Yukarıda bahsedilen ikinci görüş kendi içerisinde farklı görüşleri de barındırmaktadır. Şöyle ki kürtaj yapılacaksa şayet ruh üflenmeden önce yapılmalıdır. Ancak bazı İslam adamları bu sürenin kırk gün olduğunu ifade etmektedir. İlk kırk gün sonrasında yapılan kürtajların günah olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşe istinaden bir farklı görüş daha bulunmaktadır: ruh üflenmeden önce yapılacak olan kürtajın haklı bir sebebinin olması gerekliliği (Kahraman, 2008: 460-461).

Kürtaj hakkına en fazla karşıtlık gösterenler dindarlardır. Öyle ki her dinin kürtaj karşıtı olduğu görülmektedir. Çünkü bebeğin yaşam hakkının kaynağını insan bedeninin tanrısallıkla olan ilişkisine bağlanmaktadır. Bebeğin hayatına son verilmesi günah olarak ifade edilmektedir. Buna karşılık feminist yazarlar kürtaj üzerindeki dini kısıtlamaların fetüsü bedeninde taşıyan kadının söz hakkının yok sayılması olarak yorumlamaktadırlar.

5. KÜRTAJ TARAFTARI FEMİNİST GÖRÜŞLER

Kürtajin fetüsü taşıyan beden bir hakkı olduğu görüşüne sahip olanlar kürtaj karşıtı olanların kaynaklarının tersini savunmaktadırlar. Yani fetüsün bir insan olmadığına dair temellendirilmedi bulunarak kürtaj hakkının fetüsü taşıyan kadın bedenine kararına bağlı olması gerektiği ifade edilmektedir. Çünkü fetüsü taşıyan kişi aynı zamanda doğacak olan bebeğin sorumluluğunu da alacak olan kişidir. Bu yüzden kadın kendi isteği neticesinde hem zihnen hem de fiziksel anlamda kendisini hazır hissettiğine kendisi karar vererek kürtaj eylemine geçmelidir. Bunun dışında fetüsün yaşamının devam ettirilmesinde karar verecek tek kişi onu taşıyan beden sahibidir denilebilir. Hamilelik kadının hayatını tümünden değiştirecek bir sürecin başlangıcıdır. Aşamalı şekilde devam eden fetüsün büyümesi sonrasında doğuma kadar olan süreç içerisinde dahi hayatı tamamen değişecek olan kişi kadındır. Bu yüzden sosyal ve ekonomik hayatında değişiklikler meydana gelecektir. Ayrıca kadının yanında olan eş için durum bu kadar zor geçmemektedir. Çünkü kadının sadece fiziki koşulları değil bedensel değişimi onun hayatında çok farklı bir dönüşüme sebep olmaktadır.

Kürtaj hakkının savunulmasında çeşitli argümanlar kullanılmaktadır. Her kürtaj savunucu aynı kaynaktan yararlanmamaktadır. Öyle ki kürtajı bir sağlık gereksinimi görenler bir tarafta, kürtajı belirli bir süreç içerisinde yapılmasını destekleyenler bir taraftadır. Bunlara ek olarak kürtajı daima her süreçte kadının hakkı olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Kürtaj hakkının savunucularının ayrıldıkları noktaların daha iyi anlaşılması için konuya ilişkin ayrışmaların yakından incelenmesi gerekmektedir.

5.1. Hak Temelli Argüman

Kürtajı savunan görüşler özellikle kürtaj karşıtı argümanlara yanıt niteliğinde savunma olarak ortaya çıkmıştır. Kürtajin hak olarak görülemeyeceğini söyleyenlerin görüşleri arasında fetüsün bir insan olduğu düşüncesi yer almaktadır. Bu görüşe sahip olanlar fetüsün insan olması görüşünde de ikiye ayrılmaktadırlar: İlk görüşü savunanlar; fetüsün biyolojik anlamda bir “insan” olduğu yani homo sapiens olduğu fikrini ifade etmektedirler. İkinci görüşe sahip olanlar; sonuç olarak yeni döllenmiş bir yumurtayı insan olarak kabul etmeleriyle gerçek insan kavramının anlamını

yitirmesine sebep olmaktadır. İnsan kavramının anlaşılmasında insanın diğer canlılardan ayrıldığı özelliklere odaklanılmaktadır. Ayrıca insanın niçin kutsal kabul edilen haklara sahip olduğuna ilişkin sorular da insan kavramının anlaşılması için yanıtlanmayı bekleyen tartışma konuları arasında yer almaktadır (Saul, 2003).

Ana rahmindeki ceninin insan olmasına ilişkin tartışmaların bir başka boyutunda yaşama hakkı kapsamında cenini taşıyan annenin mi yoksa ceninin mi yaşama hakkının öncelenmesi gerektiği söz konusudur. Bu konu kapsamında “*Mutlak Haklar Var mıdır?*” isimli makalenin yazarını olan Alan Gewirth’in (1950) görüşlerine bakılabilir. Gewirth burada hakların temellerinde nelerin yer aldığına, hakların geçerliliklerine ve evrensel nitelikte olup olmadıklarına dair konuları ele almaktadır. İnsanın en temel hakkı olarak kabul edilen yaşama hakkının dahi mutlak olup olmadığına ilişkin belirsizliklerin olduğunu ifade etmektedir. Gewirth (1978: 135)

Gewirth, yaşam hakkının mutlaklığını savunmaktadır. Bu savunu soyut durumlar için geçerlidir. Somut durumlar için bu savunu söz konusu olduğunda bazı problemler ortaya çıkabilir. Uygulamalı etikte tartışmalı olan pek çok farklı örnek bulunduğu gibi kişinin yaşam hakkı bir başkasının yaşam hakkı ile çatışabilir. Gewirth, söz konusu durumlarda karar verilebilmesi için bir ölçüt oluşturmaya çalışmıştır. Gewirth’e göre eşdeğer durumda olan her bir kişinin yaşam hakkı eşittir ve mutlaktır ancak, makalesinde uzunca bahsetmiş olduğu örneklerle bakıldığında tüm şehri tehdit eden bir terörist ile masum insanların yaşam hakkı bir değildir. Gewirth’ün söz konusu görüşü baz alındığında anne ve fetüsün yaşam hakkının korunması aynı derecede öneme sahip değildir sonucu çıkmaktadır. Terörist ile fetüsün ahlaki konumları elbette ki aynı kefeye konulamaz ancak anne ile fetüs arasındaki ahlaki konum değerlendirildiğinde annenin yaşam deneyimi, geçiş bağları, gelecek beklentileri annenin yaşam hakkının savunulmasını fetüsün üzerinde tutabilir (Gewirth, 1950).

Feministler, fetüsün insan olup olmadığı tartışmasını bir kenara bırakarak kadınlar için hak temelli iddialarda bulunmuşlardır. Fetüsün insan kabul edilmesinden önce asıl meselenin kadının kendi bedeni üzerinde karar verme hakkı olduğunu savunmuşlardır. İnsanların bir yaşam hakkına sahip olduğunu ancak bu hakkın bir başkasının bedeni üzerinden, kişinin istememesi durumunda sağlanması söz konusu olamayacağını söylemişlerdir. Dolayısıyla ceninin kişilik haklarına sahip olması kabul edilse dahi kadın ceninin yaşama hakkını kullanabilmesi için hamileliğini sürdürmek

zorunda değildir (Keskin, 2015: 86-95). Kürtaj karşıtları kürtajı ceninin kişi olma potansiyelini elinden almakla eleştirmekte, kürtaj yanlıları ise kürtajın engellenmesini istenmeyen gebelik sonucunda kadının gelecek ile ilgili olan planlarının alt üst olacağını ifade etmektedir (Keskin, 2015: 86-95).

Catriona MacKenzie ve Natalie Stoljar kadınların sorunları ve kadın özerkliği ile ilgili pek çok katkıda bulunmuştur (Staël, 2000: 3-4). Mackenzie ve Stoljar'a göre bireysel özerklik feminist kuram içinde tekrardan ele alınmalıdır ancak erkek egemen toplumlarda bu girişim oldukça zordur. Özerkliğin yeniden tanımlanabilmesi için feminist kuşuların da mutlaka giderilmesi gerekmektedir. Özerkliğe geniş bir çerçeveden bakıldığında özgürleştirici bir amaçtan, ahlaki bir bakış açısından, kişinin uyması gereken kuralları kendi belirlemesinden, başkasının boyunduruğu altında olunmamasından bahsetmek gerekmektedir (Tütüncü, 2017: 4). Tütüncü'ye göre (2017: 4), özerkliğin kavranış biçimi epistemolojik, etik ve siyaset felsefesi ile alakalıdır. Basite indirgemek gerekirse özerkliğin bireysel ve rasyonalist yönü feminist kuşkuculuğunu haklı kılmaktadır (Tütüncü, 2017: 4). Mackenzie ve Stoljar, tüm bunlara rağmen özerklik kavramına karşı olan feminist kuşkuyu dağıtabilmek, bireysel özerklik kavramını feminist söylemde ele almak istemektedir. Burada bahsedilen özerklik kavramının "ilişkisel özerklik" olduğunu söylemek gerekir (Tütüncü, 2017: 4).

İlişkisel özerklik toplumsal ilişkilere gönderme yapma hedefindedir, kendine dönüklük ve kapalılık tasavvuru burada geri plandadır. Kapalılık ve kendine dönüklük bakış açısından çok daha geniş olan olgu benliğin içinde gömülü pozisyonda olan yapıları, toplumsal ilişkilerin alt yapıları, kişinin kendini aşan karmaşık çelişkilerini, toplumsal ve tarihsel kategorileri (ırk, din, milliyet, sınıf) ele almaktadır (Tütüncü, 2017: 1-18).

Andrea Veltman ve Mark Piper'a göre kadınların baskı ve egemenlik altına alınmalarına karşı çıkmaları, bu baskıdan ve egemenlikten kurtulmak, özgürleşmek için kendi yaşamlarını istedikleri gibi yönlendirmeleri feminizmi ifade ediyorsa feminist kuram ile felsefe özerklik konusundan hiçbir şekilde vazgeçemez (Veltman ve Piper, 2014: 1). Özerkliğin kaybedilmesi büyük sorunları ortaya çıkarmakta, feministler genel olarak özerklik kaybından ötürü ortaya çıkan sorunlarla uğraşmaktadır. Feministlere göre özerklik kaybının çözüme ulaştırılması oldukça zor

bir konu olmakla birlikte bu konuya kayıtsız kalmak da mümkün değildir (Stoljar, 2015). Burada üç farklı özerklik kaybından bahsetmek gerekmektedir: kişinin kendini yok sayması, başkalarının arzu ve taleplerine duyulan aşırı saygı, baskıcı toplumun isteklerine göre seçimlerin yapılması, kişilerin kararlarını cinsiyet baskısı altında vermesi (Stoljar, 2015).

Kadının bedeni üzerinde herhangi bir hak sahibi olmadığını söyleyerek kürtaj hakkının olmadığını savunmak, kadın bedeni üzerinden politikaların oluşmasının yolunu açmak anlamına gelmektedir. Kadın bedeni ile ilgili olarak paternalist yasaklar uygulamak, kadının baskı altına alınmasına sebebiyet vermektedir. Günümüz toplumunun ataerkil bir sisteme sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadının ikinci plana atılmaya ve ötekileştirilmeye çalışılması alışlagelmiş bir durum oluşturmuştur. Kadın bedeni doğurma eyleminin bir aracı olarak görülmemelidir. Çalışmamızda doğum gerçekleşene kadar yaşam hakkı kararının anneye verilmesi, doğumdan sonra anne bedeninden ayrılan bebeğin kendi yaşam hakkı olduğu savunulmaktadır.

5.2. Tercih Argümanı

Özgür tercihi savunan feministlere göre; kürtaj tartışmaları sırasında fetüsün haklarına oldukça fazla vurgu yapılmakta, kürtaj kararının alınması sırasında yaşanan durum ya da içerikler önemsizdir. Susan Sherwin'e göre; kürtaj ile ilgili geleneksel, feminist olmayan yaklaşımlar yüzeyseldir ve bu yaklaşımlar genellikle kadının sosyal ya da cinsel baskı altında kalmasını, kendi vücutları hakkında karar verebilmek adına göstermiş oldukları mücadeleyi yok saymaktadır. Dolayısıyla feminist olmayan görüşler kürtajın ahlaki durumu yerine fetüsün ahlaki durumu üzerinde durmaktadır. Sherwin'e göre; hamilelik ile ilgili ahlaki durum, kadın vücudunda gerçekleşen bir durum olmasıdır. Dolayısıyla kadınların kürtajı seçebilme özgürlüğü yerine kadınların özgürleşmesi ile ilgili olan koşulların değişmesi gerektiğini savunmaktadır (Sherwin, 1992).

Kürtaj tartışmalarında en önemli sorun karşıt tarafın da yanlı tarafın da bireye odaklanmasıdır. Kadınlar açısından bakıldığında asırlardır erkek egemen dünyada ezilen kadınların günümüzde devam eden bağımlılıkları kürtajın bireysel değil, toplumsal olarak ele alınmasını mantığa oturtmaktadır. Kürtaj ile ilgili sorunun

çözümünün kolektif ve kurumsal boyutta düşünülmesi bu nedenle önemlidir. Hamilelik ve hamilelik sonrası dönem, maddi ve manevi fedakarlıkları beraberinde getirmektedir. Bedenin değişmesi, psikolojik olarak yeni bir yaşama adapte olunması manevi etkiler olarak kabul edilirken bir de bu durumun maddi yönü vardır. Bebek bakımı büyük bir maliyet gerektirmektedir. Kadın yalnızca, maddi gücü yeterli değilse hem kendi hem de bebeğinin bakımını üstlenmesi oldukça zor olacaktır. Ekonomik açıdan bakıldığında ekonomik özgürlüğü olan, rahat bir yaşam süren kadınlar için kürtajın bir hak olmaması gerektiği düşüncesi doğabilir. Ancak, burada ekonomik açıdan güçlü bir kadın bile devletten yardım almadığı sürece (kreş, ücretli izin, sağlık hizmeti, sigorta, emeklilik vs) bir erkeğin ya da ailesinin desteğine gereksinim duyacaktır. Tüm sayılan bu durumlar bağımlılık ilişkisinin devamlılığı anlamına gelmektedir (Sherwin, 1992).

Sherwin'e göre:

“Kadınların erkek egemenliğinden kendilerini kurtarabilmeleri için, öncelikle bedenlerinin kontrolünü ellerine almaları gerekmektedir. Bu da üremenin, doğumun kontrolüyle başlıyor. Kadınlar doğumdan sonra erkeğe daha bağımlı hale geliyorlar. Bir fetüs elbette değerlidir ama bir anne onu taşımaya karar verdiğinde. Anne fetüsü taşımaya karar verdiğinde, devlet doğuma ve doğduktan sonra annenin ve yeni doğan bebeğin bakımına destek vermelidir. Fetüsü taşımak istemediğinde de tahliyesine destek vermelidir.” (aktaran: Tıbık, 2011: 7-18)

Sherwin'in söz konusu açıklamasına göre fetüsün ne kadar değerli olduğu onu taşıyan kadın ile bağı ile ilgilidir. Bu bağın dışında fetüsün herhangi bir başka değeri söz konusu değildir (aktaran: Tıbık, 2011: 7-18). Fetüsün haklarının olduğu, bağımsız bir varlık olarak kabul edildiği durumlarda hamile olan kadınların bağımsızlığı görmezden gelinmektedir. Yukarıda sayılan tüm argümanlara bakıldığında fetüsün varlığının kadın bedenine bağlı olduğu göz önünde bulundurulmalı, kadının hamilelik süreci içinde biyolojik ve toplumsal değişimler yaşadığı unutulmamalı, kürtaj bu nedenle kadının tercihi olmalı görüşü ortaya çıkmaktadır.

5.3.Özen Etiği

Kadın ve erkeğin farklı düşüncelere sahip olduğu, olaylara bakış açılarının farklı olduğu feministler tarafından sıklıkla dile getirilir. Sadece cinsiyetler arasında değil insanların hepsi birbirinden farklıdır ve karar verme mekanizmaları farklı çalışmaktadır.

Caroll Gilligan 1993’ te “In a Different Voice: Psychological Theory and Women’s Development” adlı bir eser yayınlamıştır. Eserinde psikolojik analizde bulunmuş ve kadınların ahlaki konularda erkeklerden farklı bakış açısına sahip olduğunu, farklı kavramlar üzerinden konulara yaklaştığını söylemiştir. Özen etiği de bu farklı bakış açılarını anlatmaya çalışan bir yaklaşımdır. Kitapta ele alınan kürtaj konusunda erkeklerin daha çok “hak ve adalet” kavramları üzerinde karar verdiği kadınların ise “sorumluluk ve özen” kavramları üzerinden karar verdiği iddia edilmiştir (Gilligan, 1993: 186).

Ahlaki konularda karar verirken kadınların etrafındaki insanları da düşünerek karar verdiği iddia edilmiştir. Kadın sorumluluk duygusu ile karar vermek zorunda kalmaktadır. Hamileyken ve sonrasında yediklerine hareketlerine, giydiği kıyafetlere kadar çocuğu düşünmek zorunda kalır. Örneğin; hamile olan bir kadının alkol alması, müzik dinlemesi, yürüyüş yapması veya uyuşturucu kullanması gibi birçok hareketi cenine olumlu veya olumsuz etkiler olarak dönüş sağlar. Bu etkiler de kadının seçim hakkı ve ceninin hakları arasında ciddi bir ahlaki karmaşıklık oluşturur (Keskin, 2015; 90).

Kürtaj ile ilgili birçok çalışma alanı sadece hamilelik dönemi ve kadının kararı olarak odaklanır. Birçok kaynakta kürtaj ile ilgili karşımıza çıkabilecek olan Thomson’ın örneği tam da bu odak noktası ile ilgilidir. Thomson’ın örneği şu şekildedir:

“Bir sabah kalktığınızda kendinizi bir hastanede ünlü bir kemancıyla sırt sırta buluyorsunuz. Kemancının ölümcül böbrek yetmezliği hastalığı var ve uygun bulunan tek kan türü sizinki, bu yüzden, müzik severler sizi kaçırıp dolaşım sisteminize kemancıyı bağlamış. Doktor gelip size kabloları çıkarıp gidebileceğinizi söylüyor, ancak bu durumda kemancı ölecek. Eğer 9 ay sabredebilirsenez; bu sürenin sonunda

kemancı tamamıyla iyileşecek ve kabloları çıkarmanız sorun yaratmayacak.”
(Thomson, 1971: 48-49)

Örnekte de görüldüğü gibi odak noktası 9 aylık süreçtir. Ancak kadınlar 9 aylık süreci göz önüne alarak değil daha çok sonrasında düşünerek hareket etmektedir. Annelik kavramı çocuğun hayatı boyunca devam edecek olup, kadının kendini buna hazır hissetmesi ile yerine getirilebilecek bir durumdur. Rosalind Hursthouse (1987) hamilelik süreci sona erdiğinde bir çocuk dünyaya geldiğini, bu çocuk ile birlikte kadının anne olduğunu, kadının kürtaj kararı vermesinde hamilelikten daha ziyade anne olmaya hazır olup olmadığının yattığını savunmuştur (Hursthouse, 1987: 206).

Leslie Connold istenmeyen gebelik ile baş edebilme yöntemleri ile ilgili 45 Avustralyalı kadın ile çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmaya göre kadınların özen ahlakı üzerinden karar verdiği ileri sürülmüştür. Cenini istemediği için değil, anne olamayacağını yeterli özeni gösteremeyeceğini bazen de ekonomik, psikolojik sorunlar yaşadıkları için kürtajı seçtikleri söylenmiştir. Araştırmada çocuğu evlatlık vermek ile ilgili kadınların görüşleri sorulmuş ve kadınların evlatlık verme ile ilgili ortak kanısı durumun duygusal açıdan çok acı verici olduğu olmuştur. Bu nedenle evlatlık verme yöntemi en az tercih edilen yöntemdir. Çocuğunu evlatlık veren kadınların hayatı boyunca pişmanlık ve acı hissi hissettiği bu araştırma sonucu ulaşılan bir bilgidir. Evlatlık vermekten ziyade bebek dünyaya gelmeden, anne olamayacağını düşünen kadınların kürtaj kararının vermesi daha çok tercih edilen bir yöntem olmuştur (Connold, 2000)

5.4. Mesuliyet ve Karar Verme Yetkisi

Alison Jaggar (1994)’a göre; kürtaj sadece hamilelik sürecini sonlandıran bir eylem değildir ve doğum sonrasında bebek ile ilgili tüm sorumluluk da anneye yüklenmektedir. Jaggar kürtaj kararını annenin vermesi gerektiğine dikkat çekmiş, bunun nedenini ise iki ilke üzerinden ele almıştır: Söz konusu ilkelerin birincisi yaşam hakkı sadece hayatta kalabilmek ya da dünyaya gelebilmek değildir. Her insan “tam bir insan” yaşamına ulaşabilmelidir. Tam bir insandan kasıt yeterli gıdaya ulaşabilme, temiz bir hava soluyabilme, diğer insanlar ile tatmin edici bir duygusal paylaşım yapabilme özgürlüğünü elde etmektir. Herhangi bir kişi ya da kurum bebeğin dünyaya gelmesinden önceki ya da geldikten sonraki tüm gereksinimlerini karşılamak için

yeterli alt yapıya sahip değilse o bebeğin koruyucusu olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bebeğin koruyucusu olarak nitelendirilebilmek adına kişilerin ya da kurumların bebeğin tam bir insan hayatına erişebilmesi için gerekli olan tüm gereksinimleri karşılayabilmesi gerekmektedir

Tam bir insan hayatına sahip olunması için gerekli olan tüm alt yapıyı sağlayamayan kişiler ya da kurumlar yaşam hakkının ögeleri arasında yer alan dünyaya gelme hakkı üzerinde bir otoriteye sahip olmamalıdır. Jaggar'a (1994) göre devlet, doktorlar ya da baba bir bebeğin tam koruyucusu olamaz. Bu nedenle tam koruyucu vasfına sahip olan anne kürtaj yaptırma ya da yaptırmama kararını kendi başına verebilmelidir. Kürtaj hakkının yasaklanması, tam bir insan hayatını sağlayacak koruyucu annenin omuzlarına tüm sorumluluğun yüklenmesi anlamına gelmektedir (Jaggar, 1994).

Jaggar'ın ele almış olduğu ikinci ilkede ise bir karar verilecekse bu kararı kararın sonucundan en çok etkilenecek olan kişinin vermesi gerekliliğinden bahsedilebilir. Topluma bakıldığında istisnalar da göz önünde bulundurulmak kaydı ile çocuk bakımından annelerin sorumlu olduğu görülmektedir. Gerek biyolojik açıdan gerek ise toplumsal açıdan hamilelik ile ilgili verilecek kararlar kadınları daha çok etkilemektedir. Tabi ki babaların da kürtaj kararında hakları olması gerekir ancak erkekler hamilelik ya da doğum zorlukları ile doğrudan ilişkili değildir. Bunun yanında babalar çocuk bakımında ne kadar aktif olacaklarına kendi istekleri doğrultusunda karar verme şansına sahiptir (Jaggar, 1994). Jaggar'a göre (1994) çocuğun ihtiyacının karşılanabilmesi için gerekli olan maddi desteğin baba tarafından karşılanması gerekliliğini ortaya çıkaran bir yasal koşul olmayabilir, olsa dahi baba sadece nafaka ödeyerek çocuktan ayrı kalmak isteyebilir. Hem devlet hem de toplum verilen bir kürtaj kararından elbette ki etkilenmektedir ancak etki düzeyi annenin etkilenme düzeyi ile kıyaslandığında oldukça küçük olacaktır. Hamileliği devam ettirme ya da sonlandırma kararı en çok anneyi etkileyeceği için bu kararı vermek de annenin yükümlülüğünde olmalıdır (Jaggar, 1994).

Jaggar'a göre (1994) söz konusu iki ilkenin tüm kadınlar için her koşulda geçerli olamayacağını, mutlak bir kürtaj hakkı sunmayacağı da unutulmamalıdır. Herhangi bir toplumda devlet, toplum ya da baba çocuk bakımı ile ilgili kadından daha fazla sorumluluk üstleniyorsa o toplumda hamilelik ile ilgili verilecek kararlardan da

sorumluluğu en fazla yüklenen taraf hak sahibi olmalıdır (Keskin, 2015; 91). Kürtaj ile ilgili kararın anne değil de bir başkası tarafından verilebilmesi için toplumun sosyal şartlarının da bu yönde değişmiş olması gereklidir. Jaggar, hamilelik ile ilgili kararın kadına ait olması gerektiğini savunurken bunu kadının doğası gereği çocuk koruyucusu olması ile ilişkilendirmemiştir. Toplumun şu anda kadına yüklemiş olduğu sorumluluk sonucunda böyle bir sonuca ulaşmıştır.

5.5. Alternatif Bir “Bizimki Gibi Bir Gelecek Görüşü”

Filozof Don Marquis, fetüsün kişi olma sorununu şu şekilde çözmeye çalışır: Yetişkin bir bireyin öldürülmesi ahlaken yanlıştır ve bu bir cinayettir. Sebepimi ise: kurbanı bu hayattan, değerli olabilecek bir gelecekte koparmanın yanlış olduğu yönünde açıklamıştır. Fetüs için de bir geleceğe sahip olacağını, kürtajın da ahlaken yanlış olduğunu savunmuştur ve “bizimki gibi bir gelecek” görüşünü ileri sürmüştür (aktaran Tıbık, 2011: 144).

Boonin’e göre bir fetüsün yaşam hakkına sahip olabilmesi için organize beyin zarı etkinliğinin olması gerekmektedir. Ona göre ahlaki statü ve yaşam hakkı adına karar verebilecek tek ölçüt beyin zarıdır. Bizimki gibi bir geleceğin ortaya çıkabilmesi için organize beyin zarının mevcut olması gerekmektedir. “*Bizimki gibi bir geleceğe sahip olmamızın tek nedeni, gelecekte hayatlarımızı bizim için farklı biçimde değerli yapacak bilinçli deneyimleri yaşamamızı sağlayan bir beynimiz olmasıdır*” (Boonin, 2003: 126).

Boonin’in görüşü ile Marquis’in görüşü her ne kadar aynı anlama geliyor gibi anlaşılabilir olsa da Marquis’in görüşü bütün fetüsleri, Boonin’in görüşü ise belirli sınırlara ulaşmış olan fetüsleri hedef almaktadır. Beyin zarı ölçütü yaşam hakkını geliştirmiş ve bilinçli bir haz kapasitesine ulaşmış olan fetüsler için ortaya koymaktadır. “*Bunun nedeni, ne tür bir davranışın ahlaken uygun olduğuna dair bize ait düşüncelerin dışında, bu bireylerin kendilerinin de kendi gelecekleri hakkında arzuları olmasıdır.*” (Boonin, 2003: 73).

Boonin’in teorisine göre bazı fetüslerin yaşam haklarından bahsedilebilir ancak, yaşam hakkından bahsedilebilmesi için döllenme anı uygun değildir. Sonuca bakılacak olursa Boonin’e göre bilinç sahibi olmayan bir fetüs ile bilince ulaşmış fetüs, bebek,

ocuk ya da yetişkin birinin ahlaki konumu ve yaşam hakkı aynı olmamalıdır. Beyin zarı ölçütüne göre değerlendirme yapılacaksa fetüsün bilinçli hazlara ulaşmasına kadar olan süreç içinde gerçekleşen kürtaj ahlaken uygun olarak kabul edilmelidir.

3.BÖLÜM

Tezimizin bu başlığı altında kürtaj politikaları genel bir bakış olarak incelenecektir. Farklı ülke örnekleri ve Türkiye’de olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Birçok ülkede kürtaj konusu ahlaki veya dini sebeplere bağlı şekillenirken Türkiye’de kürtaj her zaman nüfus politikaları bağlamında şekillenmiş uygulama için farklı sebeplere dayandırılmıştır. Feminizmin kürtaja dair söylemsel hatları 2. Bölümde incelenmiş olup 3. Bölümde sadece Türkiye’deki politikalara feministlerin söylemi incelenecektir.

1. KÜRTAJ POLİTİKALARININ FARKLI ÜLKE ÖRNEKLERİYLE İNCELENMESİ

1970’li yıllardan sonra kürtaj yasaları ile ilgili olarak özgürleşme eğilimi hız kazanmıştır. Yine de 2021 yılında bile kürtajın yasak olduğu ülkelerin varlığından söz edilmektedir. Kürtajın yasak olarak kabul edildiği ülkelerde insanlar reforma gitmek için adımlar atmaktadır.

1931 yılında Şili’de terapötik kürtaj yasası sayesinde kadınlar sağlığını korumak adına kürtaj yaptırabiliyordu (Shepard ve Becerra, 2007: 203). 1989 yılında ise başa Augusto Pinochet’in gelmesi ile birlikte Şili’de kürtaj yasaklanmıştır. Şili’nin kürtaj yasasının dünyanın en sert yasası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. 1990 yılında Şili demokrasi adımları atmış, kürtajın yasallaşması için yasa tasarıları oluşturmuş ancak, muhafazakar milletvekilleri nedeni ile meclise bu tasarılar hiç ulaşamamıştır (Montero ve Villarroel, 2018: 280). Michelle Bachelet 2015 yılında halkın da desteğini alarak 3 şartın bulunması durumunda kürtajın yasal olabilmesi için bir yasa tasarısı hazırlamıştır. 3 şart ise gebeliğin kadının hayatını tehlikeye atması, embriyonik anomali durumları ve gebeliğin cinsel şiddet nedeni ile oluşmasıdır (Montero ve Villarroel, 2018: 280).

Tasarı kapsamında kürtajın yasal olabilmesi için sağlık profesyonellerine ret hakkı verilmiş, tek hekimin bulunduğu alanlarda ise bu hakkın kullanılması mümkün kılınmamıştır. Her ne kadar muhafazakar kesim bu tasarının onaylanmaması için elinden geleni yapmış olsa da yasa 2017 yılında yürürlüğe girmiştir (Montero ve

Villarroel, 2018: 281). Şili’de kadınlar belirli şartlar altında kürtajın yasal olması ile bir başarı elde etmiş olmuştur.

İrlanda’da 1983 yılında Anayasa’da yapılan bir değişiklik ile (8.madde) fetüsün yaşam hakkı olduğu kabul edilmiş, bu nedenle hayati bir tehlike söz konusu olmadığı durumlarda kadınların kürtaj yapması yasaklanmıştır (Enright ve diğ., 2015: 2). Ancak, hayati tehlikenin zaman aralığı ile ilgili herhangi bir bilginin bulunmaması, hayati riskin hangi açıdan değerlendirileceği unsurlarında kesin ifadelerin kullanılmaması kürtaj konusunda doktorları ikilemde bırakmıştır (Bloomer ve Fegan, 2014: 111). 2012 yılında 17 haftalık gebe olan Savita Halappanavar ağrı ve düşük tehlikesi ile hastaneye başvurmuş, doktorlar ise ceninin kalp atışının olduğu gerekçesi ile kadına müdahale etmemiştir. Kadın ise kısa bir süre içerisinde hayatını kaybetmiştir. Bu durum yaşanan ikilemi net şekilde ortaya koymaktadır (Aiken ve diğ., 2019: 1). Yaşanan bu durumun kürtaj yasasında bir dönüm noktası olduğu görülmektedir. Hem Birleşmiş Milletler (BM) hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) İrlanda’nın kürtaj politikasının zalim ve insanlık dışı olduğunu vurgulamış, bu durum ise İrlanda’da referanduma gidilmiştir (Aiken ve diğ., 2019: 1). Referandumda kürtaj ile ilgili hakkın tanınması için %66,4 oranında evet oyunun çıkması ile birlikte İrlanda’da kürtaj 12.haftaya kadar yasal kabul edilmiştir (BBC, 2019).

Yeni Zelanda’da 1977 yılında Kontrasepsiyon, Sterilizasyon, Kürtaj Yasası çıkarılmış (Contraception, Sterilisation, and Abortion Act–CSAA), söz konusu yasa 1961 tarihli Ceza Kanunu’nda belirtilen tüm istisnai koşulların yönetilmesini ve uygulanmasını düzenlemiştir (Edmond ve Burke, 2017: 201). Yeni Zelanda’da bir kadının kürtaj olabilmesi için (Edmond ve Burke, 2017: 201-202):

- Fetüsün kadının sağlığını tehdit ediyor olması,
- Fetüsün kadının akli sağlığını bozması,
- Hamileliğin ensest ilişkiden meydana gelmiş olması,
- Tüm bu unsurların iki ve daha fazla doktor tarafından rapor edilmesi gerekmektedir.

Yeni Zelanda sadece yasalar ile kürtajı yasaklamamış aynı zamanda kadınların kürtaj olabilecekleri kurumlar konusunda da engellemelerde bulunmuştur. İnsanlar yaşadıkları bölgede yeterli sayıda klinik bulamamakta, vicdanı ret oyu nedeni ile

doktor bulmakta zorlanmaktadır. Aynı zamanda kürtaj olmak isteyen kadınların 4 kere danışman görüşmesi yapmasının zorunlu tutulması sürenin uzamasına, prosedürlerin karmaşıklığı kürtaja ulaşılamamasına neden olmaktadır (Edmond ve Burke, 2017: 202-204).

İşçi Partisi iktidara geldiği zaman kürtajın yasallaşması konusu hükümetin gündeminde olsa da 2019 yılının ağustos ayına kadar herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Ağustos 2019 tarihinde ise kürtaj ile ilgili bir yasa tasarısı hazırlanmış ve meclise sunulmuştur. Bu yasa tasarısında istemli kürtajın 20 haftaya kadar yasal olması, 20 haftayı geçen hamileliklerde ise yasal gereklilik şartının bulunması yer almaktadır (Macfarlane, 2019: 191). Bunun yanında kürtaj hizmeti alabilmek adına ucuz, erişilebilir sağlık hizmeti dönüşümünün sağlanması vurgulanmış, yasa tasarısı 2020 yılında kabul edilmiştir ve yürürlüğe girmiştir.

21.yüzyıla geldiği halde hala bazı ülkelerin kürtaj yasalarının sınırlamalar bulundurduğu, erişimin kısıtlandığı, kürtaj ile ilgili olumsuz söylemlerin bulunduğu görülmektedir. ABD, Macaristan, Polonya, İtalya, İspanya, Brezilya ve Türkiye 21.yüzyılda biyopolitik açıdan kürtaj karşıtlığına sahip olan ülkeler arasındadır.

1965 yılında ABD’de Griswold v. Connecticut davası kapsamında doğum kontrolü kadının özel yaşamına saygı çerçevesinde ele alınmış ve bu duruma karışılmayacağı konusunda bir karar verilmiştir (Stetson, 2001: 252). 1973 yılında Roe V. Wade davasında yine kürtaj yasağının mahremiyet gerekçesi ile hukuka aykırı olduğu kanısına varılmış, Yüksek Mahkeme tarafından anayasaya aykırı bulunmuştur. Mahkeme kararlarına bakıldığında Yüksek Mahkemenin kürtaj için üç dönemden bahsettiği görülmektedir:1) 0-3 aylık gebelik kapsamında devlet bir kadının kürtaj erişimini kısıtlama hakkına sahip değildir. Kürtaja erişim için kadının doktorunun tıbbi kararı önem teşkil etmektedir. 2) 3-6 aylık gebelik sürecinde devlet kadının sağlığı açısından bir düzenleme yapma hakkına sahiptir. 3) 6-9 aylık dönemde kadının sağlığını korumak söz konusu ise devlet kürtaj ile ilgili bir düzenleme yapabilmektedir. Bu son 3 aylık dönemde devletin kürtajı engelleme hakkı vardır (Greenhouse ve Siegel, 2012: 229). Ancak, mahkemenin almış olduğu bu kararlar Pro-Life savunucularını rahatsız etmiş, bu grup Cumhuriyetçi Parti ile bir araya gelerek çeşitli kampanyalar düzenlemiştir. Cumhuriyetçi Parti kürtajı sınırlandıran yasa tasarılarını Kongreye sunmuştur.

1976 yılında Hyde yasa değişikliği ile birlikte Yüksek Mahkeme kürtaj işleminin kamu fonundan karşılanmasının önüne geçmiş, bu durumu anayasaya uygun bulmuştur. 1973 yılında alınan karar kapsamında kadınlar bebeklerini taşıma hakkından feragat edebilmektedir. Bu karar için devletin herhangi bir maddi yükümlülüğü bulunmamaktadır (Stetson, 2001: 255-256). 1992 yılında Planned Parenthood V Casey davasında kürtaj yaptırmak isteyen kadınlar için bazı şartlar getirilmiştir. Bu şartlardan bazıları risklerin oluşması, 24 saat boyunca beklenme gerekliliği, reşit olmayan bireylerin ailesinden onay alınması, evli olan kadınların ise eşinin rızasına başvurması olarak sıralanmıştır (De Gama, 1993: 118).

2000 yılına gelindiğinde ABD’de kürtaj yasaları ile ilgili kısıtlamalarda artış gözlenmiş, 2003 yılında Bush yönetiminde olan ABD’de 20 haftadan büyük olan fetüsün genişletme ve çıkarma yöntemi ile hayatına son verilmesi yasaklanmıştır. Kürtajın yasaklanması söz konusu olmasa da kadınların kürtaj hizmetine ulaşmaması için gerekli önlemler alınmıştır. Kürtaj Sağlayıcılarını Hedef Alan Uygulamalar (TRAP Yasaları) kapsamında kliniklerde kürtaj yapılmasının neredeyse imkansız hale gelmesi sağlanmıştır. Kadınlar kürtaj yaptırabilecekleri bir klinik bulmakta zorlanmakta, bulsa dahi maliyetleri nedeni ile kürtaj yaptıramamaktadır. TRAP Yasaları ile ilgili “Eyalet seviyesinde kürtaj yasaklanabilir mi?” sorusuna eyaletler bazında hukuk danışmanlığı yapan Jordan Goldberg şu yanıtı vermiştir:

“...ABD Anayasa'sı federal bir belgedir ve ABD içerisindeki tüm insanları korur. Dolayısıyla anayasal bir hakkınız varsa, diyelim ki bu bir hamileliği bitirme hakkı olsun, konuşma özgürlüğü, oy kullanma hakkı veya dininizi serbestçe yaşama hakkı olsun, o zaman bu eyaletler tarafından çiğnenemeyecek veya engellenemeyecek bir hak demektir. Dediğim gibi, kadının mahremiyet hakkı sınırları içinde eyaletler kürtajı düzenleyebilir, uygulanması konusunda zorluklar çıkarabilirler ama kürtajı uygulanabilir süresi içerisinde yasaklayamazlar ve kadına yasal sorumluluk getiremezler.” https://www.istabip.org.tr/ebulten/son/bulten_2012_7/dosya.html, 15 Eylül 2020)

2011 ile 2013 yılları arasında 205 adet kürtaj sınırlandıran yasa Kongreden geçmiştir (Pruitt ve Vanegas, 2015: 79). 2016 yılında Donald Trump ABD Başkanı olarak seçilmiş, seçim sonrasında kürtaj karşıtı pozisyonlarda artış yaşanmıştır. “Global Gag Rule” olarak adlandırılan politika 2017 yılında uygulanmaya

başlanmıştır. “Global Gag Rule” kapsamında yabancı sivil toplum kuruluşlarının kürtaj ile ilgili çalışma yapması aşamasında ABD’den fon alamayacağı belirtilmektedir (Yamin ve Bergallo, 2017: 1). Yamin ve Bergallo bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

“Amerika Birleşik Devletleri’ndeki yeni yönetim tarafından kışkırtılan finansman krizi, muhafazakar popülist milliyetçiliğin hızlı yükselişinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları (özellikle de kürtaj hakları) ile ilgili olarak yarattığı zorlukların bir yüzünü oluşturuyor. Diğer bir deyişle, fonlama değişiklikleri, ideolojinin bu alanda, yerel ve küresel çapta, savunucularının uzun zamandır bildiği politikaları belirleyen aşırı dereceyi yansıtıyor” (Yamin ve Bergallo, 2017: 1).

2017 yılında Trump “Protecting Life in Global Health Assistance” (Küresel Sağlık Yardımında Yaşamı Koruma) politikasını değiştirmiş, bu değişiklik ABD’nin yardımda bulunduğu tüm kurumları hedef almıştır (Center For Health and Gender Equity, 2018). Bu değişiklik ile birlikte HIV/AIDS, beslenme, anne ve çocuk sağlığı, su-temizlik-hijyen konularında hizmet veren kurumların fonları kesilmiş, söz konusu durum ise küresel sağlık açısından olumsuz bir etki oluşturmuştur (Center For Health and Gender Equity, 2018).

Yamin ve Bergallo’ya göre (2017: 1) kürtaj gibi üreme ve cinsellik içeren hakların geleneksel patriyarkal aileyi tehdit ettiği, bu nedenle de muhafazakar partilerin odağında olduğu bilinmektedir. 2018 yılında Trump Yaşam Yürüyüşü’ne (March For Life) katılmış, böylelikle kürtaj karşıtı olanlara tam destek vermiştir (Franklin ve Ginsburg, 2019: 4). Aynı zamanda Trump aile planlaması hizmeti sunan tüm kurumların Medicaid programından dışlanması, sağlık profesyonellerine ise “*dini ve ahlaki inançlarıyla*” karar verme hakkı verilmesi için düzenleme yapmıştır (Franklin ve Ginsburg, 2019: 4). Düzenleme kapsamında (Reingold ve Gostin, 2019: 21-22):

- Tüm eyaletlerde sağlık profesyonelleri kürtaj hizmeti vermeyi reddetme hakkına sahip olmuştur.
- Tüm eyaletlerde bekleme süresi konulmuştur.
- 18 yaşından küçük olan kişilerin ebeveynlerinden izin alması gerekmiştir.
- Kürtaj hizmeti veren kurum ve kuruluşlar için ek şartlar konulmuştur.

- Bazı eyaletler fetüsü insan statüsünde kabul eden yasaları kabul etmiştir.

Yukarıda sayılan her bir unsur kadınların kürtaj hizmetini kullanmasını engellemek adına tasarlanmıştır. ABD’de her ne kadar sınırlamalar getirilmiş olsa da pek çok eyalette şartlara bağlı şekilde kürtaj yapılmaktadır. Ancak, son yıllarda eyaletlerde kürtajın tamamen yasaklandığı ya da büyük ölçüde kısıtlandığı görülmektedir (Reingold ve Gostin, 2019: 21). Amerika’da 2019 yılında üreme çağında olan kadınların %58’i kürtaj hakkına düşman olduğu düşünülen eyaletlerde, %35’i ise kürtaj hakkını destekleyen eyaletlerde yaşamaktadır (Guttmacher Enstitüsü, 2019). 1 Eylül 2019 tarihi itibari ile 29 adet eyalet kürtaj haklarına düşman, 14 eyalet kürtaj haklarına destekleyici, 7 eyalet ise ortada kabul edilmiştir (Guttmacher Enstitüsü, 2019).

Alabama eyaletindeki kürtaj yasalarına bakıldığında sadece annenin sağlığı olumsuz şekilde etkilendiği durumlarda kürtaj yapılması yasaldır. Ensest ilişki ya da tecavüz nedeni ile hamile kalırsa dahi kürtaj döllenmeden sonraki süreç için yasaktır (Andrews, 2019: 85). Yasalara göre kürtaj işlemi yapan bir doktorun 99 yıla kadar hapis cezası alması mümkün görünmektedir (Andrews, 2019: 85).

Louisiana, Kentucky, Georgia, Ohio ve Mississippi eyaletlerinde kürtaj yasağı fetüsün kalp atışlarının duyulduğu andan itibaren geçerli olmaktadır (6.hafta) (Reingold ve Gostin, 2019: 21). 6.hafta sınırı konulması ile kürtajın direkt olarak yasaklanması aynı anlamı taşımaktadır çünkü gebeliğin 6.haftaya kadar fark edilmesi, dış gebelikten ayırt edilmesi neredeyse imkansızdır.

1953 yılında Macaristan’da kürtaj yasallaşmış, bu yasallaşma sonucunda kadınlar istemli kürtajı 12.haftaya kadar gerçekleştirebilme hakkı elde etmiştir (Pinter ve diğ., 2005: 55). 1953 yılında kabul edilen yasaya göre kürtaj için 3 gün bekleme şartı konulmuş, 2001 yılında ise bu şartın yerini iki aşamadan oluşan zorunlu danışman görüşmeleri almıştır. Aynı zamanda 18 yaşından küçük kişilerin velilerinden izin alınması zorunludur (Pinterve diğ., 2005: 55).

2010 yılında Macaristan’da iktidar Fidesz Partisi’nin olmuş, Victor Orban ise başbakan statüsüne yükselmiştir. 2011 yılında kürtaj karşıtı afiş kampanyası başlatılmış, kürtaj politikalarında yeni bir sayfa açılmıştır (Juhász, 2012: 3). Bu kampanyada Avrupa Birliği ilerleme fonundan yararlanılmış, *“ulusal politika ve programlarda toplumsal cinsiyetin yaygınlaştırılması”* kapsamında yürütülmüştür

(Juhász, 2012: 3). Kampanya sırasında pek çok afiş bastırılmış, bu afişlerde fetüsün annesine yalvardığı görülmüştür. “*Yaşamama izin ver! – Benden vazgeçersen, evlatlık vererek vazgeç!*” sloganları afişlerin üzerinde yerini almıştır (Juhász, 2012: 3). Orban hükümetinin 2012 yılında hazırlamış olduğu Anayasa kapsamında insan hakları dölleme ile birlikte embriyoya verilmiş, embriyo insan statüsünde değerlendirilmiştir (Juhász, 2012: 3).

Fidesz Partisi’nin geleneksel aile yapısına bağlı olduğu, bu nedenle kadın ile erkeğin evlenebileceğini belirten bir maddeyi anayasaya eklediği, alternatif evlilik türlerini yok saydığı görülmektedir. Patriyarkal aile adına cinsiyet çalışmaları sürdüren üniversitelere karşı protestolar geliştiren hükümet, geleneksel değerler üzerinden yola çıkmakta, doğurganlık oranlarının artması için politikalar hazırlamıştır (Szikra, 2018: 8). Gelir durumu iyi olan aileler için söz konusu politikalar avantaj sağlarken, maddi durumu yeterli olmayan aileler için bu durum negatif etkiler ortaya çıkarmıştır (Szikra, 2018: 10). Geliştirilen sosyal politikaların en önemli amacı nüfusu çoğaltmaktır. Grzebalska ve Petó (2017) Macaristan ve Polonya’nın hükümetlerinin cinsiyet ile ilgili yönetim şekillerini incelemiştir. Genel olarak muhafazakar yapıya sahip olan bu hükümetlerin aileye önem veren bir politika izlediği, kadın haklarına müdahale ettiği, cinsiyet karşıtı politikalar ile toplumsal baskı oluşturduğu görülmektedir.

Polonya’daki kürtaj yasasına bakıldığında üç istisnai durum dışında kürtaj yaptırılması yasaklanmış, bu durum Polonya’nın Avrupa’nın en katı kürtaj yasalarından birine sahip olmasına neden olmuştur (Szelewa, 2016: 741). Kürtajın yapılabilmesi için gerekli olan istisnai durumlardan biri hamileliğin tecavüz ya da ensest ilişkiden meydana gelmesidir. Aynı zamanda anne sağlığının tehlikede olması, fetüste bir anomali bulunması da kürtaj için yeterli olmuştur. Söz konusu yasa 1993 yılında Polonya Katolik Kilisesi tarafından kabul edilmiştir (Szelewa, 2016: 742). Hukuk ve Adalet Partisi (PiS), 2015 yılında Polonya hükümetinin başına geçmiş, sert politikalar ile adından söz ettirmiştir. Özellikle “doğmamışların hayatı” ile ilgili pek çok vaatte bulunan PiS, 2016 yılında kürtaj ile ilgili olarak bir yasa tasarısı hazırlamış, bu yasa tasarısında annenin hayatının tehlikeye düştüğü durumlar haricinde kürtajın yasaklanması yer almıştır (Grzebalska ve Petó, 2017: 169). Tasarıdan sonra ülke genelinde 140 bin kişinin protestolarda bulunması neticesinde yasa tasarısı geri çekilmiştir.

İtalya, İspanya ve Brezilya'da da muhafazakar kesimin kendini ön plana çıkarması ile kürtaj yasalarının giderek sertleştiğini söylemek mümkündür. İtalya'da muhafazakar olarak bilinen Lig Partisi her geçen gün oy oranını arttırmakta, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde İtalya'da birinci sırada yer almaktadır (Hürriyet, 2019b). İtalya'da kürtaj ile ilgili en önemli problemlerden biri vicdani rettir. Çünkü kadınlar doktorların vicdani ret vermesi nedeni ile kürtaj hizmetine erişememektedir. Ortalamaya bakıldığında İtalya'daki her 10 doktordan 7'si vicdani ret ile kürtaj hizmeti vermemektedir. Bazı bölgelerde ise bu oranın %90'lara kadar çıktığı görülmektedir (The Guardian, 2016).

Julian Savulescu'e (2006) göre tıbbi bakımın en önemli belirleyicileri hukuk, kaynakların adil dağılımı ve hastanın bilgilendirme sonrasındaki istekleridir. Hekimin kendi değerleri tıbbi bakım için bir belirleyici olarak kabul edilemez. Savulescu'ya göre vicdani ret ile ilgili 4 farklı argümandan söz edilebilir: etkisizlik ve eşitsizlik (Shop Doctors), uyumsuzluk (Fair-innings argument), hekim olma şartları ve ayrımcılık. Savulescu'ya göre hiçbir hekim tıbbi bakım sırasında vicdanını ön plana çıkarmamalıdır. Hekimler her zaman yasal ve yararlı olan hizmeti sunmak ile yükümlüdür. Tıp pratiği kapsamında var olan tüm hizmetleri sunabilecek yeterlilikte hekim olduğu durumlarda ise vicdani ret seçeneği tıp içine dahil edilebilir. Savulescu ve Schuklenk' e göre (2017), tıpta kürtaj ve yaşam sonlandırma ile ilgili konularda hekimlerin vicdani ret hakkı olmamalıdır. Bu görüşü de kimsenin zorla tıp okumadığına, tıp okumanın gönüllü bir eylem olduğuna dayandırmaktadır. Christopher Cowley'e göre (2016) kürtaj pratisyen hekimlerin iş tanımlarının çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle de söz konusu durum ile ilgili hekimlerin vicdani ret kullanması sağlık sistemi içinde tolere edilebilmelidir. Sağlıklı koşullarda gelişim göstermiş bir fetüsün kürtaj ile yaşamına son verilmesi hekim ruhuna aykırıdır. Hekimler iyileştirici nitelik taşımalıdır. Savulescu ve Schuklenk'e göre kürtaj konusunda vicdani ret kullanımını dinin baskısından kaynaklanmaktadır. Onlara göre toplumun muhafazakar yapısında meydana gelen artış değerlerin de muhafazakar olmasına neden olur.

2008 ve 2012 yılları arasında kürtaj ile ilgili olarak kısıtlayıcı önlemler gündeme gelmiş olsa da kanunen herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Lig Partisi henüz iktidara gelmemiş olsa da yerel alanlarda politikalarını uygulamıştır. 2018

yılında Lig Partisi'nin elinde bulunan Verona Belediyesi “yaşam hakkı taraftarı” olarak nitelendirilmiş, bu belediye kürtaj karşıtı olan grupları mali olarak desteklemiştir (BBC, 2019).

Brezilya’da da durum farklı değildir. Muhafazakar olarak bilinen Jair Bolsonaro “yaşam hakkı” sloganı ile kürtaja olan karşıtlığını dile getirmiştir. 2018 yılından itibaren Başbakan olarak görev yapan Bolsonaro kürtaj ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “*Ben olduğum sürece Brezilya’da kürtajın yasallaşmasına yönelik öneriler reddedilecek. Halkın parasıyla bu yöndeki faaliyetleri destekleyen sivil toplum kuruluşlarına karşı veto hakkımı kullanacağım*” (Euronews, 2019). Brezilya’da kürtaj olunabilmesi için annenin hayatının riskte olması, hamileliğin tecavüz ya da ensest ilişkiden meydana gelmesi, fetüste anomali gelişmesi gerekmektedir ancak, Bolsonaro’ya göre bu unsurlar bile kürtajın yasal olmasına izin vermemelidir (Euronews, 2019).

2011 yılında İspanya’da kürtaj yasa tasarısı Halk Partisi tarafından hazırlanmış, bu yasa tasarısı ile kürtaj sınırlandırılmak istenmiştir. 1985 yılında çıkarılan yasaya bakıldığında annenin yaşamının riske girmesi, tecavüz sonucunda hamile kalınması ve fetüste anomali gelişmesi durumlarında kürtaj olunabilmektedir. 2010 yılında ise Sosyalist Parti’nin hazırlamış olduğu yasa ile kadınların isteğine bağlı olarak 14 haftaya kadar kürtaj serbest bırakılmış, fetüsün anomali bulundurulması durumunda ise bu süre 22 haftaya kadar çıkarılmıştır (Bannink ve Albaladejo, 2018: 3). Halk Partisi’nin hazırlamış olduğu yasa tasarısında annenin hayati riskinin olması ya da tecavüz durumlarında kürtajın yasaklanması, 18 yaşından küçük olanların veli izninin bulunması yer almaktadır (Rada, 2014). Ancak, protestoların yaşanması tasarının geri çekilmesine vesile olmuştur.

Çağdaş toplum seviyesine gelmiş olduğu belirtilen Avrupa ülkelerinin ve Amerika Birleşik Devletleri’nin son 50 yıl içerisinde kadın bedeni üzerinden toplumsal alanda revizelere gittiği görülmektedir. Görüldüğü üzere çağdaş toplum olma noktasında kadın bedeninin varlığının kabul edilmesi önemli bir unsur olarak kabul görmemektedir. Çağdaş toplum olmak için ekonomik anlamda gelişme ve refah seviyesinin artmış olması yeterli kabul edilen bir anlayış çerçevesinin gelişmiş toplum olma noktasında yeterli olduğu ifade edilebilir.

Kadının varlığının sadece biyolojik bir öge olarak doğurganlığıyla anılması, ev işlerinde nesne görevi gören bir anlayışla yaşanan toplumsal alan içerisinde feminist mücadelenin olması doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bugün bahsedildiği gibi çağdaş olduğu ifade edilen ülkeler yaklaşık 40-50 öncesinde kadınların temel hakkı olan bedenleri hakkında karar verme hakları engellemiştir. Günümüzde sahip olunan hakların dahi belirli bir sınırı olduğu ve bu sınır çerçevesinde kürtaj haklarını kullanabildikleri görülmektedir. Kadınların toplumsal alan içerisinde herhangi bir nesneden farklı olarak değerlendirilmediği ve kurallar çerçevesinde kullanılabilir alanlar şeklinde değerlendirildiği yapılan hukuki düzenlemelerden anlaşılabilir.

Kadınların biyolojik olarak doğurganlık sahibi olmuş olmaları onların toplumsal bir üreticisi konumuna yerleştirilmesine neden olduğu söylenebilmektedir. Öyle ki bu etiketleme ataerkil anlayışının yüzyıllar içerisinde kültür ile kadınların düşünce biçiminde kabul edilmiş doğal bir algı olarak kendisini göstermiştir.

Süreç içerisinde meydana gelen farklı feminist teorilerden yola çıkıldığında ortak bir sonuç olarak kürtaj hakkının kadınların doğal hakkı olarak kabul edilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Ancak hangi feminist teoriden yola çıkılarak savunuculuğu yapılsa da toplumların kürtaj hakkını zor bir süreçten geçirdiği görülmektedir. Bu başlık içerisinde bahsedildiği gibi ülkelerin temsili davaları ve medyanın gücü sayesinde kürtaj hakkının sınırlayıcı bir şekilde olsa da kabul edildiği görülmektedir.

Ataerkil ideolojinin devlet mekanizmasının her alanında kendisini göstermiş olması feminizmin disiplinler arası etki alanına sahip olduğunu işaret etmektedir. Dolayısıyla aile planlamasından, ahlaki bakış ve hukuki bakış da dahil olmak üzere kürtaj hakkı konusunda feminizm sadece kadınların gebeliği sonlandırmak için istedikleri bir hak olarak algılanmamalıdır. Feminist görüş, ilk olarak kadın bedeninin toplumsal alanda farklılaştırılması noktasında temelden bir değişimin olması gerekliliği konusunda vurgu yapmaktadır. Bu yüzden kültürel feminizm, Marksist feminizm, sosyalist feminizm gibi alanlar ortaya çıkmıştır. Kadın bedeninin toplumsal alanda nasıl konumlandırıldığından yola çıkarak kadın bedeninin sahibi olanlar tarafından savunulması gerekliliğine vurgu yapan bir yaklaşım sunulmuştur. Verilen

bu mücadele ekseninde kürtaj hakkı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü kültürel kodlardan dini kurallara, tıp içeriklerine ve yasal düzleme kadar kürtajın birçok konuyla ilişkili olarak değerlendirildiği dikkat çekmektedir. Bu yüzden kürtaj hakkının kazanılması kadın bedeni hakkında sadece kadınların yani bendelerin sahibinin söz sahibi olabileceği bir toplumsal anlayış meydana gelecektir.

Yukarıda bahsedilmiş olan çağdaş toplumların kürtaj hakkında verdikleri kararların ve uygulamaların yasal düzlemde gerçekleşmiş olması ancak pratik alanda uygulamalarda problemlerin yaşanmaya devam ediyor olması toplumsal alanın her noktasında cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkmadığını göstermektedir. Bununla beraber gebeliğin sonlandırılması noktasının çizilen sınırlar ve konulan kurallar da aynı şekilde kürtajın kadınların bir hakkı olmaktan ziyade bir sebebe ya da sebeplere bağlı olarak uyulması gereken bir kural şeklinde verildiği de dikkat çekmektedir.

Çağdaş toplumların diğer toplumlardan farklı olarak kürtajın yasal düzlemde savunulabilmesi için olanak sağlıyor olduğu ifade edilebilir. Bunun dışında kadın bedeninin toplumsal alanın hemen hemen her noktasında kabul edilmeyen ve erkek cinsiyetle eşit görülmeyen bir cins bakış açısının devam ettirildiği söylenebilir. Dolayısıyla ataerkil ideolojinin devamlılığında her ne kadar kürtaj hakkının önemli bir yeri olsa da henüz 50 yıl içerisinde çok bir ilerlemenin olmadığı dikkat çekmektedir.

2. TÜRKİYE’DE KÜRTAJ POLİTİKALARI

Kürtaj her ne kadar kadınların sağlıkları, üreme hakları ve bireysel özgürlüklerini içeren bir konu olsa da ülkeler tarafından nüfus planlaması açısından ele alınmış, bu nedenle siyasi bir konu olmaktan kurtulamamıştır. Kürtaj konusunda ne yazık ki ülkeler ve toplumlar kişileri yönlendirmektedir. Her bir kadın yaşamış olduğu dönemin şartlarından etkilenmiş, dönemde uygulanmış olan yasalara uymak zorunda kalmıştır. Türkiye’de de farklı bir durum söz konusu değildir. Türkiye’de nüfus planlamasına bakıldığında her bir dönem için sosyal ve ekonomik duruma göre farklılıklar yaşandığı görülmektedir. Türkiye’deki kürtaj politikalarını incelemek için 3 dönem belirlenmiştir. Ana hatlarıyla bu üç dönemdeki politikalar incelenmiş dönemsel farklılıklar anlatılmaya çalışılmıştır

2.1. Geç Osmanlı Döneminde Kürtaj Politikası

Kürtaj politikalarının anlaşılması için ilk olarak nüfus planlamalarına bakılması gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin kürtaj hakkındaki politikalarının da nüfus politikaları önem arz etmektedir. Meydana gelen nüfus politikaları Geç Osmanlı Döneminde şekillenmiştir. Osmanlı Devleti’nde nüfus hakkında sistemli çalışmalar 19. Yüzyıla kadar görülememektedir. Nüfus kapsamında en fazla önemsenen kısmı sayısal olarak nüfusun fazla olmasıdır. Bunun sebebi de sayıca fazla olmanın askeri gücün varlığını simgelemesidir. Bunun dışında nüfus bilgisinin Osmanlı Devleti’nde kullanılan alanları ise şu şekildedir; vergi, genellikle gayrimüslimlerin içinde bulunduğu ayrılıkçı gruplar ve askeri alandır. Bu alanların ön planda tutulmasının sebebi ise devletin yönetimi ve güvenliğe ilişkin sorunlarla alakalı olmasıdır (Özbay, 2010: 167). 19. Yüzyıla gelindiği ilk defa 1831 yılında nüfus sayımı yapıldığı görülmektedir. Osmanlı Devleti’nde yapılan bu ilk nüfus sayımında sadece erkekler dahil edilerek gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi ise bahsedildiği üzere askerlikten ve vergiden sorumlu olanların erkekler olmasıdır. Modern nüfus sayımı kapsamında kadınların da dahil edilerek yapılan nüfus sayımı ise Sicil-i Nüfus Nizamnamesiyle 1878 yılında yapılmıştır (Shaw, 1978: 325, 330-331).

Osmanlı Devleti’nde gerçekleştirilen nüfus sayımları ile modernleşme hareketlerinin diğer unsurlarından tıp ve hukuk alanında da adımlar atılmış ve iktidarın

yapıtaşlarını oluşturmaya başlamıştır. Bu bağlamda 19. Yüzyılda kamu sağlığı oldukça önemli görülmüş ve devlet hastanelerinin kurulmaya başladığı bir dönem olarak dikkat çekmiştir. Devlet hastaneleriyle beraber karantina merkezleri de açılmış ve seks işçisi olan insanlar zorunlu sağlık muayenesine tabi tutulmuştur (Demirci ve Somel, 2008: 380-381).

Geç Osmanlı Döneminde yaşanan bu girişimler kürtaj hakkında da birtakım gelişmeleri beraberinde getirmiştir. İlk olarak kamu sağlığı kapsamında doğurganlık özelliğinden dolayı kadın bedeni devlet müdahalesi altında tutulmuştur. Kadınların bu süreçten 20. Yüzyıla kadar olan sürece kadar cinsellikleriyle beraber kamusal alanda değerlendirildiği görülmektedir. Öyle ki ilk olarak doğurganlık özellikleriyle başlayan bu değerlendirme daha sonra kamusal alanda vatandaş olmaları, birtakım haklara sahip olmalarıyla gerçekleşmiştir (Miller, 2016: 357). Verilen haklar çerçevesinde kadınların kamudaki varlıklarının devlet tarafından belirlendiği söylenebilir. Bunun sebebi ise bahsedildiği üzere kadınların taleplerinden ziyade devletin aldığı kararlarla kadının toplum içindeki yerinin belirlenmesi olduğudur.

Kadının toplum içerisindeki konumunun devlet tarafından belirlenmiş olması sonuç olarak kürtaj hakkının da devlet tarafından belirlenmesine yol açmıştır. Özellikle Müslüman kadınlar arasında yapılmasının önlenmesi amacıyla ilk nüfus sayımından önce 1789 yılında bir ferman çıkarılmıştır. Dönemin hükümdarı olan III. Selim'e ait olan bu fermanda kadınların kürtaj için ulaşabilecekleri ebe, eczacı ve tabiplerin kürtaj konusunda kadınlara hizmet vermeyeceklerine dair yemin etmeleri konu edilmiştir (Balsoy, 2012: 24).

III. Selim verdiği bu fermanın yaptırımları 1827 yılında bir hamile kadının Musevi bir ebeden ilaç temin etmesi sonucunda ikisinin de sürgün edilmesi olarak görülmüştür. Kadın bedenine olan bu müdahale 1838 yılında yeni bir ferman ile devlet politikaları arasında kürtajın da yerini almasına neden olmuştur. Kürtajın, devlet politikaları arasında Meclis-i Umûr-ı Nâfia, Dâr-ı Şûrâ-yı Bâbı-Âli ve Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye tarafından raporlar hazırlanarak sistemli bir şekilde yer bulmaya başlamıştır. Kürtaj hakkında hazırlanan raporlara göre nüfus sayısının fazla olması devletin güçlü olduğu anlamına gelmekte olduğu ifade edilmektedir. Buradan hareketle nüfusun arttırılmasına yönelik yapılması gereken çalışmalar olduğu gibi nüfusu azaltmaya yönelik girişimlerin de önüne geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kürtajın yapılmasının önüne geçilmesinde devletin gücü kadar önemli olan bir neden de kürtajın ilahi iradenin reddi olarak görülmesidir. Çünkü kürtajın bir ruhu öldürülmesi olarak değerlendirilmesi söz konusudur. Bahsedilen raporda ayrıca kadınların niçin kürtaj yaptırdığına ilişkin bilgiler de verilmektedir. Kadınlara ya zevkten ya da yoksulluktan kürtaj yaptırdıkları sonucuna ulaşmışlar ve ilk sebepten dolayı kürtaj yaptırmaya çalışan kadınları zor kullanarak engelleme yoluna gitmişlerdir. İkinci sebepten yani yoksulluktan kürtaj yaptırmaya çalışan kadınlara da devlet yardımıyla bulunarak onların engellenebileceği ifade edilmiştir (Somel, 2002: 72-73).

Geç Osmanlı Dönemi'ne tekabül eden bu raporlar hazırlandıktan sonra devlet politikalarının oluşturulması bakımından görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonrasında denetim altında tutulması gerekenlerin kürtajı gerçekleştirenlerin yani ebelerin, eczacıların ve doktorların olması gerektiği üzerinde bir karara varılmıştır (Somel, 2002: 75). Böylece kadın bedeninin kürtaj hakkında alacağı kararın resmi bir denetime bağlanmış olduğu görülmektedir.

Kürtajın resmi bir şekilde yasaklandığı ve girişimde bulunulduğunda ya da gerçekleştirildiği takdirde ağır yaptırımlarının olması hakkında verilen kararlar hazırlanan raporlar sonucunda oluşmuştur. Bu raporların bir diğer özelliği ise dini nedenlere bağlanılarak hazırlanmış olmasıdır. Bunun sebebi ise Osmanlı Devleti'nin İslam'ın Hanefî mezhebinin yaklaşımını benimsemiş olmasıdır. Hanefî mezhebi içerisinde kürtaj hakkında yapılması tavsiye edilmeyen ancak yasak olmadığı kabul edilmektedir. Her ne kadar hamileliğin ilk 120 gününde ruhun üflenmediğine inanılsa da kürtajın hoş karşılanmadığı görülmektedir (Demirci ve Somel, 2008: 383). Osmanlı Devleti içinde yer alan diğer mezheplerden birisi de Malikiler'dir. Bu mezheptekiler ise kürtajın tamamen yasak olmasını ifade etmektedirler. Zaruri olarak adlandırılan sebepler var ise hamileliğin ilk 40 gün içerisinde sonlandırılabilceğini kabul etmektedirler. Hanefî mezhebine yakın bir tutum sergileyen Hanbeli ve Şafiiler ise kürtajın yapılmasına ilişkin farklı zaman dilimlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Buradan hareketle İslami yasal geleneğe bakıldığında kürtaj konusunda annenin çocuktan önce tutulduğu dikkat çekmektedir. Ancak yine de hoş olmayan bir eylem olarak kabul edilmektedir (Demirci ve Somel, 2008: 383).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde nüfusun az olması savaşları olumsuz yönde etkilemiştir (Elibol, 2007: 135-160). Nüfusun az sayıda olması bir yandan tarlaların boş kalmasına bir yandan da yeterli askere sahip olunamamasına neden olmuştur. Hem savaştan hem de hastalıklardan ötürü nüfus giderek azalmış, azalan nüfusun arttırılabilmesi için Avrupa'dan göçmenler getirilmiştir. Osmanlı döneminde özellikle nüfus ile ilgili yaşanan sıkıntılar nedeni ile ıskat-ı cenin (çocuk düşürme) yasaklanmıştır. Tanzimat öncesine bakıldığında çocuk düşürmenin fermanlar ile yasaklandığı, Tanzimat sonrasında ise ceza hukuku ile çocuk düşürmenin bir suç olduğu görülmektedir (Tokaç, 2012: 20-23).

Osmanlı döneminde sadece çocuk düşürtme yasaklanmamış aynı zamanda çocuğu olanlara ya da ikiz çocuk dünyaya getirenlere para yardımları yapılmıştır. Çocuğun düşürülmesinde rol oynayanlara ise hem para hem hapis hem de sürgün cezaları verilmiştir ancak, o dönemde bile yasa dışı yollar ile kürtaj yapan kişilere rastlanılmaktadır. Geç Osmanlı Dönemi içerisinde kürtaj hakkında alınan kararlar yasal düzlemde ilk olarak 1859'da gerçekleştirilmiştir. Kürtajın daha çok İslam hukukunda ve özel alanda olması yasal anlamda düzenlenmesini engellemiştir. Osmanlı'nın Kırım Savaşı sonrasında siyasal elitlerin Batı yanlısı gruplardan oluşması kürtajın yasal düzleme taşınmasında etkili olmuştur. Çünkü Batı yanlısı siyasal elitler Avrupa ile yakın ilişkiler kurmaları onların kültürel ve diplomatik anlamda gelişen görüşlerini etkilemiştir (Demirci ve Somel, 2008: 392).

1859 Ceza Yasası çervesinde kürtaj "tehditler" başlığında yer almıştır. Bu şekilde yer alan kürtaj hakkındaki yasal düzenleme 1810 Fransız Ceza Yasasından uyarlanmıştır. Fransız hukukçularının kürtaj hakkındaki görüşleri "şiddet suçu" kapsamında yer almaktadır. Yani kadının görebileceği saldırının uygulayıcısına yönelik bir ifade söz konusudur. Osmanlı Devleti'nde ise yasanın ilgilileri ise kürtaj olmak isteyen kadın ya da kürtajı yapan doktor yer almaktadır. Yani fetüsün yaşamının merkeze alınmamasından ziyade kadının ya da doktorun kürtaj girişimde bulunmalarının uygunsuz olarak görülmesidir. Bunun daha açık anlaşılabilmesi için kürtaj yapıldığı takdirde uygulanan cezalara bakılması yeterlidir. Çünkü ceza olarak fetüsün bir ruh taşımadığı düşüncesiyle kürtajdan sorumlu olanların hapis cezası ya da diyet ödemesi şeklinde hazırlanmış olduğu görülmektedir (Miller, 2007: 360-361).

Uygulamaya koyulan kürtaj hakkındaki yasada kürtaj yapan veyahut yaptıran kadına bir yaptırım söz konusudur değildir. Kürtaja sebep olanların ceza aldığı görülmektedir. 1838 yılındaki fermanda kadının eşiyle birlikte ceza alması emredilirken 1859'da yapılan yasada Hanefi mezhebinden görüşünden hareket edilerek kadının eşinin rızasıyla kürtaj yaptırması suç olarak görülmemiştir (Konan, 2008: 330-331; Somel, 2002: 79).

Yasal düzenlemelerle cezalarının oluşturulması kürtajın illegal olarak yapılmasının önünü kesmemiştir. Bu durum karşısında 1890 yılında dönemin hükümdarı olan II. Abdülhamit bir rapor yayınlamıştır. Bu raporun kürtajın Müslüman dünyasında dikkat çekmesi amaçlanmış ve Kur'an'a ve Hz. Muhammed'in öğretileri arasında kürtajın şeytani bir suç olarak kabul edildiği bildirilmiştir (Ertem, 2011: 51). Geç Osmanlı Döneminde meydana gelen kürtaj hakkındaki gelişmeler son olarak 1904'te sosyal politikaların içerisinde yer alarak değişiklik göstermiştir. Bunun sebebi ise kürtajın yaptırılmasında ikinci sebep olarak görülen yoksulluktur. Devlet yoksul olan ya da 7 çocuktan fazla çocuğa sahip olan ailelere ve kimsesiz çocukları evlat edinenlere maddi yardımlarda bulunulacağı yönünde kararlar almıştır. Bu kararlara 1911 yılında birkaç ilave daha yapılmıştır. Kanunnamedeki bu son değişiklik 1926'ya kadar devam etmiştir. Kürtaj üzerinden yapılan bu kararların ve yasal düzenlemelerin kadının bedeninin kamusal alanda değerlendirildiği görülmektedir (Miller, 2007: 361).

Genel olarak bu dönem içerisinde feminist söyleminin üretilmemiş olması, devlet politikalarının kadın bedeni üzerinde nüfus politikaları çerçevesinde söz sahibi olmasından kaynaklanmıştır. Kürtajın yasaklanmasına ilişkin bu tür politikalar dönem içerisinde ve sonrasında savunulsa da kadın bedenin kamusal hale dönüştürülmesi noktasında eleştiri toplamaktadır. Bu dönem içerisinde kadın bedeninin devlet tarafından dini ve ahlaki çerçevede değerlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla kürtajın bir hak olarak kadınların kullanabileceği sağlık hizmeti olarak değerlendirilmediği dikkat çekmektedir. Öyle ki bu konuda hiçbir karşıt görüşün gelişmediği var olan otoriteye uyum sağlanmış olduğu da görülmektedir. Bununla beraber yasadışı kürtaj yaptıran kadınların sayılarında da gittikçe artan bir sayının ortaya çıkmasına neden olunmuştur.

2.2. Cumhuriyet döneminde Kürtaj Politikası

Cumhuriyetin kurulmasından 1965 yılına kadar geçen süreçte gebelik sonlandırmak her ne sebeple olursa olsun yasaklanmıştır. 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu ile 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu kapsamında kürtaj ile ilgili yasaklamalar yapılmıştır. Hem Birinci Dünya Savaşı'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda büyük kayıpların yaşanması, tarım ve ekonomide insan gücüne ihtiyacın duyulması, bebeklerin ve çocukların o dönemde çok fazla vefat etmiş olması doğurganlık ile ilgili politikanın yapılmasını zorunlu kılmıştır (Güngördü, 2019:56-58).

1923-1965 arasındaki yıllarda doğurganlığı arttıran politikalar izlenmiştir. Bu politikaların uygulanabilmesi için yasal düzenlemeler yapılmış, doğum kontrolü ve kürtaj yasaklanmıştır. Kürtajın yasak olduğu halde yapıyor olması 1950'li yıllarda politikaların değiştirilmesine etki etmiştir. 1953 ve 1954 yılları arasında yapılan araştırmada Dr. Zekai Burak, Ankara Doğumevi'ne gelen 5.000 kadının kayıtlarını incelemiştir. 5.000 kadının geçmişteki gebeliklerinin %30'unun düşük ile sonuçlandığı, düşük yapmış olan kadınların ölüm hızının doğum yapmış olanlara göre 4 kat fazla olduğu, hayatta kalanların %27'sinin ise daha sonraki dönemde kısır olduğu gözlemlenmiştir (Kaleci ve diğerleri, 2015).

1955 ile 1960 yıllarında nüfusun hızlı bir şekilde artmış ve yüksek seviyeye ulaşmış olması ile birlikte hem sosyal hem de ekonomik sorunlar baş göstermiştir. 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile iş birliğine girmiş ve yeni nüfus politikası süreci başlamıştır. Kalkınma ve nüfus birlikte ele alınmış ve nüfusun fazlalığı kalkınmanın önünde bir engel olarak görülmüştür. 1960'lı yıllardan sonra hem doğum kontrolü hem de kürtaj ile ilgili değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Çocuk ölümlerindeki azalış, nüfusun yıl içerisinde %2 oranında büyüme eğiliminde olması, bu artışın hem sosyal hem de ekonomik açıdan sorunlar doğurması kürtaj ve doğum kontrolü ile ilgili yapılan değişikliklerin temelini oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD liderliğinde gelişmekte olan ülkelerde nüfus azaltımına gidilmiş, bu durum nüfus ile ilgili politikaları etkilemiştir (Danış, 2016). Buna istinaden 1965 yılında Nüfus Planlanması Hakkında Kanun ile doğum kontrol yöntemleri serbestlik kazanmıştır.

Kürtaj yasak olmaya devam etmiş, sadece annenin veya ceninin sağlığının tehlikede olduğu durumlarda izin verilmiştir (Güngördü, 2019: 58).

1970’lerde kürtaj politikalarının yasallaşması ile ilgili adımlar atılmıştır. Türk Tabipler Birliği, Türk Jinekoloji Cemiyeti gibi kuruluşlar kürtajın serbestleşmesi ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Yasa dışı kürtajdan dolayı ölüm oranının yüksek olması konunun meclise de taşınmasını sağlamıştır. 1971’de Sağlık Şurası “bedeva kürtaj” hakkını benimsemiştir. Aynı yılın haziranında Mersin Milletvekili Celal Kargılı kürtajın yasal olması için kanun teklifi vermiştir. 1972’ de Sağlık Bakanlığı tarafından kadın sağlığı uzmanları tarafından oluşturulan bir ekip ile kürtaj ile ilgili bir yol haritası oluşturulması istenmiştir. Yapılan araştırmalar, Türkiye’de 70’li yıllarda doğurganlık çağında olan kadınların %14’ünün sağlıksız bir şekilde kürtaj yaptırdığını, 80’li yıllara gelindiğinde 3 çocuktan fazlasını istemediklerini göstermiştir. Tüm bunlar nüfus artışı konusunda ciddi bir yükselişe neden olmuş, kürtaj sayısı oldukça artmıştır ve kadınların buna bağlı ölüm oranı da yüksek çıkmıştır (Kaleci ve diğerleri, 2015).

1983 yılından itibaren yürürlüğe girmiş olan Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ile birlikte “Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzün ve Nüfus Planlaması Hizmetlerini Yürütme Yönetmeliği” oluşturulmuş, bu yönetmeliğe göre kürtaj belirli şartlar altında suç kapsamından çıkarılmıştır. Söz konusu Kanun kapsamında (madde 2) usulüne uygun şekilde kürtaj yapılması öngörülmüştür. “Gebeliğin Sona Erdirilmesi” başlığına sahip bölümün madde 5’ine göre:

“Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir. (f.1). Gebelik süresi, on haftadan fazla ise rahim ancak gebelik, annenin hayatını tehdit ettiği veya edeceği veya doğacak çocuk ile onu takip edecek nesiller için ağır maluliyete neden olacağı hallerde doğum ve kadın hastalıkları uzmanı ve ilgili daldan bir uzmanın objektif bulgulara dayanan gerekçeli raporları ile tahliye edilir. (f.2). Derhal müdahale edilmediği takdirde hayatı veya hayati organlardan birisini tehdit eden acil hallerde durumu tespit eden yetkili hekim tarafından gerekli müdahale yapılarak rahim tahliye edilir. Ancak, hekim bu müdahaleyi yapmadan önce veya mümkün olmadığı hallerde müdahaleden itibaren en geç yirmi dört saat içinde müdahale yapılan kadının

kimliği, yapılan müdahale ile müdahaleyi icabettiren gerekçeleri illerde sağlık ve sosyal yardım müdürlüklerine, ilçelerde hükümet tabipliklerine bildirmeye zorunludur... (f.3)”

Genel olarak cumhuriyet döneminde kürtajın yavaş adımlarla yavaşlama sürecinin olduğu görölmektedir. Yavaş olmasının temelinde kadın bedeninin hala kamusal olarak görülüyor olmasıdır. Aynı zamanda kadınların yasal olmayan şekillerde kürtaj olmaları ve bu operasyonlar sonucunda yaşamlarını yitiriyor olmalarıdır. Bu durumun önüne geçilebilmesi için kürtaj olunabilmesi için bazı unsurların olması gerekliliği üzerinde durularak kürtajın yasallaşma süreçleri geçirdiği görölmektedir. Buna karşılık kadının kendi isteği doğrultusunda kürtaj olmasının önünün 1980'lere kadar gerçekleşmediği görölmektedir. Kürtajın yasallaşmasında feminist hareketlerin dışında sağlık ve nüfus politikalarının etkili olduğu bir süreç yaşandığı söylenebilir.

Bu dönem içerisinde öncelikli olarak kadın bedeninin sadece anne görevi gördüğu ve nüfusun çoğalmasında nesneleştirildiği dikkat çekmektedir. Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Kurtuluş Savaşı ile nüfusun azalmış olması ülkede genel olarak kalkınma politikalarını gündeme getirmiştir. Nüfus politikaları da kalkınma doğrultusunda önem verilen bir konu olmuştur. Uzun yıllar ülkenin nüfusunun arttırılması doğrultusunda kürtajın yasaklanmış olduğu görölmektedir. Bununla beraber çocuk sayısındaki fazlalığın teşvik edilmesi noktasında da çalışmalar yapıldığı görölmektedir. Bir önceki döneme kıyasla kadının bedeninin dini ve ahlaki öğelerden sıyrılmış olduğu ancak bu defa devlet politikalarının bir ürünü olduğu görölmektedir.

Her ne kadar kürtaj yasak olsa da kadınların yasadışı yollarla kürtaj olduklarına ilişkin istatistiklerin sunulması kürtajın bir hak olarak verilmesi doğrultusunda adımların atılmasına neden olunmuştur. Gerçekleştirilen atılımlar sonucunda belirli kurallar doğrultusunda kürtajın yasallaştırılması bu döneme tekabül etmektedir. Kadın ve çocuk sağlığının ön plana çıkartılarak edinilen bu hak çerçevesinde feminist hareketlerin de başladığı görölmektedir. Bu feminist hareketler her ne kadar Türkiye sınırlarında yeni olmasa da eskiye kıyasla daha etkili olduğu ve toplumda feminizmin bilinir olmasını sağlamış olduğu görölmektedir. Burada kitle iletişim araçlarından gazetelerin ve köşe yazarlarının oldukça büyük payı bulunmaktadır. Çünkü doktorların

dahi karşı çıktığı kürtaj hakkına dair savunuculuk eylemlerinin gerçekleştirilmesinde yalnız kalan kadınlar yine bir araya gelerek kendilerinin oluşturdukları mücadele ile ulaştıkları görülmektedir. Bunun dışında genel olarak Türkiye’de hakların devlet tarafından sağlanmış olması kürtaj hakkının geç gelmesinde de etkili olduğu söylenebilir. Bunun sebebi seçme ve seçilme haklarından nüfus sayımlarına kadar var olan kadın haklarının bir kazanım sonucunda değil devletin sağladığı bir hak olarak verildiği ifade edilebilir.

Türkiye’de siyasal anlamda muhafazakâr eğilimin ağırlık göstermeye başladığı bir dönüşüme girilmiş olması feminist hareketleri dolayısıyla kürtaj hakkında da söylemlerin yeniden oluşturulmasına enden olmuştur. 2002 yılında iktidara gelen AKP ile kadın bedenine yeniden ataerkil bir ideolojiyle yaklaşılması ve dönemin başbakanı tarafından kürtajın katillikle eşdeğer tutulmuş olması feminist hareketin alevlenmesine neden olmuştur. Kadınların bedenlerinin sadece anne olmak ve doğurmak üzerine inşa edilen toplumsal rollerinin doğrudan iktidar tarafından ifade edilmesi üzerinde durulması gereken biyo-iktidar süreciyle doğrudan ilişkilidir. Bununla beraber kadınların hakları olanı devretmemek adına mücadele vermeleri de Türkiye’de feminist hareketlerin gelişmesinde etkili olduğu görülmektedir.

2.3. Günümüz Türkiye’sinde Kürtaj Politikaları

Günümüzdeki kürtaj politikalarının anlaşılabilmesi için, toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinden gerçekleştirilen politikalara bakılması gerekmektedir. Bu bağlamda; öncelikle kadın politikaları ekseninde yapılan çalışmalara odaklanılmalıdır. Var olan kürtaj politikalarını incelemek için 2002’den bugüne iktidarda varlığını devam ettiren AKP’nin uygulamalarına bakılması gerekmektedir.

AKP’nin ilk iktidara geldiği zaman izlediği toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki politikalar ile bugün olanlar arasında farklılıklar görülmektedir. İlk dönem içerisinde, kadınların karar verme sürecinde var olmalarının desteklendiği görülmektedir. Özellikle siyaset ekseninde kadınların dahil edilmesi açısından oldukça aktif bir sürecin varlığından bahsetmek mümkündür. Kadınların kamusal alandaki bedensel olarak var olmalarının konu edildiği bu girişimlerin en başında türban tartışmaları yer almaktadır. AKP iktidara gelmeden önce var olan türban tartışmaları laiklik ve din özgürlüğü kapsamında değerlendirilmekteydi. Ancak AKP döneminde kadınların

kamusal alanda türban yasağından dolayı girişimde bulunamamalarının üzerinde durularak kadınların özgürlüklerinin engellendiği üzerinden bir siyaset yapıldığı görülmektedir (Coşar, 2008: 61). AKP'nin baskın şekilde devam ettiği türban konusundaki tutumu 2013 yılında kamuda başörtüsü kullanımının serbest bırakılmasının yolunu açmıştır. AKP'nin bu serbestliği yapmasında söylemsel olarak her ne kadar kadınların özgürlüklerine gönderme yapsa da gerçek nedenlerinin tam olarak böyle olmadığı görülmektedir. Bunun sebebi ise kamuda görev yapan başörtülü kadınların hem içinde buldukları alana uygun hem de dini hususlara uygun davranmaları gerektiğinin vurgulanmasıdır. Bu durum kadınların devlet eliyle hem nesneleştirildiğini hem de hükümetin uyguladığı politikalar ve normlar çerçevesinde özneleştirildiğini işaret etmektedir (Kaynak, 2016: 40).

AKP'nin ilk dönemlerinde kadınların özgürlüklerinin yanı sıra kız çocuklarının eğitim görmeleri hakkında da birçok girişim yapıldığı görülmektedir; “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder”, “7 Çok Geç”, “Eğitime %100 Destek”, “Önce Çocuklar” bunlara örnektir (Özaydınlık, 2014: 107). Yapılan bu çalışmalar, olumlu sonuçlar vermiştir ve niçin kız çocuklarının eğitim almak konusunda problem yaşadığına dair de bir cevaba ulaşılmamış sağlamıştır. Çıkan sonuca baktığımızda; çocukların ailelerinin sahip olduğu eril zihniyet ve devletin bu zihniyet karşısında uzun zaman kalıcı çözümler bulamadığı görülmüştür. Ayrıca çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığının da bir kanıtı olarak düşünülebilecek anlamları içinde taşımaktadır.

İlk dönem AKP'de neoliberal politikaların uygulandığı bir dönem olmuştur. Her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinden hareket edildiği görülse de bunun arka planında Avrupa Birliği üyeliği süreçlerinin ve neoliberal politikaların olduğu iddia edilmektedir. İkinci dönemi olarak ifade edilebilecek olan 2007 yılı sonrasında, ilk dönem çizdiği görüntünün dışında ataerkil ve ahlaki değerleri önceleyen dini söylemlerin yer aldığı kadın politikalarının uygulandığı görülmektedir. Kısacası bu dönem içerisinde, toplumsal cinsiyet üzerinde ilk dönemde geliştirilen söylemler dindar-muhafazakâr bir dönüşüm yaşanmıştır (Acar ve Altunok, 2012: 14; Güneş-Ayata ve Doğangün, 2017: 611).

2007 seçim beyannamesinde kadınlar “aile” politikaları başlığının alt başlığı haline gelmiştir daha çok aileyi güçlendirme üzerine yoğunlaşmıştır. Beyannamede

kadınlar için oluşturulan başlıklar içerisinde “eşit iş eşit ücret”, “işe alımda cinsiyetçiliğin önüne geçilmesi”, “kadın girişimciliği arttırmak için mikro kredi destekleri” başlıkları da yer almıştır. Mikro kredilerde pozitif ayrımcılık ile kadınlara daha üst bir limit belirlenmiştir. Ancak teşvik edilen işler ev ve bakım işleri çerçevesinde gelişmiş bu da maalesef cinsiyetçi bir yaklaşımı doğurmuştur (Güngördü, 2019: 81-84). AKP’nin ikinci döneminde toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine 2009 yılında Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Buradan hareketle, 5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu çerçevesinde 1. Maddede yer alan kanunun amacı doğrultusunda; kadın haklarının korunması ve bu haklarının geliştirilmesi ve toplumsal alanda var olan eşitsizliklerin giderilmesine yönelik faaliyetlerin yürütülmesi üzerinde girişimlerde bulunulmuştur (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kadını, 24/03/2009:1).

AKP döneminde kürtaj hakkında ilk girişim 2003 yılında gerçekleşmiştir. Özürlüler kanun tasarısı taslağına “fetüsün engelli olması” sebebiyle kürtajın gerçekleştirilmesine izin verilmediği bir madde eklenmek istenmiştir. Ancak bu durum tartışılmış ve sonuç olarak söz konusu maddenin taslaktan çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır. AKP’nin iktidarda olduğu süreç boyunca nüfus planlaması ve aile politikalarının gündemde olması doğrultusunda kürtaj hakkında söylemlerin gerçekleştiği görülmektedir. Ancak bu dönemler arasında farklı şekillerde görülmektedir. 2004 yılında yani AKP’nin ilk döneminde kadının mağdur olduğu bir suç sonucunda hamile kalmış olması durumunda kürtaj için yasal sınır 20 haftaya kadar 5237 sayılı TCK, 99/6 Maddesiyle uzatılmıştır. Ancak bu madde gereğinde tecavüzün yasal olarak kanıtlanması zorundalığını da beraberinde getirmektedir (Uğurlu, 2010: 26). Çünkü tecavüzlerin ev için de gerçekleştiği bir vakada tecavüzün ispatlanmasının oldukça güç olması durumu söz konusudur. 2008 yılında Recep Tayyip Erdoğan’ın üç çocuk söylemi dikkat çekmektedir. Ancak bunun da öncesinde kürtaj meselesi üzerinde Yalçın Akdoğan’ın kaleme aldığı Muhafazakâr Demokrasi kitabında AKP’nin kürtaj ve cinsiyet değiştirme ameliyatlarında maddi destek konusunda karşı bir duruş sergilediği ifade edilmiştir (Akdoğan, 2004: 13).

Uluslararası Nüfus ve kalkınma konferansı Eylem Programı’nda kürtaj karşıtlığı Recep Tayyip Erdoğan tarafından dile getirilmiştir. Erdoğan; “Sezaryenle doğumlara karşı olan bir başbakanım. Kürtajı cinayet olarak görüyorum. Buna kimsenin müsaade

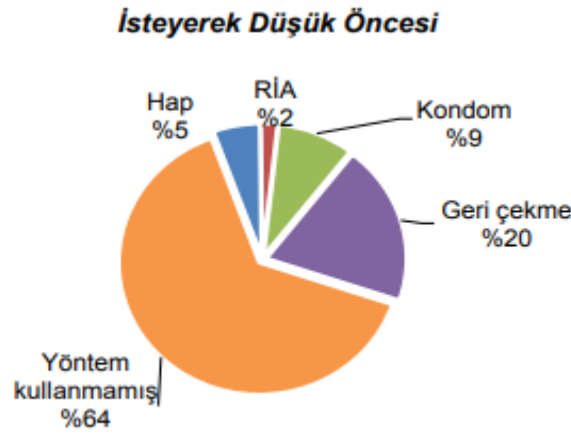
etme hakkı olmamalı. Ha anne karnında bir çocuğu öldürürsünüz ha doğduktan sonra öldürürsünüz. Hiçbir farkı yok. Buna karşı el birliği içinde olmalıyız.” (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44026368>, erişim tarihi: 4 Ocak 2021) burada yaptığı konuşmada açıkça kürtaja karşı olduğunu kürtajı bir cinayet olarak gördüğü sözlerinden anlaşılmaktadır (BBC Türkçe, 2012). Ülkelerde kürtajın yasal olarak kabul edilmemesinin en önemli sonucu kadınların kürtaj olabilmek için sağlıksız koşullarda tabiri caiz ise merdiven altı işletmelerde işlem yaptırması ve hayatını kaybetmesidir. 2012 yılında yapılan olumsuz açıklamalar ve yaklaşımlar nedeni ile Türk Tabipleri Birliği Merkezi Konseyi, Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu, Ankara Tabip Odası, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği basın açıklamasında şu ifadeleri kullanmıştır: (<https://ato.org.tr/announcement/show/275>, erişim tarihi: 12 Ocak 2021).

“...Dünyada anne ölümlerinin üçte bire yakını güvenli olmayan düşüklerin sonuçlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Düşüklerle/kürtajla ilgili katı yasaklamaların olduğu ülkelerde yasa dışı ve güvenli olmayan koşullarda girişimler/düşük talebi ve başvuruları artmaktadır. Ülkemiz geçmişte modern yöntemlerle korunamadığı ve sağlıklı koşullarda kürtaj yaptıramadığı için kendi kendine çocuğunu düşürmeye çalışan birçok kadının ölümüne şahit olmuştur. Nüfus artışının teşvik edildiği dönemlerde Sağlık Bakanlığı'nın bünyesinde oluşturduğu komisyonun hazırladığı raporda sağlıksız koşullarda gerçekleştirilen kürtajların yüksekliğine vurgu yapılmakta ve anne ölümlerinin yüksekliği arasında ilişki kurulmaktadır. Ülkemizde 1983 yılında kabul edilen 2827 sayılı Aile Planlaması yasası ile üreme hakkı ile ilgili önemli gelişmeler sağlanmış, Türkiye’de kadın sağlığında çok olumlu gelişmeler gerçekleşmiş ve anne ölümleri dramatik bir biçimde azalmıştır. Şimdi bu yasanın değiştirilmesi planlanmaktadır. Bu plan adım adım ülkemizin hafızasında kamu yararına ne varsa silinmesi ve hafızanın yeniden yaratılması çabalarının bir parçasıdır.

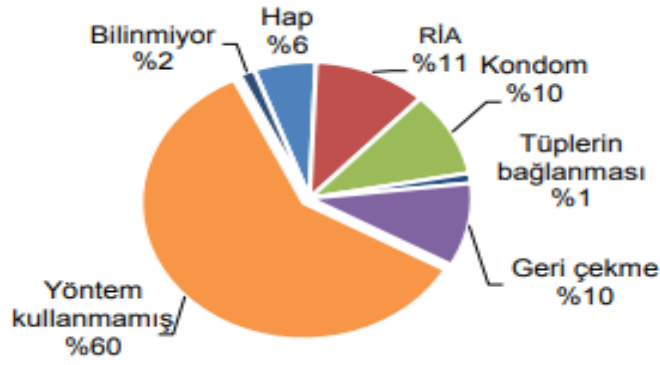
Yasa sonrası en önemli kazanımlardan biri seksenli yıllarda anne ölümlerinin en temel nedeni olan istenmeyen gebeliklerin tıbbi olmayan yaklaşımlarla sonlandırılmasının azalması olmuştur. Yasa sonrası isteyerek düşüklerin artabileceği yönünde ortaya atılan endişelerin yersiz olduğu zaman içerisinde görülmüş ve isteyerek düşük hızının doksanlı yıllardan itibaren belirgin bir biçimde azaldığı

izlenmiştir. Sayılarla ifade etmek gerekirse 1993 yılında 100 gebelikte 18 iken 2008 yılında 100 gebelikte 10'a gerilemiştir. 2008 yılında dönemin Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Kadının Statüsü ve Sağlığı ile İlgili Gerçekler” başlıklı raporunda da belirtildiği gibi; “isteyerek düşükleri daha da azaltmanın yolu, onu yasa ile yasaklamak olmayıp, gebeliği önleme yöntemlerinin yaygın ve ulaşılabilir olarak verilmesidir”. Dolayısıyla kürtaj hakkı kadınlar için bir yaşam hakkıdır.” (<https://ato.org.tr/announcement/show/275>, erişim tarihi: 12 Ocak 2021)

Aile planlama hizmetlerinin hem nitelikli hem de erişilebilir olması istenmeyen gebeliklerin oluşmasına engel niteliktedir. Ancak, Türkiye’de “Sağlıkta Dönüşüm Programı” kapsamında; performans sistemi getirilmiş puanlamada kürtaj düşük puanlı seçilmiş ve doktorların mesleki sigorta hakkına başvurması engellenmiş, doktorlara vicdani red hakkı tanınmıştır. Aile hekimlerine gebelik izlenimi için negatif puanlama sistemi uygulanmış bundan dolayı aile planlanması geri planda kalmıştır. Hem katkılar hem katılım payları hem de kullanıcı ödentileri artmış, aile planlaması hizmeti bedel karşılığında verilir olmuştur. Doğurganlık döneminde olan kadınların doğum kontrol tercihleri aşağıda verilmiştir (TNSA, 2018):



Şekil 1: İsteyerek düşük öncesi gebeliği önleyici yöntemler (TNSA, 2018)



Şekil 2: İsteyerek düşük sonrası gebeliği önleyici yöntemler (TNSA, 2018)

Doğum kontrolü ile ilgili söz konusu veriler yöntem kullanılmamasının ne kadar yüksek olduğunu kanıtlar. Sağlık politikaları kapsamında aile planlaması hizmetinden yararlanılamamakta, bu durum ise karşılanmayan gereksinimleri arttırmaktadır. Karşılanmayan gereksinimlerden kasıt istenmeyen gebelik riskidir. Hükümetlerin uygulamış olduğu sağlık politikaları nedeni ile aile planlaması hizmeti ücretli hale getirilmiş, böylelikle istenmeyen gebelik riski artmıştır. Yanlış sağlık politikası nedeni ile istenmeyen gebelik yaşayan kadınlar ise doğurmak zorunda kalmaktadır. Kadın haklarını önceleyen toplumların bu tür düzenlemeleri uygun görmesi mümkün değildir.

“Kürtajı yasaklama girişimi kadını birey olarak görmeyen bir anlayışın sonucu olarak, kadının bedenini, cinselliğini, doğurganlığını denetleme arzudur. Bu denetim aile içinde erkek şiddeti yoluyla sürmektedir. Devlet de zor yoluyla kadının bedenini ve cinselliğini denetleme arzusunu ifade etmektedir. Kadın bedeninin denetlenmesi, yeni muhafazakârlığın 3- 5 çocuk yoluyla kadınları eve kapatma, aile yoluyla denetleme ve devletin ortadan kalkan sosyal rolünü kadınların sırtına yıkma girişiminin de bir parçasıdır. Eve kapatılan kadının görünmez kılınan emeği ile devletin çocuk, yaşlı, hasta bakımı gibi tüm sosyal sorumluluklarını taşıması beklenecektir. Eve kapatılan kadın birey olarak kendini gerçekleştirme, ifade etme olanaklarından yoksun kalacak, ekonomik açıdan eşine bağımlı olacaktır...”” (<https://ato.org.tr/announcement/show/275>, erişim tarihi: 12 Ocak 2021)

Ankara Tabip Odası ortak basın açıklamasının satır aralarına odaklanıldığında yanlış sağlık ve kürtaj politikasının sonuçları net şekilde vurgulanmaktadır. Kürtaj ile

ilgili yasaklamaların yapılması, kadınların güvenli bir kurum yerine merdiven altı olarak nitelendirilen alanlarda hizmet almasına neden olabileceğine dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda kürtajın yasaklanması toplumsal farklılıkların daha da belirginleşmesine, kadınların toplum içindeki yerinin zedelenmesine sebebiyet vereceği öngörülmüştür. Maddi durumu yeterli olan bir kadın kendi ülkesinde kürtaj olamadığı için kürtajın yasal olduğu bir ülkeye gidebilmekte, sağlıklı koşullar altında kürtaj olabilmektedir. Ancak, maddi gücü yetersiz olan bir kadın için sağlıklı kürtaja erişim hakkı ne yazık ki olmayacaktır. Kürtajın yasaklanması adalet alanında da bir problem yaratacaktır.

Kürtaj karşıtlığına ilişkin geliştirilen argümanlar ise nüfusun kontrol edilmesiyle temellendirilmiştir. Bunu da tüp bebek hakkında yapılan çalışmalara destek verilmesiyle desteklemişlerdir. AKP döneminde kürtaj hakkında değişiklik yapılması hep devam etmiştir. Ancak kürtajın gerçekleştirildiği süreçte bir değişiklik yapılamamıştır. Var olan kürtaj süresi içerisinde yeni düzenlemelerin yapılması talep edilmiştir. Ancak bunlar mecliste kabul edilmemiştir (Keskin, 2014: 64).

Görüldüğü üzere günümüzde hala iktidarda olan AKP'nin kürtaj hakkındaki yaklaşımı ilk döneminden günümüze doğru farklılıkları içinde barındırmaktadır. Özellikle ikinci dönem sonrasında kadınların ailenin temel taşı olduğuna ilişkin politikaların yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca kadınların kamusal alanda bedenleri üzerinden doğurganlık özellikleriyle var oldukları ifade edilmektedir. Bu bağlamda nüfus politikalarında kadınlara yönelik söylemler geliştirilmiştir. Dolayısıyla kürtaj karşıtı bir duruşun olduğu da görülmektedir. Ancak yasal düzenlemelerde bu söylemlerin karşılıkları görülmemektedir. Her ne kadar yasal düzlemde değişiklikler olmasa da psiko-sosyal anlamda kadın bedeninin nesneleştirildiği dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin şu an içinde bulunduğu kürtaj politikalarının arka planında 2002 yılında başlayan AKP iktidarının yaptırımları yer almaktadır. Kürtaj hakkında yasal bir değişikliğe gidilmesinde de AKP iktidarının dönem dönem var olan kürtaj hakkına sınırlamalar getirmek istediği görülmektedir. AKP'nin bu şekilde karşı çıkışlarının ve sınırlama söylemlerinin temel dayanağı olarak aile kurumunun olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle kadınların aile kurumunda doğurganlıklarıyla var oldukları üzerinden söylemlerde bulunulduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Türkiye'de feminist hareketlerin de gelişmesinde motivasyon olmaktadır.

Türkiye’deki feminist hareketlerin özellikle ülke iktidarında bulunanların söylemlerine ve yaptırımlarına göre duruş sergiledikleri ve sonuç olarak gelişim sergiledikleri görülmektedir. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgiler çalışma içerisinde işlenmektedir.

3. TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKETİN KÜRTAJİ ELE ALIŞ BİÇİMİ

Türkiye’nin kürtaj konusunu tartışması Avrupa ülkelerinin çoğuna göre daha uzak bir zamanda gerçekleşmiştir. Feministlerin gündeminde de uzunca bir süre yer almamıştır. 1980 öncesi dönemde kürtaj konusu kadın çalışmalarında yer almış, feministlerce tartışılan bir konu haline gelmiştir.1980 döneminde artan nüfusun kontrolü için yasallaştırılan kürtajın tehlikeli bir alan olarak görülmemiş olması kürtajın tartışma konularından tekrar uzaklaştırmıştır. AKP’nin kürtajı hedef alan söylemleri sonrası kürtaj konusu politik bir hale gelmiştir. Diğer ülkelere göre geç tartışılmaya başlanan bu konuya Türkiye’deki feministler hazırlıksız yakalanmışlardır (Güngördü, 2019: 128).

“Türk Toplumunda Kadın” semineri 1978 yılında gerçekleştirilmiş, bu seminer bir kitap olarak derlenmiş, böylelikle kadın problemi akademik çerçeveye içindeki yerini almıştır (Kandiyoti, 2011: 41). “Türk Toplumunda Kadın” kitabı içerisinde kadınların gündem içinde ne gibi sorunlar ile karşılaştığı ile ilgili bilgi almak mümkündür. Kitabın içinde yer alan “Nüfus, Sağlık, Beslenme” bölümünün altında “Türk Kadınlarının Sağlık Sorunları” ile ilgili bir yazı yaşıyan Sabahat Tezcan, kadınların en büyük sağlık problemlerinden biri olarak yüksek doğurganlığı ve çocuk düşürme ile ilişkilendirilen hastalıkları göstermiştir (Tezcan, 1982: 59). Tezcan yapmış olduğu araştırmalar sonucunda fazla sayıda doğum yapan kadınlarda üreme organı hastalıklarının artış gösterdiği, gebelik sayısı ile istenen çocuk sayısı arasında farkın olduğu, istenmeyen gebeliklerin büyük bir kısmının yasa dışı kürtaj ile sonlandırıldığı sonuçlarına ulaşmıştır (Tezcan, 1982: 63-64). Tezcan’a göre kürtajın yasa dışı olması, kadınların yıl içinde ortalama bir ya da iki düşük yaptığı gerçeğini değiştirmemiştir (Tezcan, 1982: 65-66). Kadınların sağlık ile ilgili sorunlarını araştıran Tezcan daha sonrasında bu sorunlar ile ilgili öneriler geliştirmiş, yasal koşulların geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur (Tezcan, 1982: 71). Tezcan (1982: 71):

“Eğer sağlıklı olmak sosyal yönden de iyilik hali ise, kadını sosyal yönden huzursuz, rahatsız eden istemediği gebeliğinin sonlandırılması da hakkı olmalıdır. Eğer çok sayıda çocuğun olması, sık aralarla gebe kalması, ekonomik ve ailevi geçimsizlikler gibi sosyal nedenler varsa çoğu kez kadın çocuk düşürmeye mecbur kalıyor. O halde yasalarımız tıbbi ve öjenik (nesil sağlığı) nedenler yanında sosyal nedenlerden bir veya birkaçının bir arada bulunduğu durumlarda da çocuk düşürülmesine izin verecek biçimde yeniden düzenlenmelidir.” ifadelerini kullanmıştır.

İlerici Kadınlar Derneği tarafından çıkartılmış olan “Kadınların Sesi” dergisi yasal kürtaj savunusu yapmıştır. Kürtaj söz konusu dergide 1-3 aylık gebeliğin sonlandırılması olarak tanımlanmıştır. Dergiye göre 1-3 aylık gebelikler hastanede, doktor kontrolünde sonlandırıldığında anne sağlığı olumsuz bir şekilde etkilenmezken, güvensiz ve sağlıksız şartlar altında gerçekleştirilen kürtajın olumsuz etkileri olabilir (Uyar, 1978: 21). Derginin görüşüne göre aileler tüm doğum kontrol yöntemlerini kullandıkları halde hamilelik ortaya çıktığı zaman yasal kürtaj talebinde bulunmalıdır (Uyar, 1978: 21).

Yıldız Cıbroğlu yasa dışı kürtajı şu sözler ile eleştirmiş: “istenmeyen gebeliklerden kurtulma uğruna ülkemizde her gün 60 kadın ölüyor”, çizgi romanları ile yoksul kadınların ne gibi zorluklar yaşadığını topluma göstermeye çalışmış, o dönemin Başbakanı olan Süleyman Demirel’i de meclise sunulan yasal kürtaj ile ilgili olan tüm önerileri reddetmiş olduğu için kınamıştır (Cıbroğlu, 1980: 14). Cıbroğlu’na göre kürtaj her zaman ücretsiz ve yasal olmalıdır. Bu görüşünü ise şu sözler ile ifade etmiştir “Ucuz olsun diye ehliyetsiz doktorlara gidip masada kalmak, çok para verip yine de ölümü göze almak, sağlıksız yollarla evde komşu tavsiyesiyle çocuk düşürmeye çalışmak ve çocuğu doğurmak, işten ayrılmak ve bu hayat koşullarıyla iki çocukla aç kalmak...” (Cıbroğlu, 1980: 15).

1978 yılında “Kadınca” ismi ile yayımlanan dergi ilk başlarda güzellik, moda gibi köşeleriyle dikkat çekerken haber müdürü olarak Duygu Asena’nın işe başlaması ile yönünü değiştirmiş, kadın haklarını ön plana çıkarmaya başlamıştır (Bianet, 2006). Asena’ya göre o dönemde feminist söylemler toplumda kendine yer bulmakta zorlanmış, Kadınca dergisi sayesinde kadına şiddet, eşitlik, kadın hakları konusunda toplum bilgilendirilmiş ve feminist söylemler ilginin odağına yerleşmiştir (Bianet,

2006). Kürtajın yasallaşma aşamasında Asena'ya göre Kadınca dergisinin kürtaj ile ilgili olan makaleleri büyük önem teşkil etmiştir (Bianet, 2006). Kadınca Dergisi 1979 yılında yayınlanan Şubat ekinde kürtajın suç olarak kabul edildiği o dönemde halen yapıldığı, bu yasa dışı kürtaj uygulamalarının kadınların sağlığına ve canına kastettiği, bu nedenle “halkın sağlığı” için yasallaştırmanın gerekli olduğu vurgulanmıştır (Asena ve diğ., 1979: 67). Bu ekte kürtaj ile ilgili bir açık oturum düzenlenmiş, söz konusu açık oturumca doktorlar ve avukatlar görüş bildirmiş, sanatçılardan ev hanımlarına kadar pek çok kişi kürtaj ile ilgili deneyimlerini paylaşmıştır. Avukat Ali Sözen'e göre kürtajın yasal olarak kabul edilmemesinin en önemli sebebi nüfus artışını sağlamayı hedeflemektir ancak, ona göre kürtaj bunun önünde bir engel değildir. Çünkü kürtajın yasal olması çocuk sahibi olmak isteyen kişilerin isteklerini etkilemeyecektir (Asena v.d., 1979: 68). Sözen'e göre kürtajın yasallaştırılması mutlak bir kürtaj serbestisi olarak değil, devlet kontrolünde kadınların sağlığını koruyan bir uygulama olarak yapılmalıdır, devlet kurumları dışında yapılan kürtajların suç olarak sayılmasını öngörmektedir (Asena v.d., 1979: 68).

Doç. Dr. Selçuk Erez'e göre kürtajın yasal olmamasından en çok etkilenen kesim yoksul kadınlardır. Kürtajın genel olarak sosyal nedenler ile yapıldığını, bu aşamada devlet tarafından ilk üç ay sosyal nedenleri de kapsayan bir düzenleme yapmasını talep etmiştir (Asena v.d., 1979: 68-69). Açık oturumda yer alan, uzmanlık alanı bulunmayan kişilerin büyük çoğunluğu kürtajın yasak olmasına rağmen hala uygulanabilir olduğunu, sağlık açısından kürtajın yasal olması gerektiği görüşünü belirtmiştir. Dergide yayımlanan açık oturumda kadınların haklarından, cinselliğinden ya da devletin üremeyi kontrol etme girişiminden değil, kürtajın yasal olmayışının kadın sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir.

Yazko tarafından çıkarılan “Somut” dergisi kürtaj ile ilgili içerikler barındırmıştır. 1983 yılında çıkan derginin bir sayfasında yasallaşma aşamasına girmiş olan kürtajın, darbe hükümeti tarafından nüfusu kontrol altında tutabilmek adına denetleme politikası aracı olarak kullanmaya çalışması eleştirilmiştir (Keskin, 2014: 73-74). Şule Torun (1983: 4), kürtaj ile ilgili olarak hazırlanmış olan yasa tasarısının eksik yönlerine dikkat çekmiş, hizmetin yeterli verilip verilemeyeceği üzerine bir yazı kaleme almıştır (Torun, 1983: 4). Torun'un görüşüne göre sadece yasanın değiştirilmesi yeterli değildir, kürtaj yasası ile birlikte hizmetin herkes tarafından aynı

kalitede alınabilmesi için ülkenin her bir köşesinde yeterli malzemenin, doktorun ve hastanenin bulunması gerekmektedir (Torun, 1983: 4). Yasa değişimi sırasında söz konusu uygulamanın yapılması için zorlayıcı hükümlerden yararlanılmalıdır ve her bir kadın kürtajın olumsuz psikolojik etkilerinden korunmalıdır (aşağılama gibi). Torun'un kürtaj ile ilgili ikinci ele almış olduğu sorun eş iznidir (Torun, 1983: 4). Torun'a göre kürtajda eş-iznine başvurulması evlilik dışı kalınan gebeliklerin yok sayılmasına, evlilik dışı gebeliklerin devlet sorumluluğundan çıkmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda Torun eş iznine başvurulmasının bedensel ve bakım ile ilgili dolaysız olan tüm etkilerin kadının üzerinde olduğu gebelik durumunda kararın eş tarafından verilmesinin kadının bedeni üzerinde bir tasarruf hakkına sahip olunmasına sebebiyet vereceği nedeni ile eleştirmiştir (Torun, 1983: 4). Torun'un kürtaj ile ilgili olan yaklaşımı ile Jaggar'ın Sorumluluk ve Karar Verme Yetkisi Teorisi birbiri ile benzerlik göstermektedir. Jaggar ve Torun kürtaj ile ilgili kararı kadının vermesini savunmasının temel nedeni kürtajdan en fazla etkilenecek olan kişinin kadın olduğunu temel almasıdır. Aynı zamanda Torun'un eş izni ile ilgili savunusunda kadının savunmasız kalacağını söylemesi ile Markovitz'in İzin Verilemez Fedakarlık İlkesi birbiri ile paraleldir. Torun'un kaleme almış olduğu yazı kürtaj ile ilgili hukuksal bir anlam içermeyen, sadece feminist perspektiften bakılmış, yasaların sorunun çözümünde yeterli olamayacağını belirten ilk yazılardan biridir. "Somut" dergisinin aynı sayısında kadınların kürtaj ile ilgili deneyimlerini paylaşmaları için bir çağrı yapılmıştır (Bize Yazar mısınız? 1983: 4). Somut dergisinin 30.sayısında Stella Ovadia'nın bir yazısı bulunmakta, bu yazıda kürtajı yasa'nın nüfus politikalarının bir aracı olduğu, kadınların özgürlüğü ile herhangi bir alakası olmadığını ifade etmiştir (Ovadia, 1983: 4). Ovadia'ya göre nüfus politikasının bir aracı olarak kullanılması planlanan kürtaj yasası ileride zorla kısırlaştırma uygulamalarına da neden olabilir (Ovadia, 1983: 4). Aynı zamanda Ovadia'ya göre yasa evlilik dışı cinselliği yok saymakta, evli olan kadınları ise eşinin himayesine almaktadır (Ovadia, 1983: 4). Bir yandan da kürtaj meselesinin özel bir alanda sınırlı kalmaması gerektiğini savunarak bu durumun kadının özgürleşmesi önünde bir engel oluşturduğunu ileri sürmektedir (Ovadia, 1983: 4).

1980'li yıllarda feminist hareket ile bilinç yükseltme grupları bir araya gelmiş, kampanyalar düzenlenmiş, böylelikle sorun daha da ön plana çıkarılmıştır (Timisi ve

Ağduk Gevrek, 2002: 15). 1990'lı yıllarda ise 1980'li yılların aksine kürtaj ile ilgili konular daha kurumsal bir yaklaşım ile ele alınmaya başlanmıştır (Timisi ve Ağduk Gevrek, 2002: 28). 1989 yılında Perşembe Grubu bir çağrıda bulunmuş, kadın hakları savunucuları Birinci Feminist Hafta Sonu Toplantısında bir araya gelmiştir (Timisi ve Ağduk Gevrek, 2002: 28). Bu toplantının gündemini kadın politikaları, örgütlenmeler, dayanışma, feminist kimlik, cinsiyet ilişkileri ve yakın gelecek eylem önerileri oluşturmuştur (Timisi ve Ağduk Gevrek, 2002: 28). Toplantı sonrasında ise “Kadınların Kurtuluşu Bildirgesi” yayınlanmıştır (Timisi ve Ağduk Gevrek, 2002: 29). Bu bildirme içerisinde kadınların üreme ile ilgili problemleri de yer almıştır: “*Doğurma hakkımızı ancak evlilik içinde kullanabiliyoruz. Bir kez evlenince doğurmama hakkımız yok. Buna karşılık doğum kontrolünden sadece biz sorumlu tutuluyoruz*” (Çatlakzemin, 2018).

Kürtajın yasallaşması ile birlikte tartışma konularında değişim meydana gelmiş, annelikten çocuk bakımının kadınların sorumluluğunda olmasına, üreme ile ilgili tedavilerin kadınlar üzerindeki etkilerine, kürtajda eş iznine kadar pek çok konu yasallaşma sonrasında gündemi oluşturmuştur. O dönemde yayınlanmış olan dergilere bakıldığında kürtajın feminist gündeminde öncelik olmadığı, kürtaj ile ilgili politik söylemlerin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Kürtajın yasallaşma süreci içerisinde ayrıca dikkat çekilmesi gereken bir noktada, sadece kadınların bir sağlık ihtiyacının karşılanmadığı ayrıca kadın bedenine ilişkin feminist söylemlerinin sağlam temeller üzerine inşa edildiği de görülmektedir. Çünkü sadece kürtaj hakkı değil kadının toplumdaki konumu üzerinden söylemlerin üretilmesi ve bu konuda eylemlerin gerçekleştirilmesi Türkiye’de feminist hareketlerinin gelişim boyutunu işaret etmektedir. Ancak toplumsal kurumlarda kadın bedenine olan bakış açısında değişimlerin meydana gelmediği de dikkat çekmektedir. Çünkü kürtaj yasallaşmış olmasına rağmen doktorların kendi istekleri doğrultusunda kürtaj işlemini gerçekleştirilmeme gibi bir ayrıma girmiş olması ve bu durumda iktidarın da doktorların bu eylemlerini görmezlikten gelmesi, yani kadın bedeninin hakkı olan kürtaj işleminin gerçekleştirilmesinde uygulama alanında sorunların devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca kadınların rahat bir şekilde kürtaj olma haklarının önüne toplumsal bir baskıyla geçildiği de görülmektedir.

Kürtajın ayıplanan bir davranış biçimi olarak kodlanmış olması kadınların normal bir tıbbi problemleri var olduğundaki gibi hareket etmelerinde engelleyici olmaktadır. Günümüzde bu durumun hala devam etmektedir. Sürekli kadın bedeninin doğurmak ve ev içindeki varoluşundan bahseden siyasal söylemler kürtajın “ayıp” olduğunu hatta bir suç olduğunu insanların zihninde inşa etmiştir

Türk tarihinin ilk Sosyalist Feminist Dergisi 1988 ile 1990 yıllarında yayımlanmış olan “Kaktüs” dergisidir (Çatlakzemin, 2019). Genel olarak derginin farklı sayılarında kürtaj hakkı ile ilgili görüşler yer almış, Türkiye dışındaki ülkelerin kürtaj hakkı ile ilgili nasıl bir mücadele sergilediği gösterilmiştir (Öztürk, 1988: 21). Kaktüs Dergisi’nin 7.sayısına bakıldığında ABD’deki Missouri eyaletinde kürtajın yasaklanması, bu yasak sonrasında Adalet Bakanlığı’nın kararın Anayasa’ya uygunluğunu inceleyeceğini söylemesi ile birlikte ortaya çıkan eylemler ve gösteriler konu edilmiştir (SF Kaktüs, 1989: 50). Söz konusu durumun önemi Kaktüs dergisinde yazarlar olarak çalışanların şu sözleri ile ifade edilmiştir: *“Bu olay en temel sorunlarımızdan birini gündeme getiriyor: Bedenlerimiz üzerinde biz ve sadece biz söz sahibi olmalıyız.”* (SF Kaktüs, 1989: 51). Kaktüs yazarları bu ifade ile kürtajı politikleştirdikleri temel argümanın beden üstündeki tasarruf hakkı olduğunu göstermiştir. ABD’de yaşanmış bu olayın kazanılmış olan bir hakkın kaybı olarak değerlendiren Kaktüs dergisi yazarları kürtajı hak argümanı ile çevrelemeye çalışmıştır (Tertip Komitesi, 1989: 8).

Perşembe Grubu tarafından 1988 yılında yayımlanmaya başlayan Yeter Dergisi’nin toplam 12 sayısı olmasına rağmen kürtaj ile ilgili yazı sadece tek bir sayı içinde yer almıştır. Bu yazıda kürtajın legal ve illegal dönemlerinde kürtaj yaptırmış, kürtaj yaptırmak için Kuzey ülkelerine gitmek durumunda kalmış kişilerin deneyimleri ele alınmıştır (Kumru, 1989: 4-6). Derginin tek bir sayısında yayımlanmış olan bu yazının önemli olmasının nedeni kürtajın yapılması ya da yapılmaması üzerinden değil, yapılması sırasında yaşanan süreçten bahsedilmesi ile hak argümanının yeterli olmadığını göstermesidir. Yazar Kuzey ülkesine giderek kürtaj yaptırdığı sırada herhangi bir duygusal baskı altına girmediğini, süreç ile ilgili bilgilendirmelerin doktorlar ve hastane tarafından tam şekilde yapıldığını, en az komplikasyon ile işlemin gerçekleştirilebilmesi için özverili davranıldığını anlatmıştır (Kumru, 1989: 4-5). Kumru’ya göre Türkiye’deki kürtaj işleminin yapılması sırasında, kürtaj yaptırmak

yasal olsun olmasın aşağılayıcı ve baskılayıcı bir sürecin ortaya çıkmakta, tıbbi dil kadını yok saymaktadır (Kumru, 1989: 5). Kumru bu fikirlerini şu sözler ile ifade etmiştir:

“Türkiye’de kürtaj ister legal ister illegal koşullarda olsun, kadını terörize ederek yaşanan bir süreç. Ahlaki yargılamaların güçlü baskıları bir yana, bizzat tıp adamlarının kürtaj aleyhtarı hallerindeki kadını adam yerine koymama tavırlarından hep çok rahatsız olduğumu düşünmüşümdür.” (Kumru, 1989: 5)

Her ne kadar Yeter Dergisi içerisinde kürtaj ile ilgili herhangi bir politik tutum ele alınmamış olsa da yayınlanmış olan bu yazı yasallık ile yetinmiş olan dönemin tavrına müdahalede bulunmuştur.

Türkiye’deki feminist hareketin gündeminde genel olarak üreme, cinsellik, annelik, cinsel özgürlük ile ilgili konular yer almıştır. Amargi 2008 Güz sayısında şu soru yer almıştır: *“Feminist hareketin önüne koyması gereken temel gündem nedir? Niçin?”*. Cinsel politikadan, şiddetten, kadın istismarından, istihdamdan, yoksulluktan bahsedilerek bu soruya yanıt aranmıştır (Öz, 2008: 23-28). Amargi Dergisine bakıldığında kürtaj ön plana çıkarılmamış, politik durum ele alınmıştır. Amargi 2008 Kış sayısı incelendiğinde yayınlanmış olan bir yazıda sağlıkta dönüşüm programının kadın sağlığını nasıl etkilediği üzerinde durulduğu görülmektedir. Sağlıkta dönüşüm programının kadının üreme ile ilgili kararlarını kendisinin almasının engellediği, kadın sağlığı ile her bir durumu kapsamadığı tartışılmıştır (İşleğen, 2008: 10-11). 2008 yılında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan toplumdaki her bir aileden en az 3 çocuk istediğini belirtmiş, bu durum hükümetin pro-natalist politikalara geçtiğini göstermiştir. Yine de bu dönemde yayımlanmış olan dergilere bakıldığında söz konusu söyleme yönelik herhangi bir argüman oluşturulmadığı anlaşılmıştır.

2012 yılında o dönemin Başbakanı Erdoğan *“Her kürtaj bir Uludere’dir”* açıklamasında bulunmuş, kürtaja dair kısıtlamaların yolda olduğunun sinyalini vermiş, bu durum tüm feminist hareketlerin gündemine yerleşmiştir. Bu açıklamanın üzerine Sosyalist Feminist Kolektif 27 Mayıs 2012 tarihinde Dolmabahçe Başbakanlık Ofisi önünde toplanmış, protestolara başlamıştır (Sosyalist feminist kolektif, 2016). Protestoların devamında 7 Haziran günü 22 şehirde aynı zamanlı oturma eylemi yapılmış, 28 Haziran günü ise *“Bekaret, Gebelik, Kürtaj Fişlenemez”* sloganının benimsendiği yürüyüşe geçilmiştir. Tüm bu protestoların ve yürüyüşlerin planlanması

için Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu kurulmuştur (Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu, 2012). Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu 40'tan fazla örgütü bir arada barındırmış, güvenli-sağlıklı-erişilebilir kürtaj hakkını savunmuş, yasal sürenin standart durumda 12 haftaya, tecavüz durumunda ise 24 haftaya çıkarılmasını talep etmiştir. Aynı zamanda Platforma göre eğer ki gebelik nedeni tecavüz ise kürtajda kadının beyanının yeter kabul edilmeli, erkekler korunma yöntemleri ile ilgili bilgilendirilmeli, eş izni yasadan çıkarılmalıdır (Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu, 2012).

Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu kürtaj kararını verebilecek otoritenin kadın olduğunu savunmuş, bu argümanı da doğum ve hamilelik durumlarının kadın vücudunda gerçekleşmiş olması nedeni ile oluşturmuştur (Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu, 2012). Platformun söz konusu argümanı ile Jaggar'ın teorisinin bu açıdan birbiri ile uyum içinde olduğu söylenebilir.

Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu üyelerinden olan Ayşegül Taşıtman ve Sakine Günel hükümetin kürtaja karşı hareketlerinin neoliberal ve muhafazakar politikalar nedeni ile ortaya çıktığını, cinsiyetçiliğin ise kendini daha çok belli etmeye başladığını ifade etmiştir (Taşıtman ve Günel, 2014: 62). Taşıtman ve Günel'e göre kürtaj bir seçim değildir, patriarkal sistemin dayatmasıdır. Seçim yanlısı ya da beden savunusu yapan görüşleri kadının biyolojik yapısı üzerinden ele almak ile eleştirmiştir (Taşıtman ve Günel, 2014: 63).

Sosyalist Feminist Kolektif eylemlerin yanında bir de "Kürtaj Yasaklanamaz" imza kampanyasını düzenlemiştir. Bu kampanya 900 örgüt ve 55 bin kişi tarafından imzalanmıştır. İmzalanan kampanya ile ilgili tüm belgeler cumhurbaşkanına, başbakanına, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanına ve Sağlık Bakanına gönderilmiş, kürtajın yasaklanmasının kadınların hayatına, sağlığına, cinselliğine bir baskı oluşturacağı, kadını sağlıksız koşullarda kürtaja yönelteceği belirtmiştir (Sosyalist feminist kolektif, 2012).

Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği (TJOD) bir basın açıklaması yapmış, burada sağlıklı ve güvenli koşullarda yapılan kürtajın anne ölümleri üzerindeki etkisi ele alınmış, Türkiye'nin kürtajı yasallaştırarak anne ölümlerinin azalmasına katkıda bulunduğu belirtilmiştir (TJOD, 2012). Aynı zamanda bir "Kürtaj Raporu" hazırlamış, istatistik ve bilimsel veriler ile birlikte kürtajın yasaklanması ile ilgili nasıl olumsuz

sonuçların ortaya çıkacağını göstermiştir (TJOD, 2012). Hazırlanan rapora göre güvensiz ve sağlıksız ortamda yapılan düşükler nedeni ile dünya genelinde her 8 dakika 1 kadın hayatını kaybetmektedir (TJOD, 2012). Kontraseptif yöntem kullanımında iki kat artış yaşanmakta, bu da isteyerek düşük hızını 3 kat azaltmaktadır (TJOD, 2012).

Kürtaj ile ilgili yürütülen kampanyalardan biri Bianet'in "Kürtaj Hakkı Kampanyası"dır. Kampanyanın sloganı "Benim Bedenim, Benim Kararım" olarak kararlaştırılmıştır (Bianet, 2012b). Kadınlar bu kampanyaya bedenlerine ya da kağıtlara "Benim Bedenim, Benim Kararım", "Benim Meselem" yazarak; erkekler ise "Kadının Bedeni, Kadının Kararı", "Sevgilimin Bedeni, Sevgilimin Kararı", "Bu Kadınların Meselesi" yazarak eşlik etmiştir (Bianet, 2012b). Söz konusu kampanyanın oluşturulabilmesi için Bianet ekibi ilk olarak dünya çapında dikkat çeken eylemleri incelemiş, görsellik içeren kampanyaların daha başarılı olduğuna kanaat getirmiş, bu nedenle görsel bir kampanya oluşturmaya karar vermiştir (TÜSEV, 2013).

Feminist Politika dergisinin 2012-Yaz sayısında kürtaj konusunun sadece basit bir seçim hakkı olarak ele alınamayacağını, yasal olarak elde edilen hakların kürtaj hakkını da beraberinde getirmediğini dile getiren kürtaj dosyası hazırlamıştır (Toksöz ve Barın, 2012: 12-13). Bu dosyaya göre kürtaj hakkından bahsedilebilmesi için devletin bu hakkın kullanılabilmesi için gerekli olan alt yapıyı sağlamış, tüm kadınları bu kapsamda değerlendirmiş olması gerekmektedir (Toksöz ve Barın, 2012: 12-13). Sosyalist Feminist Kolektif sitesinde yer alan makalelerden birinde ise Baytok Feminist Politika dergisinde yer alan yazıda belirtilen argümanları kabul etmek ile birlikte "Bedenimiz Bizimdir" sözünün tüm argümanlar için yeterli olabileceğini şu sözler ile savunmuştur (Baytok, 2012a):

"Kürtaj haktır çıkışı gerici değildir, elitist de değildir. Çünkü kürtajın hak olduğunu tekrarlararken var olan bir haktan geriye düşmek yerine ucuz/ücretsiz, erişilebilir, sağlıklı ve kadının beyanı doğrultusunda karar verilecek bir hak talebini açığa çıkarıyoruz. Aynı zamanda erkeklerin korunmasının bu meselenin esasına dair olduğunu dile getiriyoruz. Kadınlar için doğum kontrol yöntemlerinin eksikliğinden söz ediyoruz. Kadınların cinsel ilişkiyi reddedebileceklerini önemle vurguluyoruz. Kürtaj hakkının cinsellikle doğurganlığın ayrıştırılması anlamında da pozitif bir yanı da olduğuna dikkat çekiyoruz. Zaten feminist bakış açısıyla ele alındığında bir

toplumsal hakkı savunmak ancak bu şekliyle olabilir (...) Zorla doğurmak, istemeden hamile kalmak, çocuk yetiştirecek gücü olmamak, çocuk bakımının kadına yüklenmesi gibi bir sürü nedene yönelik bir yasal düzenleme kürtaj hakkı. Elbette her yasal düzenleme gibi erkek egemen yansımaları var. Kürtaj kararını inisiyatifimize almak için mücadele ederken emeğimiz ve cinselliğimizle ilgili arka planın mücadelesini de birlikte verdik. “Bedenimiz bizimdir” sözü aslında tüm bunları dile getiriyor” (Baytok, 2012a).

Kadınlar, bedenleri üzerinden yapılan tüm yorumlara, tüm haksızlıklara, bireysel hak sınırını ihlal eden tüm siyasal gelişmelere karşı mücadele etmiştir her dönem farklı sloganlarla bedenleri üzerindeki karar verme yetkisinin kendilerine ait olduğunu anlatmaya çalışmışlardır. Verdikleri mücadelelerle birçok şey başarmış birçok kişiye anlatabilmişlerse de iktidarlar bu konuda gelişmekte çok aciz davranmıştır. Günümüzde bile hala devam eden kürtaj problemi maalesef buna örnektir. Ne kadar zor gelişme kaydedilse de ne kadar ilerlemeyen bir düşünce yapısı ile karşı karşıya kalınsa da kadınlar mücadele etmeye her dönemde devam edecek ve haklarını savunacaklardır. Sloganlar değişse bile savunulan ve kabul ettirilmeye çalışılan düşünce aynıdır. “Bedenimiz bizimdir, karar verme yetkisi bize aittir.”

SONUÇ

Feminizm kavramı, bazen halk arasında erkek düşmanlığı olarak görülmekte ancak bu büyük bir yanılgı oluşturmaktadır. Feminizmin pek çok farklı türü vardır ve tüm bu türlerin ortak noktası, ikincilleştirilen ve ayrımcılığa uğrayan kadınların hukuki haklarının korunması ve sosyal statülerinin yükseltilmesi için gerekli politikaların desteklenmesidir.

Tarihe bakıldığında, kadınların biyolojik olarak farklı olmasından dolayı hem sosyal ve politik açıdan hem de ekonomik açıdan marjinalleştirildiği görülmektedir. Her bir kadın kimliğini oluşturabilmek adına bir erkek kimliğine ihtiyaç duymuş ve kadın kimliği ikincil bir boyutlandırılmaya tabi tutulmuştur. Bu durumun farkında olan ve değişim isteyen kadınların bir araya gelmeleri ve mücadeleler vermeleri ile feminist hareket kendini göstermiştir. Feminist hareketlerin, üç farklı dönemde kendini net şekilde ifade ettiği bilinmektedir. Bu dönemler: Birinci dalga feminizm hareketi, ikinci dalga feminizm hareketi, üçüncü dalga feminizm hareketidir. 18.yüzyılda Fransız İhtilali ile birlikte feminizm hareketinin başladığı söylenebilir. Ancak, feminizm hareketlerinin en etkili olduğu dönem ABD’de yüksek mahkeme kararlarının protesto edilmesi için bir araya gelen gençlerin kendini üçüncü dalga feminist olarak nitelendirmeleri ile başlamıştır. Feministlerin asıl hedefi ulusal çapta tüm feministleri aynı alanda toplamak ve mücadele için tüm kesimlerden destek almaktır.

Türkiye tarihine bakıldığında; Osmanlı devletinin son yıllarından itibaren kadın hakları ile ilgili adımlar atılmaya başlanmış batı bu konuda örnek alınmıştır. Osmanlı döneminde Miras hakkı, eğitim hakkı gibi temel haklardan başlanmış Cumhuriyet döneminde de Atatürk’ün büyük desteğiyle kadınların birçok temel hakka sahip olması sağlanmıştır. 1980’lere gelindiğinde bağımsız kadın hareketleri görülmeye başlanmıştır. Askeri bir iktidarın olduğu dönemde kadınlar yapılan politikaları eleştirmiş yeni politika taleplerinde bulunmuşlardır. Bu dönemde kadınlar sivil toplum örgütleri kurmuş, dergilerde yer bulmuştur. Kadına yönelik şiddete, dayığa, cinsel tacize, tecavüze, ayrımcılığa karşı ortak dayanışma göstermişlerdir. Bu konularda kampanyalar geliştirmişlerdir. “Özel olan politiktir” sloganı 80 lerdeki kadınların ivmesini gösteren bir slogan olmuştur. Kadınlar bu sloganın da anlatmak istediği gibi bakışları özel alana, aile içine çekmeye çalışmıştır. Ailede yaşanan eşitsizliklere,

kadınlara uygulanan cinsiyetçi ayrımcılığa, şiddete, tacize, tecavüze karşı durmuş aile içinde kalan ve görmemezlikten gelinen bu konuların politik olduğunu söylemişlerdir. 1980'lerdeki hareketlilik 90'lı yıllara gelindiğinde yerini daha çok kurumsallaşmaya bırakmıştır. Siyaset dışı bırakılan, kadınların dikkat çekmek istediği veya değiştirmek istediği birçok alan siyasete dahil edilmiştir.

Feministlerin dikkatini çeken en önemli konulardan biri, kürtajdır. Bunun nedeni; tarih boyunca kürtaj yaptırmanın siyasi, ekonomik ve toplumsal bir olgu olarak kabul edilmesi, kadının kişilik haklarından mahrum bırakılmış olmasıdır. Kürtajın pek çok farklı açıklaması bulunmaktadır. Tıbbi açıdan anne rahminde yer alan embriyonun farklı yöntemler ile dışarı çıkarılması kürtaj olarak tanımlanmaktadır. Kürtaj sadece dışarıdan müdahale ile gerçekleşmez, aynı zamanda ani kürtaj oluşması da mümkündür. Bu halk arasında çocuk düşürme olarak adlandırılmaktadır. Yine de kürtaj dendiğinde isteyerek gebeliğin sonlandırılması akla gelmektedir.

Kürtaj karşıtlarının temel argümanları; fetüsün yaşam hakkıdır. Onlar için fetüs bir bireydir ve masumdur. Bu nedenle masumun canını almak yanlıştır. Bazı ender karşıt görüşlüler fetüsün yaşama hakkının, hatalı davranış nedeni ile hamile kalan annenin yaşama hakkından daha üstün olduğunu iddia etmektedir. Katolik kilisesinin görüşüne göre; Tanrı her bir canlıya bir yaşam biçmiştir ve bu hayata gelme amacı bu yaşamı tatmaktır. Bu nedenle fetüsün hayata gelme hakkının elinden alınması cinayettir. Bazı görüşlere göre, fetüs bir birey olarak kabul edilmekte, bu nedenle fetüsün yaşamının sonlandırılması insanın yaşamının sonlandırılması ile eşdeğer sayılmaktadır. Kürtaj karşıtı görüşe sahip olan kişilerin bir argümanı da fetüsün biricikliğidir. Yani yumurta ve spermin bir araya gelmesi doğada eşi benzeri bulunmayan ve bir daha tekrar edilemeyecek bir unsur oluşturmaktadır. Bu mucizenin yok edilmesi bir cinayettir. İslam kaynaklarına bakıldığı zaman bedenler insanlara emanettir ve bu nedenle kişi emanetini istediği şekilde kullanma hakkına sahip değildir. İslam'a göre fetüse ruh 4.ay itibari ile üflenir. Bu nedenle 4.aydan sonra kürtaj yapılması haramdır.

Kadınlar için kürtaja karar verme nedenleri birbirinden farklı olabilir. Hem kürtajın yasal hem de yasak olduğu yerlerde milyonlarca kadın gebelikleri sonlandırmak adına kişisel ve ahlaki seçimler yapmaktadır. Doğum kontrol yöntemlerinin işe yaramaması nedeni ile kürtaja başvuran kadınlar kadar, kürtajı tek

doğum kontrol yöntemi olarak gören kadınlar da vardır. Mali ya da duygusal nedenler, aile üyelerinin iyiliği gibi konular da kürtajın nedenleri arasında yer almaktadır. Bir yanda da fetüsün sağlıklı gelişmediği, annenin sağlığının tehlikeye düştüğü durumlar da vardır.

Kürtaj hakkını savunan kişiler genel olarak kürtaj ile ilgili kararın karar merciinin kadın olduğunu söylemektedir. Çünkü istenmeyen bir gebelik sonucunda bu durumdan etkilenen tek kişi kadın olmaktadır. Kürtaja karşı olan kişiler fetüsün bir birey olduğunu iddia etmektedir. Ancak, kürtaj hakkını savunan kişilere göre fetüsün bir birey olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Sadece insan DNA'sına sahip olan bir organizmanın insan olarak kabul edilmesi durumunda; insan DNA'sına sahip olan yumurtanın ve spermin de birer birey olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Feministlerin kürtaj hakkı ile ilgili farklı görüşleri bulunmaktadır. Liberal feminizm söz konusu olduğunda; beden üzerinde bir sahiplikten bahsetmek gerekmektedir. Söz konusu kürtajı savunan liberal argümanlar olduğunda üreme gibi "kişisel" bir konuda pek çok haktan ve özgürlükten bahsedilmiştir. Bu haklar ve özgürlükler: sosyal baskı altında kalmama hakkı, kişinin vicdanını dinleme özgürlüğü, başkasına yardım etmeyi reddetme hakkı, hizmete zorlanma hakkı, bedensel müdahale ve zarara maruz kalmama özgürlüğü olarak sıralanabilir. Kültürel feminizmde kürtaj, cinsel özgürlük ile ilişkilendirilmiştir. Kürtajın doğal bir hak olduğunu savunmuşlardır. Anarşist feministler, genel bir duruş sergilemişler kadın bedeni üzerindeki hiçbir yasağı kabul etmemişlerdir. Marksist feminizm, kürtaj ile ilgili mücadeleyi sınıfsal bir mücadele olarak görmüş kürtaj hakkının kazanılmasının da sınıfsal bir başarı olarak nitelendirmiştir. Erkek egemen bir toplumu reddeden radikal feministler kürtajın tamamen kadının kararı olması gerektiğini savunmuşlardır. Sosyalist feministlerde kürtaj hakkı hem bireysel hem de toplumsal açıdan bir önem kazanmıştır. Post-modern feminizm söz konusu olduğunda ise; kadınların faillikleri ile ilgili imkansızlıklar ön plana çıkmaktadır. Kadının bedeni üzerinde karar vermesini engelleyen her bir politikanın kadınları baskı altına aldığı savunulmaktadır. Kadın bedeni hiçbir şekilde doğurma eyleminin bir aracı olarak görülmemelidir. Kadınların bedenlerinin kontrolünü ele alması, erkek baskısından kurtulmaları için ilk adımdır. Bir kadın herhangi bir nedenden ötürü çocuk dünyaya getirmek istemiyorsa, "devlet

sağlıklı ve güvenli bir kürtaj için kadınlara sağlam bir alt yapı sunmalıdır” görüşü ön plana çıkmaktadır.

1970’li yıllardan sonra pek çok toplumda kürtaj ile ilgili özgürleşme eğilimi başlamış, bu eğilim günümüze kadar sürmüştür. Günümüze kadar pek çok ülkede feministler kürtaj hakkı kazanabilmek adına mücadele vermişlerdir. Bazıları hedeflerine ulaşmış, bazıları ise ulaşamamışlardır. Şili, en sert kürtaj yasalarından birine sahip olan ülkeler arasında yer almış, mücadeleler sonucunda 2015 yılında üç şart ile kürtajın yasal kabul edilebilmesi için bir yasa tasarısı hazırlatmayı başarmıştır. Yasa tasarısı 2017 yılında yürürlüğe girmiş, Şilili kadınlar fetüsün anne hayatını riske atması, fetüste anomalinin bulunması ve tecavüz sonucunda hamile kalınması durumunda kürtaj yaptırma hakkını elde etmiştir.

İrlanda’da 1983 yılında, kürtaj yasağı getirilmiş ve 2012 yılında 17 haftalık hamile bir kadının bu yasak nedeni ile hayatını kaybetmesi üzerine mücadele verilmiştir. Yaşanan bu olay sonrasında referanduma girilmiş ve kürtaj 12.haftaya kadar yasal olmuştur. Yeni Zelanda 1977 yılında çıkarmış olduğu yasa ile kürtajı 4 şarta bağlamış ancak, bu şartlara uygun olan kadınların bile kürtaja erişememesi için uygulamada engeller koymuştur. 2020 itibariyle verilen mücadele sonucunda kürtaj, 12 haftaya kadar anne sağlığı söz konusu olduğunda da 24 haftaya kadar yasal bir hale getirilmiştir. ABD, Macaristan, Polonya, İtalya, İspanya, Brezilya ve Türkiye 21.yüzyılda biyopolitik açıdan kürtaj karşıtlığına sahip olan ülkeler arasındadır.ABD’deki bazı eyaletlerdeki kürtaj serbestliği belirli bir süreç içerisinde kısıtlanmış, kamu fonundan kürtaj işlemi ödeneklerinin çıkması engellenmiş, 24 saat bekleme sınırı getirilmiş, eş rızasına başvurulması istenmiştir. 2003 yılında Bush yönetimi ile birlikte 20 hafta üzerindeki gebeliklerde kürtaj yasaklanmıştır. 2016 yılında Trump’ın başkan olması ile birlikte kürtaj yapacak olan kurumların fon alamayacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda eyaletlerin tümünde doktorlara vicdani ret verme hakkı tanınmıştır.

Macaristan’da 1953 yılında kürtaj yasallaşmış, kadınlar 12 haftaya kadar kürtaj olabılme hakkı kazanmıştır. Zaman içerisinde kürtaj ile ilgili sınırlamalar getirilmiş, 2011 yılında ise kürtaj karşıtı afişlerin hazırlanması tepki çekmiştir. 2012 yılında Anayasa kapsamında fetüsün bir insan statüsüne yükseltildiği görülmüştür. Polonya’da tecavüz nedeni ile gebelik, fetüste gelişen anomali ve fetüsün annenin

sağlığına zarar vermesi durumlarının dışında kürtaj yaptırmak yasaktır. 2016 yılında PİS anne hayatını tehlikeye atan fetüs için kürtaj işleminin yapılmamasını öngören bir yasa tasarısı hazırlanmış ancak, bu yasa tasarısı protestolar ile karşılaşmış ve geri çekilmiştir. İtalya, İspanya ve Brezilya için de kürtaj yasalarının oldukça sert olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle bu ülkelerde vicdani ret unsurunun sunulması, 10 doktordan 7'sinin ret oyu kullanmasına neden olmakta, bu durum kadınların merdiven altı kürtaja yönelmesine etki etmektedir. Batılı devletler, dünya toplumunun gözünde her ne kadar modernliğin temsili olsa da maalesef onlar da kadın haklarının önemli bir göstergesi olan kürtaj konusunda gelişmeyi ya çok uzun süre başaramamış ya da hala bununla mücadele etmektedir. 2020 yılında dünya genelinde meydana gelen pandemi sürecini bile kürtajı kısıtlamak için bir mazeret sunanlar olmuştur. Haberlerde yer alan ABD'denin Teksas eyaletindeki kürtaj ın lgin döneminde gerekli olmayan bir prosedür ilan edilmesi bilinen bir örnektir. Tepki gören bu karar daha sonra gevşetirse de çoğu kadın için çok geç kalınmıştır (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52576583> erişim tarihi: 16.04.2021).

Türkiye'deki kürtaj kapsamındaki gelişmeler Geç Osmanlı Dönemine uzanmaktadır. Bu dönemde başlayan kürtajın kriminalizasyonu cumhuriyet ilan edilene dek farklı dönemlerde farklı yasal düzenlemelerle gerçekleşmiştir. Bu düzenlemeler, cumhuriyet döneminde ise nüfus politikalarıyla ilişkilendirilerek yine dönemler arasında farklılıklar göstermiştir. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte Türkiye'de nüfus politikaları geliştirilmiş, azalan nüfusun artışa geçebilmesi için kürtaj yasaklanmıştır. 1960'lı yıllara gelindiğinde nüfusun büyük ölçüde çoğalmasıyla sosyal ve ekonomik alanda sorunların oluştuğu, bu nedenle de kürtajın serbestleştiği görülmektedir. 1983 yılında çıkarılan Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ile birlikte Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzün ve Nüfus Planlaması Hizmetlerini Yürütme Yönetmeliği kapsamında, 10.haftaya kadar kürtajın yasal olmasına karar verilmiştir buna göre Türkiye'de 10.haftaya kadar kürtaj yapılması, eneset ilişki ya da tecavüz sonucunda gebe kalınması durumunda ise 20.haftaya kadar kürtaj yapılması yasaldır.

Türkiye'de 1983 yılında kürtaj hakkının yasal olarak elde edilmesine bağlı olarak feministler kürtaj hakkı mücadelesinde diğer ülkelere nazaran daha geri planda kalmayı tercih etmiştir. 2002 yılından itibaren kürtaj hakkında mevcut iktidarın

yorumları kürtaj karşıtlığı yönünde olup genç nüfus ihtiyacına bağlanan nedenlerle desteklenmiştir. Ayrıca kadın bedeni üzerinden toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin belirgin bir şekilde muhafazakâr çizgide politikaların üretildiği dikkat çekmiştir. 2012 yılında o dönemin başbakanı Erdoğan'ın kürtaja dair yaptığı "Uludere benzetmesi" kürtaj konusunu gündeme taşımıştır. Yapılan bu talihsiz benzetme sonrası feministler "Bu Benim Kararım" kampanyasını başlatmıştır. Kampanya kapsamında "Benim Bedenim Benim Kararım" sloganı ön plana çıkmış ve çok sayıda kadın ve erkek sloganı farklı yerlere farklı şekillerde yazarak destek olmuştur. Kampanyanın duyurusu "Kürtaj Hakkı Kampanyası Başladı" şeklinde yapılmış, binlerce insandan destek görmüştür.

Ülkelerin kürtaj hakkı ile ilgili olumlu ya da olumsuz neticeler elde etmesinde feministlerin fikirlerinin önemli bir etkisi olduğu unutulmamalıdır. Amerika'da liberal bireycilik ön plana çıkmış, Almanya'da ise sosyal korumacı bir tavır sergilenmiştir. ABD'de kürtaj kişisel ve mahremiyet gerektiren bir unsur olurken Almanya ve Türkiye konuyu toplumsal açıdan işlemiştir.

Otorite olarak kabul edilen yasaların, hükümetlerin, etikçilerin ve liderlerin kürtaj ile ilgili hükümleri ne olursa olsun istenmeyen gebelikler her zaman ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla kadınlar sağlıklarını ve hayatlarını kürtaj uğruna riske atmaya devam edecektir. Tüm bunlar kürtaj konusunun en gerçek yönüdür. Ahlaki açıdan bakıldığında kürtajı ahlaki bir değer olarak görmeyen kişi sayısı oldukça azdır. Ahlaki açıdan değerlendirme yapıldığında kürtaj ile ilgili sorunlar ciddi olsun ya da olmasın açıklığa tam olarak kavuşturulamaz. Dini ve ahlaki inançların uzlaşma konusunda aktif olmadığı toplumlarda kürtaj her zaman çözüme ulaşamayan politik bir sorun olacaktır. Bu durum kürtajın ahlaki açıdan da çözümsüz kalmasına neden olmamalıdır. Hem kürtaja karşıt hem de kürtaj yanlısı olan taraflar kürtaj ile ilgili olan iddiaların büyüklüğün ve çatışmanın ortadan kaldırılması durumunun zorluğunu hafife almama konusunda hemfikir olmalıdır. Kürtaj ile ilgili pek çok argüman üretilmiş ne kürtaj yanlıları ne de kürtaj karşıtları tartışmaları sonlandırabilecek rahatlatıcı bir çözüm üretememiştir. Bu durum bile kürtaj tartışmasının ne kadar zor ve basit ahlak ilkelerine bağlanamayacak karmaşıklıkta olduğunun bir göstergesidir.

Kürtaj meselesine sosyolojik mesele olarak bakılması gerekliliği büyük önem arz etmektedir. Çünkü kürtajın sadece kadınların bir meselesi olmadığı ataerkil

ideolojiden ayrı düşünölemeyeceği açıkça ortadadır. Çünkü toplumsal alanın her alanında var olan eril dilin toplumsal cinsiyet eşitsizliği var olamaya devam etmektedir. Kürtaj ise bu eşitsizliğin giderilmesinde büyük bir adım olarak dikkat çekilmektedir. Bunun sebebi ise kadınların hem fiziksel hem de psikolojik sağlıkları, cinsel özgürlükleri çerçevesinde bedenleri hakkında kendilerinin karar verecekleri bir alana kavuşmalarında hem temsili hem de eylemsel bir rol oynamaktadır. Bu derece öneli olduğu için biyo-iktidar kadın bedeni üzerindeki eril hakimiyetini yitirmemek üzere politikalar üretmekte ve kadının toplumsal alandaki konumunu devam ettirmek için uğraş vermektedir. Tarihsel süreç içerisinde kürtaj meselesinin hızlı bir şekilde değil de kanlı bir mücadeleye dönüşmesinin temelinde iktidarın eril dil ile hareket ediyor olması bulunmaktadır. Kürtaj hakkı pozitif hukukta düzenlenmiş bir hak olarak toplum tarafından kabul edilmeli, sadece pozitif hukukta var olduğu için değil insan hakkı olduğu için de savunulmalıdır.

Kürtaj konusu, ölkelerde tam anlamıyla çözüme kavuşturulamayan bir konu olmuştur. Birçok siyasi meselede vatandaşların hepsinin onayladığı kararı vermek zordur mutlaka karşı çıkan bir grup mevcuttur. Burada önemli olan orta yolu bulabilmek, bir tarafı korurken diğer tarafı unutmamaktadır. Çocuk, annenin tüm hayatını iki kişi olarak yaşaması anlamına gelir. Tabiki anne ve babanın rolü ayrı ayrı çok önemlidir ancak doğduktan sonra bebeklerin anne sütüyle beslenmesi bile annelerin büyük bir sorumluluğunun parçasıdır. Dolayısıyla bu sorumluluğu almak istemeyen, kendisini buna hazır hissetmeyen bir kadın kendi hayatı için karar verme hakkına sahip olmalıdır. Kaldı ki çocuk istemeyen bir kadın anne olduğunda iyi bir örnek olmayabilir ve topluma mutsuz bir birey kazandırmış olabilir. Günümüzde annesi terk ettiği için mutsuz büyüyen ve buna dair kendisine ve çevresine zarar veren insan görmek çok zor değildir.

Erkeklerle düşen rol kadına düşen rol ile aynı olmalı ve kürtajın yasallığı tartışmasından bile önce çözüme kavuşturulmalıdır. Bu sayede kürtaj ile ilgili karar vermek iki tarafı ilgilendirebilir. Ancak erkeklerin eşit sorumluluk üstlenmekten kaçınması durumunda kürtajın da yasaklanması kadını her açıdan hakkaniyetsiz büyük bir sorumluluğu itecektir. Kadına atanmış bir görev olarak annelik, kutsal bir unvan olmakla birlikte özellikle çocuğunu tek başına büyütmek zorunda kalan anneler için oldukça zordur. Sadece babanın terk etmesi ya da vefat etmesi değil babanın ilgisiz

olması, sorumluluk almaması da aynı şekilde bütün sorumluluğu kadına yükler. Böyle durumlar, sadece anneyi değil aynı şekilde çocuğu da etkileyecektir. Sevilmediğini düşündüğü ailede büyüyen, ilgisiz kalan ya da terk edilmiş hiçbir birey sağlıklı gelişim gösteremez. Her bireyin yaşama hakkı vardır ancak her birey sağlıklı, sevildiği bir aile ortamında büyümek ister. Dolayısıyla kürtajın yasallaşması kadın ile birlikte toplumda yetişecek ruh sağlığı sağlam olan bireyler için de önem arz etmektedir. Kürtajın kadınların bir hakkı olduğu kabul edilmeli, eril hakimiyetten kurtulmaları için kadınlara bedenleri üzerinde tam hakimiyet verilmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, Feride, Gülbanu, Altunok, "The 'politics of intimate' at the intersection of neo-liberalism and neo-conservatism in contemporary Turkey" *Women's Studies International Forum*, Vol. 41, Pergamon, 2013.

Aiken, Abigail, Dana, Johnson, Kathleen, Broussard, "Abortion in Ireland and Northern Ireland" *Obstetrics, Gynaecology & Reproductive Medicine*, 29.11 (2019): 326-327.

Akdoğan, Yalçın, *AK Parti ve muhafazakâr demokrasi*, Vol, 13. Alfa, 2004.

Aktaş, Gül, "Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak" *Journal of Faculty of Letters/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (2014).

Alford, Suzanne, "Is Self-abortion a fundamental right" *Duke LJ* 52 (2002): 1011.

Altun, Hakan Y., *Feminist Kuram Doğrultusunda Bir Okuma/Sahneleme ve Bir Örnek Çalışma: Denizden Gelen Kadın*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro (Tiyatro Yönetmenliği) Anabilim Dalı, 2008.

Altuntaş, Nezahat, "Türkiye'de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar: Post Feminist Çağda Türkiye'de Farklı Kadın Konumları" *Ankara: Orion Kitabevi*, 2012.

Andrews, Courtney, "Alabama's Abortion Law Is Not About Protecting Life." *Anthropology Now*, 11.1-2, 85-89, 2019.

Arat, Necla, *Feminizmin Abc'si*, Say Yayınları, (2.Baskı), İstanbul, 2010.

Avrich, Paul, *Anarchist voices, An oral history of anarchism in America*, AK Press, 2005.

Aziz, Razia, "Feminism and the challenge of racism" *Black British feminism: A reader*, 70-77, 1997.

Badham Paul, Book Review: God and Realism, *Theology*, 107(839): 379-380, 2004.

Balkız, Özlem, “Mikro Kredi ve Toplumsal Cinsiyet: Eleştirel Bir Değerlendirme” *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14.3, 2015.

Balsoy, Gülhan, “Politik Bir Alan Olarak Kadın Bedeni: Osmanlı Toplumunda Kürtajın Yasaklanması” *Toplumsal Tarih* 223, 22-27, 2012.

Bannink, Anne, Julián, Albaladejo, “The accountability interview revisited: Deconstructing anti-abortion discourse in Spain” *Cogent Arts & Humanities* 5.1, 1558491, 2018.

Baumgardner, Jennifer, Amy, Richards, *Manifesta (Revised and Updated with a New Preface): Young Women, Feminism, and the Future*, Farrar, Straus and Giroux, 2010.

Baytok, Cemre, “Kürtaj Haktır Ne Demek?” *What does Abortion is a Right Mean*, 2012.

Bendason, Ney, *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları* (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.

Berber, Nacide, “Özel Sektörde Yönetici Kadınların Cinsiyet Kimliği ve Feminizm Algısı”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

Binion, Gayle, “Feminist theory confronts US supreme court rhetoric: the case of abortion rights” *Int'l JL Pol'y & Fam*, 11, 63, 1997.

Bloomer, Fiona, Eileen, Fegan, "Critiquing recent abortion law and policy in Northern Ireland" *Critical Social Policy* 34.1, 109-120, 2014.

Boonin, David, *A defense of abortion*, Cambridge University Press, 2003.

Bora, Aksu, Günel Asena, *90'larda Türkiye'de Feminiz*, Vol 77, İletişim, 2002.

Bozkır, Serdar Aysu, "Sosyal politika kavramı, tarihsel gelişimi ve Türkiye'de sosyal politika." *Editörler: Tokol, A. ve Y. Alper, Sosyal Politika* 1, 1-33, 2011.

Brooks, Anne Page, "Mizuko Kuyō and Japanese Buddhism" *Japanese Journal of Religious Studies*, 119-147, 1981.

Busey, Dr Sc, "Transactions Of The Washington Obstetrical And Gynecological Society" *The American Journal of Obstetrics and Diseases of Women and Children (1869-1919)* 17.4, 397, 1884.

Caron, Simone M., "'I have done it and I have got to die': Coroners' inquests of abortion deaths in Rhode Island, 1876–1938" *The History of the Family* 14.1, 1-18, 2009.

Cıbroğlu, Yıldız, "Çizgilerle Kürtaj Sorunu", Kadınların Sesi Yayın Evi, 56, 14-15, 1980.

Comstock, Anthony, "His Career of Cruelty and Crime" *New York: DM*, 1878.

Coşar, Simten, *Başörtüsüne/Türbana Bakmak: Parçalı Siyasete Dair Feminizmin Sözü Var*, Birikim 226, 58-61, 2008.

Cowley, Christopher, "A defence of conscientious objection in medicine: a reply to Schuklenk and Savulescu" *Bioethics* 30.5, 358-364, 2016.

Çaha, Ömer, "Sivil Kadın, Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın", çeviri: E. Özensel, *Vadi Yayınları, Ankara*, 1996.

Çardak, Müveddet, "Toplumsal Bir Hareket ve Aydınlanmanın Ürünü Olarak Liberal Feminizm", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

Çokar, Muhtar, "Dünyada ve Türkiye'de isteyerek düşüğün yasal boyutunun etik açıdan değerlendirilmesi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006.

Damian, Constantin-Iulian, "Abortion from the perspective of eastern religions: Hinduism and Buddhism" *Revista Romana de Bioetica* 8.1, 2010.

Davis, Angela, Irkçılık, doğum kontrolü ve üreme hakları, *Feminist postkolonyal teori: bir okuyucu*, 353-367, 2003.

De Gama, Katherine, "A Brave New World- Rights, Discourse And The Politics Of Reproductive Autonomy", *Journal Of Law And Society*, 20:1, 114-130, 1993.

De Staël, Madame, Anne Louise Germaine de Staël and George Solovieff, *Selected Correspondence*, Springer Science & Business Media, 2000.

Demir, Zekiye, *Modern ve postmodern feminizm*, Vol. 38, İz Yayıncılık, 1997.

Demirci, Tuba ve Somel, Selçuk Akşin, "Women's bodies, demography, and public health: Abortion policy and perspectives in the Ottoman Empire of the nineteenth century" *Journal of the History of Sexuality* 17.3, 377-420, 2008.

Demirhan Serinken ve Nurhan, Anaerkil Toplumun Sonu, *Journal of International Social Research*, 9.42, 2016.

Diş Atilla, *Aile Boyu Sağlık ve Kişisel Bakım Rehberi*, İstanbul, Yeni Şafak Yayınları, 2007.

Doan, Alesha, *Opposition and intimidation: The abortion wars and strategies of political harassment*, University of Michigan Press, 2009.

Doğan, Recep, "Kadının üreme hakkı, kürtaj, çocuk düşürme ve düşürtme suçları." *TBB Dergisi* 127 (2016): 73-120.

Donovan, Josephine, *Feminist Teori: Amerikan Feminizminin Entelektüel Gelenekleri*, Bora, Aksu, Gevrek, Meltem Ağduk ve Sayılan, Fevziye, (Çev.), İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1997.

Dölen, İsmail ve Özlem Özdeğirmenci, "Intrauterin Gelişme Geriliği" *Türkiye Klinikleri Jinekoloji Obstetrik-Özel Konular* 1.2, 24-30, 2008.

Duben, Alan ve Bahar, Cem, *İstanbul Haneleri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1998.

Edmond, Jackie ve Burke, Erica, "It'S Time For Abortion Law Reform In New Zealand", *New Zealand Women's Law Journal*, 2017, 1, 200-207.

Elibol, Numan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları," *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12.2 (2007): 135-160.

Emin, Muhammed, *Feminizm Nedir? Türdöv*, İstanbul, 1995.

Engels, Friedrich, "The Origin of the Family, Private Property and the State, trans" *Alec West, rev. and ed. EB Leacock (New York, 1972)* 129, 1884.

Enright, Máiréad, et al., "Abortion law reform in Ireland: A model for change" 2015.

Ertem, Ece Cihan, "Anti-abortion policies in late Ottoman empire and early republican Turkey: Intervention of state on women's body and reproductivity" *Fe Dergi* 3.1 (2011): 46-55.

Ferree, Myra Marx, "Resonance and radicalism: Feminist framing in the abortion debates of the United States and Germany" *American journal of sociology* 109.2, 304-344, 2003.

Franklin, Sarah ve Faye Ginsburg, "Reproductive politics in the age of trump and Brexit" *Cultural Anthropology* 34.1, 3-9 2019.

Fraser, Nancy, "Feminist politics in the age of recognition: A two-dimensional approach to gender justice" *Studies in Social Justice*, 1.1 23-35, 2007.

Freeman, Barbara M, Framing feminine/feminist: English-Language Press Cover The Hearings of The Royal Commission on the Status of Women in Canada, *National Journal Of Canadian Studies/Revue Internationale Detudes Canadiennes*, 11-32 1968.

Freeman, Jo Ed, *Women: A feminist perspective*, Mayfield Pub. Co; 1st edition 1975.

Freeman, Jo, "New Feminists" *Nation* 208.8, 241-244, 1969.

Gewirth, Alan, "Are there any absolute rights?" *The Philosophical Quarterly* (1950) 31.122, 1-16, 1981.

Goldman, Emma and Alix, Kates Shulman, *Red Emma speaks: Selected writings and speeches*, Vol. 172. Vintage Books, 1972.

Greenhouse, Linda, "Public Opinion & the Supreme Court: The Puzzling Case of Abortion" *Daedalus* 141.4 (2012): 69-82.

Grzebalska, Weronika ve Pető, Andrea, "The Gendered Modus Operandi Of The Illiberal Transformation In Hungary And Poland", *Women's Studies International Forum*, 68, 164-172, 2017.

Gudorf Christine, "Contraception And Abortion In Roman Catholicism", Sacred Rights: The Case For Contraception And Abortion In World Religions, Ed. Daniel C. Maguire, New York: Oxford University Press, 2003.

Güneş-Ayata, Ayşe and Gökten Doğangün, "Gender politics of the AKP: Restoration of a religio-conservative gender climate" *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 19.6, 610-627, 2017.

Güngördü, Sedef E., *AKP Döneminde Türkiye'de Biyopolitik Yönelimler: Kürtaj Politikaları Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

Harman, Ömer Faruk, *Çocuk Düşürme*, İslam Ansiklopedisi, 8: 363-364, İstanbul: İSAM, 1993.

Harris, John and Sertabıbioğlu, Süha, *Hayatın değeri: Tıp etiğine giriş*, İstanbul: Ayrıntı yayınları, 1998.

Harrison, Beverly Wildung, Abortion: III. Religious Traditions: C. Protestant Perspectives, 2004.

Heer, David, "Abortion, contraception, and population policy in the Soviet Union" *Demography* 2.1 (1965): 531-539.

İlkkaracan, Pınar, Islam and Women's Sexuality: A Research Report from Turkey, Mary Hunt, Patricia B. Jung and Radhika Balakrishnan (eds.), *Good Sex: Feminist Perspectives from the World's Religions*, (New Jersey: Rutgers University Press, 2001.

İngün, Özlem, "Feminizm ve İslam İlişkisi "İslami Feminizm", Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005.

Juhász, Borbála, 2012, "Orbán'S Politics – A Gender Perspective", *Friedrich Ebert Foundation Budapest*, 1-9.

Jaggar, Alison, “*Abortion and a Women's Right to Decide*”, Living With Contradictions: Controversies in Feminist Social Ethics ed. Alison M. Jaggar (Colorado: Westview Press,), 1994, 281-286.

Johnson Syd, “*Abortion (Contemporary Ethical And Legal Aspects: A.Ethical Perspectives*”, Encyclopedia Of Bioethics, Ed. Stephen Garrad Post, 3. B., C. 1, New York: Macmillan, 2004.

Kabadayı, Lale, “*Toplumsal Cinsiyet ve Film: ‘90’lı Yıllarda Abd-İspanyahong Kong ve Türk Sinemasında Üretilen Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Olgusunun Feminist Yaklaşım ile İncelenmesi*”, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004.

Kaleci, Ahmet Ozan, Mete Çınar, Ünsal Cansu & Yıldırım Ahmet Kutay, “1983 Tarihli “Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük’ün Hazırlanmasındaki Tarihsel Süreç”, *Başkent Üniversitesi, Tıp Fakültesi XV. Öğrenci Sempozyumu, Bildiri Kitabı*, 2015,

Kandiyoti, Deniz, Din ve siyasetin çözülmesi: Cinsiyet eşitliği nerede? *IDS Bülteni*, 42 (1), 10-14, 2011.

Kaplan, Leyla, *Cemiyetlerde ve siyasî teşkilatlarda Türk kadını, 1908-1960*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, 1998.

Kara, Nurten, Feminizm (ler) in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma (ma) sı 1, *Küresel İletişim Dergisi*, sayı 1, Bahar, 2006.

Kayhan, Fatma, *Feminizm*, BDS Yayınları, 1999.

Kaynak, Merve, *Bio-politics of the akp rule: women, sexuality and reproduction*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2016.

Kef, Emine, “*Ekolojik düşüncede feminizm–maskülizm diyalektiği*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Keskin, İçten, "Amerika ve Türkiye'de Kürtaj Politikaları ve Feminizm Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

Keskin, İçten, *Kürtaj tartışmaları ve feminizm*, Fe Dergi: Feminist Eleştiri 7, Sayı 1, 2015.

Kılıç, Zülal, "Cumhuriyet Türkiye'sinde kadın hareketine genel bir bakış" *75 yılda Kadınlar ve Erkekler*, 347-360, 1998.

Kocatürk Utkan, *Tıp Terimleri El Sözlüğü*, 2.B., Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1994.

Komut, Sultan, Türkiye'de kadın, cinsellik ve kürtaj, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 3.1, 2011.

Kuloğlu, Baki U., Çağrı Cansu, *Geçmişten Günümüze Doğum Kontrol Yöntemleri*, Ankara, 2012.

Kymlicka, Will, "Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş, (çev: Ebru Kılıç), 2." *Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları*, 2006.

Lewis, Jone Johnson, "Abortion History" *A brief history of the abortion controversy in the United States*, 2007.

Lloyd, Moya, "Feminism, aerobics and the politics of the body." *Body & Society* 2.2, 79-98, 1996.

London, Kathleen, "The history of birth control" *Yale, New Haven Teachers Institute*, 1982.

Lorde, Audre, *Sister outsider: Essays and speeches*, Penguin Classics, 2020.

Macfarlane, Emma, "Abortion Law Reform – What It Means For Primary Care", *Journal Of Primary Health Care*, 11:3, 91-92, 2019.

Marquis, Don, 'Why Abortion Is Immoral' *The Journal of Philosophy*, 86(4): 183-202, 1989.

- Marx, Karl, and Friedrich, Engels, *Alman ideolojisi: Feuerbach*, Sol, 1987.
- McLaren, Angus, "Birth control and abortion in Canada, 1870–1920" *Canadian historical review* 59.3, 319-340, 1978.
- McNaughton, Karen, *The Third Feminist Wave: Transversal Politics*, 1997.
- Michel, Andree, *Feminizm, Tekeli*, Şirin, (Çev.), İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1993.
- Milavec, Aaron, *The Didache: Text, translation, analysis, and commentary*, Liturgical Press, 2016.
- Mill, John Stuart, *Özgürlük üzerine; Temsili hükümet*, Kadınların alt bölümü, 1971.
- Miller, Ruth A., "Rights, reproduction, sexuality, and citizenship in the Ottoman Empire and Turkey" *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 32.2, 347-373, 2007.
- Miller, Ruth A., *The limits of bodily integrity: Abortion, adultery, and rape legislation in comparative perspective*, Routledge, 2016.
- Millett, Kate, *Sexual politics*, Columbia University Press, 2016.
- Mitchel, Jennifer, and Aj, Oakley, "*Kadın ve Eşitlik (F. Berktay, Çev.)*." Ankara: Kaynak Yayınları, 1984.
- Mohr, James, *Abortion in America: The origins and evolution of national policy*, Oxford University Press, 1979.
- Montero, Adela, and Raúl Villarroel, "A critical review of conscientious objection and decriminalisation of abortion in Chile," *Journal of medical ethics* 44.4 (2018): 279-283.
- Nozick, Robert, *Anarchy, state, and utopia*, Vol. 5038. New York: Basic Books, 1974.
- Obayashi, Masayuki, "Historical background of the acceptance of induced abortion" *Josanpu zasshi= The Japanese journal for midwife* 36.12, 1011, 1982.

Osborne, Richard, *Yeni Başlayanlar İçin Felsefe* (Çev. Doğan Şahiner), İstanbul, Milliyet Yayınları, 1996.

Özalp, Faruk, *Hekimin Cezai Sorumluluğu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Özaydınlık, Kevser, "Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim" *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 33, 2014.

Özbay, Ferhunde, "Türkiye’de Ulus-Devlet, Gözetim ve Nüfus Bilgisi" *Toplum ve Bilim Dergisi*, 118.2, 165-178, 2010.

Özel, Şule, Yaprak Engin-Üstün, and Filiz Avşar, "Türkiye’de gebelik terminasyonunun yasal durumu" *Jinekoloji Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi* 14.1, 34-38, 2017.

Özkazanç, Alev, "*Feminizm ve Queer Kuramı*" Dipnot Yayınları, Ankara, 2018.

Palmer, Louis, "*Encyclopedia of abortion in the United States*", Jefferson, NC: McFarland, 2002.

Palmer, Richard, "Evidence for survival of implants placed into infected sites is limited" *The journal of evidence-based dental practice* 12.3 Suppl (2012): 187-188.

Pheterson, Gail, "Group Identity and Social Relations: divergent theoretical conceptions in the United States, the Netherlands and France" *European Journal of Women's Studies* 1.2, 257-264, 1994.

Pinter, Balazs, et all, Accessibility and availability of abortion in six European countries, *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*, 10(1), 51-58, 2005.

Potts, Malcolm, and Martha Campbell, "History of contraception" *Gynecology and Obstetrics* 6.8, 18-22, 2002.

Pruitt, Lisa, and Vanegas, Marta, "Übnormality, Spatial Privilege And Judicial Blind Spots In Abortion Law", *Berkeley Journal Of Gender, Law And Justice*, 30: 1, 76-153, 2015.

Rada, Aser García, "Spain Is Planning To Introduce Restrictions On Abortion", *British Medical Journal*, 2014, 347.

Reagan, Leslie, *When abortion was a crime: Women, medicine, and law in the United States, 1867-1973*, Univ of California Press, 1997.

Reingold, Rebecca, and Lawrence Gostin, "State abortion restrictions and the new Supreme Court: Women's access to reproductive health services" *Jama* 322.1 21-22, 2019.

Rich, Adrienne, "Compulsory heterosexuality and lesbian existence" *Signs: Journal of women in culture and society* 5.4, 631-660, 1980.

Samı, Şemseddin, *Kadınlar*, (haz: İsmail Doğan), Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996.

Sancar, Serpil, *Türk modernleşmesinin cinsiyeti: erkekler devlet, kadınlar aile kurar*, İletişim Yayınları, 2014.

Sarıtaş, Kâmil, "Kürtajın Ahlakiliği Sorunu", *The Journal Of Academic Social Science Studies*, C. V: Vıı, 2012.

Saul, Jennifer Mather, *Feminism: Issues and Arguments*, (New York: Oxford University Press, 2003.

Savulescu, Julian, "Conscientious objection in medicine" *bmj* 332.7536 294-297, 2006.

Savulescu, Julian, and Udo Schuklenk, "Doctors have no right to refuse medical assistance in dying, abortion or contraception" *Bioethics* 31.3 162-170, 2017.

Sezgin, Sevil, "Türkiye'de feminist söylem ve İslami feminizm" *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon*, 2014.

Shaw, Stanford J., "The Ottoman census system and population, 1831-1914" *International Journal of Middle East Studies* 9.3 325-338, 1978.

Shepard, Bonnie L., Becerra, Lidia Casas, “*Abortion Policies And Practices İn Chile: Ambiguities And Dilemmas*”, *Reproductive Health Matters*, 15:30, 202-210, 2007.

Sherwin, Susan, *No longer patient: Feminist ethics and health care*, Temple University Press, 1992.

Smyth, Lisa, "Feminism and abortion politics: Choice, rights, and reproductive freedom" *Women's Studies International Forum*, Vol. 25. No. 3. Pergamon, 2002.

Somel, Selçuk Akşin, Osmanlı Son Döneminde İskat-1 Cenin Meselesi, *Kebikeç*, Sayı: 13, Ankara, s. 72; Şimşek / Eroğlu / Dinç, s. 598, 2002.

Stetson, Dorothy McBride, “*Us Abortion Debates 1959-1998: The Women’S Movement Holds On*”, Dorothy McBride Stetson (Yay. Haz.), *Abortion Politics, Women Movements And The Democratic State*, New York, Oxford University Press, 247- 266, 2001.

Stoljar, Natalie, “*Feminist Perspectives on Autonomy*”, Edward N. Zalta (ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2015.

Sümer, Sema Zafer, “*Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Amerika Kadın Romanında Feminist Bilinç ve Politika*”, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

Szelewa, Dorota, “*Killing Unborn Children*” *The Catholic Church And Abortion Law İn Poland Since 1989*, *Social And Legal Studies*, 25:6, 741-764, 2016.

Szikra, Dorottya, *Welfare For The Wealthy The Social Policy Of The Orbán-Regime, 2010-2017*, 1-12, Web Adresi: <https://Library.Fes.De/Pdf-Files/Bueros/Budapest/14209.Pdf>, 2018.

Şahin, Cemile, Mustafa Şahin, Osmanlı son dönemi ile milli mücadele yıllarında türk kadınının sosyal, siyasî ve askerî faaliyetleri, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 2.2, 2013.

Şengül, Mehmet Bakır, “*Türk Romanında Feminizm: Kadın Romancılar (1960-80)*”, (Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2015.

Şimşek, Fatma, Haldun Eroğlu ve Güven Dinç, "Osmanlı İmparatorluğunda Iskat-I Cenin (Çocuk Düşürme)" *Journal of International Social Research* 1.6, 2009.

Tabak Bahadırhan, "Kürtaj İşleminin Hukuki Boyutu", Tıp Hukuku, [Http://www.Bahadirhan.Com/Kurtaj-İsleminin-Hukuki-Boyutu/](http://www.Bahadirhan.Com/Kurtaj-İsleminin-Hukuki-Boyutu/), (2014).

Tezcan, Sabahat, "Türk kadınının sağlık sorunları" Türk Toplumunda Kadın, İstanbul: Kent Basımevi, 59-72, 1982.

The Guardian, 2016, Seven in 10 Italian Gynaecologists Refuse to Carry out Abortions, Web adresi: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/11/italian-gynaecologistsrefuse-abortion-miscarriages>

Tıbbık, Kamuran, "Kürtaj: Ahlaki Perspektifler" Dini Araştırmalar, 14(39), 139-160, 2011.

Tokaç, Mahmut, "Osmanlı belgelerinde çocuk düşürme (ıskât-ı cenîn)" *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, sayı:24, ss.20-23, 2012.

Toksöz, Ayşe ve Barın, Özlem, *Kürtaj toplumsal bir hak* (Sosyalist Feminist Kolektif), 2012.

Tüfekçi, İbrahim, "İslam Hukukuna Göre Gebeliğin Sonlandırılması", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı 45, Eylül 2013, ISSN 1302-4973, ss. 111-154, 2013.

Özlem, Tür ve Çiğdem Aydın Koyuncu, "Feminist uluslararası ilişkiler yaklaşımı: Temelleri, gelişimi, katkı ve sorunları" *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 7.26 (2010): 3-24.

Türkoğlu, Emine, "Uluslararası İlişkiler Kuramında Feminizm", (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015.

TÜSEV, "Sivil Toplum İzleme Raporu", 2013.

Tütüncü, Fatma, "Germaine De Staël'in Failliği ve Feminist İlişkisel Özerklik Anlayışı" *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, (2017), s. 1-18.

Uğurlu, Gülümser, "Kürtaj Hakkının Yasal Zincirleri" *Feminist Politika*, 8, (Kasım 2010), s. 25-26.

Uluçay, Çağatay, *Harem II* (2.bs.) Ankara: TTK, 1985.

Uluçay, M., Çağatay, *Padişahların kadınları ve kızları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.

Uyar Bora, "Kürtaj nedir?" *Kadınların Sesi Dergisi*, Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı, 1978.

Uygur, Gülriz, "İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı" *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, 193-210, 2015.

Uyumaz, Alper, Yasemin Avcı, Gebeliğin sonlandırılmasında aydınlatılmış rıza, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:7 Sayı:1*, 2016.

Üstün, Gülçin, Cumhuriyetten Günümüze Toplumda ve Çalışma Hayatında Kadın, Giysilerdeki Değişimler ve Moda Faktörü, *Vocational Education*, 6.1: 36-52, 2011.

Veltman, Andrea, and Mark Piper, eds. *Autonomy, Oppression, and Gender*, Oxford University Press, 2014.

Waren, Mary Anne, "Abortion", A Companion to Bioethics, (Ed.) Kushe, Helga and Singer, Peter, Second Edition, Oxford, Wiley-Blackwell, s.140-148, 2009.

Watkins, Andrea, Marta, Rueda, ve Moses, Rodriguez, "Yeni başlayanlar için feminizm (Çev. Arıkan, Ö.)." İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996.

Weir, David, *Anarchy and Culture: the aesthetic politics of modernism*, Univ of Massachusetts Press, 1997.

Woodcock, George, "Anarchism *Encyclopedia of Philosophy*, Ed, Edwards, Paul", New York: Macmillan, 111-15, 1967.

Yamin, Alicia Ely, and Paola Bergallo, "Narratives of essentialism and exceptionalism: The challenges and possibilities of using human rights to improve access to safe abortion," *Health and human rights* 19.1, 1, 2017.

Yaran Rahmi, "Doğum Kontrolü", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Dia), C. IX., İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İsam), 1993.

Yıldırım, Sait, "Hak, Cinayet ve Politika Üçgeninde Kürtaj Hakkı," *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42), (2018) s. 55-75

Yuva, Gözde, "Antalya'da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyoekonomik Analizi", Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2005.

İnternet Kaynakları

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Resmi Gazete, 2004, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm#1> (erişim tarihi: 12.09.2020).

5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Resmi Gazete, 2009, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5840.pdf> (erişim tarihi: 12.09.2020).

Ankara Tabip Odası, " Sezeyan, Kürtaj, Uludere; Hekimleri, hastaları, sağlığı kullanmak: Hiç Olmazsa Sınırı Yok Mu? " <https://ato.org.tr/announcement/show/275> (erişim tarihi: 12.01.2020).

BBC 2012 Türkçe, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2012'den bugüne tartışma yaratan nüfus planlaması açıklamaları" <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44026368>, (erişim tarihi: 04.01.2021).

BBC 2019, Papa, Kürtaj Yaptırmanın Kiralık Katil Tutmaktan Farkı Yok, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45808960> (erişim tarihi: 04.01.2021).

BBC 2020, "İstanbul Sözleşmesi: Türkiye; 'ilk imzacısı' olduğu sözleşmeden vazgeçecekmi?" <https://web.archive.org/web/20200717133248/https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53423656> (erişim tarihi: 04.01.2021).

Center For Health And Gender Equilty, Global Gag Rule, Http://www.Genderhealth.Org/Files/Uploads/Change/Publications/Change_Ggr_Fact_S_Heet.Pdf, 2018.

Cumhuriyet, “İstanbul Sözleşmesi hedefte, kadın hakları savunucuları isyanda” <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/istanbul-sozlesmesi-hedefte-kadin-haklari-savunuculari-isyanda-1752423>, (erişim tarihi: 08.01.2021).

Center For Health And Gender Equilty, Global Gag Rule, Web Adresi: Http://www.Genderhealth.Org/Files/Uploads/Change/Publications/Change_Ggr_Fact_S_Heet.Pdf, 2018.

Diyanet İşleri Başkanlığı, <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/999/kurtaj-yaptirmak-caiz-midir> (erişim tarihi: 02.01.2020).

Ekinci Ekrem Buğra, “Tarihte Çocuk Düşürme ve Kürtaj”, <http://www.ekrembuğraekinci.com/makale.asp?id=398>, (erişim tarihi: 12.07.2020).

Euronews, 2019, Bolsonaro'nun Milliyetçi ve Aşırı Sağ Çizgisi ile Brezilya'da Yeni bir Dönem Başlıyor, <https://tr.euronews.com/2019/01/01/bolsonaro-nunmilliyetci-ve-asiri-sag-cizgisi-ile-brezilya-da-yeni-bir-donem-basliyor>, (erişim tarihi: 18.11.2020).

Guttmacher Institute, The U.S. Abortion Rate Continues to Drop: Once Again, State Abortion Restrictions Are Not the Main Driver, <https://www.guttmacher.org/gpr/2019/09/us-abortion-rate-continues-drop-once-again-state-abortion-restrictions-are-not-main>, 2019.

Hakeri, Hakan, Kürtaj tartışmalarına hukuksal bir bakış, Erişim tarihi: (14.12.2020), http://www.medimagazin.com.tr/authors/hakan-hakeri/tr-kurtajtartisma_larina_hukuksal-bir-bakis-72-64-3192.html.

<https://www.haberler.com/rum-baspiskopos-kurtaj-yapan-katil-ilan-edilsin-8281578-haberi/> (erişim tarihi: 12.11.2020).

https://www.istabip.org.tr/ebulten/son/bulten_2012_7/dosya.html, (erişim tarihi: 15.09.2020)

TNSA, 2018, Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi,
http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

Türkiye'de Kadın Hakları Alanında Kaydedilen Gelişmeler, MFA,
http://www.mfa.gov.tr/turkiye_dekadinhaklariAlanindakaydedilengelistemeler.tr.mfa
(Erişim Tarihi: 18.04.2020).

[Http://Dictionary.Reference.Com/Browse/Feticide](http://Dictionary.Reference.Com/Browse/Feticide), (Erişim Tarihi: 08.07.2020).

TBMM, “10.4.1965 tarihli ve 11976 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1/4 /1965 tarihli ve 557 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun”
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc048/kanuntbmmc048/kanuntbmmc04800557.pdf (Erişim Tarihi: 10.02.2020)

(<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2021).